
KOHNSTAMM
INSTITUUT

Inventarisatieonderzoek Gastouderopvang

MARIANNE BOOGAARD

IRIS BOLLEN

CIP-gegevens KONINKLIJKE BIBLIOTHEEK, DEN HAAG

Boogaard, M. & Bollen, I.

Inventarisatieonderzoek Gastouderopvang

Amsterdam: Kohnstamm Instituut.

(Rapport 1093, projectnummer 40882)

ISBN 978-94-6321-156-7

Alle rechten voorbehouden. Niets uit deze uitgave mag worden vermenigvuldigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted, in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, or otherwise, without the prior written permission of the publisher.

Uitgave en verspreiding:

Kohnstamm Instituut

Roetersstraat 31, Postbus 94208, 1090 GE Amsterdam

Tel.: 020-2141400

www.kohnstamminstituut.nl

Dataverwerking: Elion.nl

© Copyright Kohnstamm Instituut, 2022

Inhoudsopgave

Voorwoord	1
Samenvatting	3
1 Gastouderbureaus	4
2 Gastouders	12
3 Ouders die gebruikmaken van gastouderopvang	18
1 Achtergrond en onderzoeksvragen	23
1.1 Achtergrond en aanleiding	24
1.2 Doel van het onderzoek	25
1.3 Onderzoeksvragen	25
2 Aanpak van het onderzoek	29
2.1 Meetinstrumenten	29
2.2 Steekproeftrekking en werving	31
2.3 Data-analyse	34
2.4 Omvang van de steekproeven	35
3 Resultaten - gastouderbureaus	37
3.1 Achtergrondkenmerken van de gastouderbureaus	37
3.2 Opleidingsachtergrond van de bemiddelingsmedewerkers	41
3.3 Kenmerken van de begeleiding van gastouders	46
3.4 Contact van de bemiddelingsmedewerker met de vraagouders	58
3.5 Kwaliteitscriteria van de gastouderbureaus	62
3.6 Professionalisering	65
3.7 Zakelijke en financiële aspecten	70
3.8 Tips en verbeterwensen	72

4	Resultaten - gastouders	77
4.1	Kenmerken van de opvang	78
4.2	Arbeidssituatie van gastouders	85
4.3	Samenwerkingsrelatie met het gastouderbureau	87
4.4	Achtergrond en opleiding van de gastouder	95
4.5	Visie op het vak, professionalisering en netwerk	103
4.6	Verbeterpunten en tips	111
5	Resultaten - vraagouders	119
5.1	Achtergrondkenmerken van vraagouders en gastouders	119
5.2	De keuze voor gastouderopvang	128
5.3	Contact met de gastouder	131
5.4	Contact met het gastouderbureau	137
5.5	Kosten van de gastouderopvang	145
5.6	Verbeterpunten en tips	146
6	Enkele resultaten vergeleken	155
	Literatuur	159
	Recent uitgegeven rapporten Kohnstamm Instituut	161

Voorwoord

Via een vragenlijstonderzoek is het mogelijk feitelijke informatie te verzamelen, te inventariseren welke opvattingen er leven en hoe iets – in dit geval de gastouderopvang – wordt ervaren door verschillende groepen betrokkenen. Dat is wat het doel was van deze studie: een brede inventarisatie over het hele praktijkveld van de gastouderopvang, om de kennishiaten op te vullen.

Maar hoeveel mensen er ook meedoen, vragenlijstonderzoek blijft altijd gaan om zelfrapportages en om de groep die uiteindelijk de tijd vindt en de moeite neemt om de toegestuurde vragenlijst in te vullen. De antwoorden van alle respondenten samen schetsen, in dit onderzoek, een perspectief op het werkveld van de gastouderopvang. Hier en daar verschilt dat perspectief ook weer enigszins voor de drie groepen die we hebben bevraagd: gastouderbureaus, gastouders en vraagouders.

Wanneer je zou kijken door de bril van de objectieve waarnemer die bijvoorbeeld praktijksituaties observeert, of wanneer je uitgebreide (focusgroep)interviews zou houden met experts uit de beroepspraktijk, verzamel je andersoortige informatie over kleinere aantallen gastouders, bureaus en vraagouders. Die verdieping was voor deze studie niet het uitgangspunt, maar zou een interessante aanvulling kunnen vormen op het hier geschetste beeld van de gastouderopvang in Nederland, in 2022.

Klankbordgroep

Voor dit onderzoek is samengewerkt met een klankbordgroep bestaande uit vertegenwoordigers van enkele organisaties die nauw contact hebben met gastouders, gastouderbureaus en/of ouders: Nysa, Brancheorganisatie Kinderopvang, Brancheorganisatie maatschappelijke kinderopvang en Kennisnetwerk Gastouders en BOinK.

De klankbordgroepleden hebben feedback gegeven op de conceptversies van de vragenlijsten die zijn voorgelegd aan de gastouders, gastouderbureaus en vraagouders. Verder hebben zij een ondersteunende rol gespeeld in het onder de aandacht brengen van de vragenlijsten bij de beoogde respondenten. Zij hebben meegelezen met de conceptrapportage en hun achtergrondkennis gedeeld zodat wij bijzondere uitkomsten beter konden duiden. We willen hen daarvoor hartelijk bedanken!

We bedanken trouwens ook nog graag onze collega Lianne Jilink voor haar inzet om de kwalitatieve analyses compleet te krijgen!

Webinars

Op 25 mei zijn via twee webinars – één voor gastouderbureaus, en één voor gastouders – de opbrengsten van het onderzoek gedeeld met het veld. De vragen en opmerkingen van de deelnemers via de chat en in de discussie leverden nog enkele waardevolle aanvullingen op de onderzoeksresultaten. Die zijn meegenomen in dit rapport.

Wij hebben met plezier gewerkt aan deze inventarisatiestudie, en we hopen daarmee een bijdrage te hebben geleverd aan inzicht in het werkveld van de gastouderopvang.

Marianne Boogaard en Iris Bollen

Samenvatting

Aanleiding

De directie Kinderopvang van het ministerie van SZW ontwikkelt beleid dat gericht is op de versterking van de kwaliteit van de gastouderopvang. Zij wil daarvoor inzetten op drie thema's: 1) het verbeteren van het toezicht; 2) het verbeteren van de begeleiding door gastouderbureaus; en 3) het professionaliseren van de gastouders.

Bij de voorbereidingen voor het formuleren van nieuwe beleidsmaatregelen werd echter ook duidelijk dat er sprake is van kennislacunes bij de beleidsmakers als het gaat over de gastouderopvang. Om de verbetermaatregelen die nu in contouren op tafel liggen verder te kunnen concretiseren en wegen, is het noodzakelijk om inzicht te krijgen in de gastouders en de gastouderbureaus. Op sommige aspecten is dit inzicht er wel, maar zijn de onderzoeksrapporten alweer sterk verouderd in een snel veranderende branche als de gastouderopvang. Op andere aspecten was hier in zijn geheel nog geen onderzoek naar gedaan. Om die kennislacune te dichten heeft het ministerie van SZW opdracht gegeven aan het Kohnstamm Instituut voor het uitvoeren van een (nieuwe) inventarisatiestudie. Doel is vooral een beter inzicht te krijgen in de gastouderopvang in Nederland.

Onderzoeksmethode

Voor deze inventarisatiestudie is gewerkt met drie (online) vragenlijsten: een voor gastouderbureaus, een voor gastouders en een voor vraagouders. Er is een brede groep respondenten uit elke groep benaderd: alle gastouderbureaus met een registratie in het LRK, 3000 ad random gekozen gastouders uit datzelfde bestand, en via beide ingangen ook de vraagouders.

Respons

De dataverzameling liep in de periode maart - april 2022, en heeft een respons opgeleverd van:

- 142 gastouderbureaus
- 467 gastouders
- 2054 vraagouders

Van deze data zijn beschrijvende analyses gemaakt, op basis waarvan de onderzoeksvragen konden worden beantwoord.

In de volgende paragrafen bespreken we de uitkomsten van de inventarisatie aan de hand van de onderzoeksvragen, per respondentgroep. Er worden alleen aanbevelingen gedaan voor beleid via de antwoorden van de gastouderbureaus, gastouders en vraagouders. De onderzoekers hadden de opdracht om alleen te inventariseren. Het formuleren van vervolgstappen is de verantwoordelijkheid van de directie Kinderopvang zelf.

1 Gastouderbureaus

1 *Op welke wijze is het gastouderbureau van invloed op de pedagogische praktijk van de gastouder?*

Veel van de gastouderbureaus (77%) geven aan dat zij, naast de wettelijke voorwaarden, zelf nog extra kwaliteitscriteria hanteren voor de gastouders met wie zij samenwerken. Zij letten daarbij

met name op de pedagogische visie en kwaliteiten van de gastouder, stellen deelname aan aanvullende scholingen verplicht of hebben bereidheid tot professionalisering als eis. Enkele bureaus hanteren een hogere leeftijdsgrens (21+) dan wettelijk vereist, of een hoger opleidingsniveau (mbo-3 of hbo), en certificering voor de meldcode kindermishandeling.

De bemiddelingsmedewerkers zorgen voor begeleiding van de pedagogische praktijk van de gastouder, zowel via aangekondigde als onverwachte bezoeken tijdens de opvanguren. Er is ook contact op afstand, telefonisch of via appberichten. Een heel groot percentage van de bureaus biedt verplichte en vrijwillige professionaliseringsactiviteiten aan voor gastouders, vaak over pedagogische onderwerpen. En een deel van de bureaus geeft aan ouders ook via nieuwsbrieven op de hoogte te houden van thema's die relevant zijn voor de kinderopvang, en een deel besteedt aandacht aan het organiseren van contacten tussen gastouders onderling.

Als een gastouder niet voldoet aan de pedagogische kwaliteitseisen hanteren de meeste bureaus een soort 'stappenplan', waarin zij in gesprek gaan met de gastouder, adviezen geven, en ondersteuning en scholing of coaching aanbieden. Vervolgens voeren zij extra (onaangekondigde) visites uit en houden zij evaluatiegesprekken met ouders. Als zij geen verbetering zien in de pedagogische aanpak nemen zij afscheid van de gastouder en schrijven zij deze uit.

- 2 Hoe geven gastouderbureaus invulling aan hun bemiddelende en begeleidende taken? Hoeveel uur begeleiding en bemiddeling besteden ze gemiddeld per gastouder en hoe zijn deze uren ingevuld? Hoe vaak bezoeken zij de gastouder op de opvanglocatie? Is er sprake van coaching en/of van bijscholingsaanbod?*

Bemiddeling

Over het algemeen besteden bemiddelingsmedewerkers per jaar

ofwel 1 tot 4 uur aan bemiddeling, per individuele gastouder, ofwel 5 tot 9 uur (samen 70%). De overige 30% van de bemiddelingsmedewerkers besteedt hier meer tijd aan, per gastouder, meestal gaat dat om 10 tot maximaal 20 uur. Het aantal kennismakingsgesprekken tussen vraagouders en gastouders – na bemiddeling door het gastouderbureau – is hiermee in lijn: voor 70% van de bemiddelingsmedewerkers gaat dat om maximaal 4 kennismakingsgesprekken, en voor 30% om meer dan 5 per jaar.

Begeleiding op locatie en op afstand

De bemiddelingsmedewerkers besteden, behalve aan de koppeling van gastouders en vraagouders, ook tijd aan de begeleiding van de gastouders *op locatie*. Dat gebeurt zowel op afspraak als onaangekondigd. Het bezoek duurt gemiddeld genomen ongeveer een uur, en vindt over het algemeen plaats tijdens de opvanguren. Meestal (voor bijna 60% van de bemiddelingsmedewerkers) gaat het om 1 tot 4 uur begeleiding op jaarbasis, per gastouder, via bezoek op de opvanglocatie. Andere bemiddelingsmedewerkers besteden meer tijd aan begeleiding, meestal (voor bijna 22% van de bemiddelingsmedewerkers) ligt dat tussen de 5 en 9 uur per jaar, per gastouder.

De begeleiding op locatie wordt aangevuld met begeleiding *op afstand*. Ook hier gaat het voor de een groot deel van de bemiddelingsmedewerkers (ruim 50%) om 1 tot 4 uur, of 5 tot 9 uur (bijna 20%), en in de andere gevallen om meer uren, per gastouder, per jaar.

Inhoudelijk zijn de kernthema's in deze begeleiding: veiligheid & gezondheid, de pedagogische manier van werken met de kinderen, en de basisdoelen voor kwaliteit van kinderopvang. Al deze onderwerpen komen gemiddeld genomen in elk geval 2 of 3 keer per jaar aan bod. In dezelfde mate spreken bemiddelingsmedewerkers en gastouders elkaar ook over speciale behoeften van kinderen, of specifieke opvoedvragen. Verder

bespreken bemiddelingsmedewerkers zo'n 2 keer per jaar professionalisering, zakelijke en financiële vragen van de gastouder, vragen over wet- en regelgeving, en de persoonlijke situatie van de gastouder. In het afgelopen jaar (2021) gingen de gesprekken bovendien veel over corona-gerelateerde onderwerpen.

Overig contact

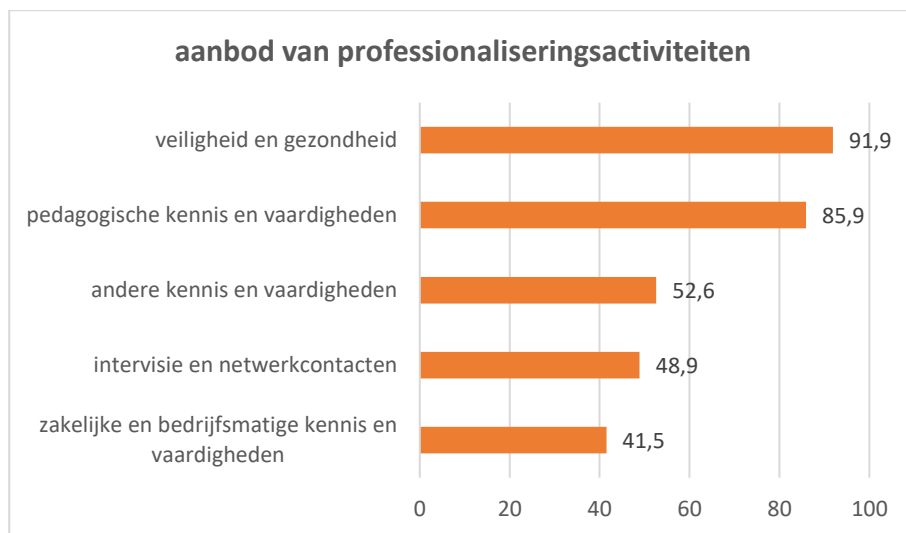
In aanvulling op de bemiddeling en begeleiding besteden de bemiddelingsmedewerkers tot slot nog tijd aan andere zaken. Dat gaat opnieuw ofwel om 1 tot 4 uur (55%), of om 5-9 uur (23%), of meer. Die tijd gaat naar activiteiten zoals: het organiseren van contacten tussen gastouders onderling en professionalisering, verbetering van de zichtbaarheid/vindbaarheid van de gastouder voor vraagouders, of het voorbereiden van een risico-inventarisatie, het attenderen van gastouders op het aflopen van de geldigheidsdatum voor verplichte documenten en af en toe het regelen van ziektevervangings. Daarnaast zijn er veel persoonlijke contacten, zoals bezoek bij verjaardagen of attenties en kaartjes bij feestdagen.

Professionaliseringsaanbod

95% van de gastouderbureaus heeft een aanbod aan professionaliseringsactiviteiten, slechts enkele bureaus geven aan dat zij daarvoor te klein zijn. De meerderheid van de bureaus verzorgt zelf workshops en/of trainingen voor gastouders (87%), huurt erkende opleiders in (74%) en/of biedt individuele coaching (67%) aan.

Daarnaast organiseren de meeste bureaus nog allerlei andere professionalisering in andere vormen, zoals via online scholingen (met name KinderWijs TV), een eigen Academie, of een gastoudercafé, en sturen zij gastouders regelmatig informatiebrieven over kinderopvangthema's.

De professionalisering richt zich met name op veiligheid en gezondheid – deelname daaraan is relatief vaak verplicht voor gastouders – en op pedagogische kennis en vaardigheden.

Figuur S.1: Percentage gastouderbureaus met aanbod gericht op verschillende categorieën van professionalisering

De deelname van gastouders bij niet-verplichte activiteiten ligt bij de meeste bureaus lager dan 50%, maar ruim een kwart van de gastouderbureaus geeft aan dat het deelnamepercentage juist hoger ligt dan 50%.

3 Hoe voeren gastouderbureaus de kassiersfunctie uit?

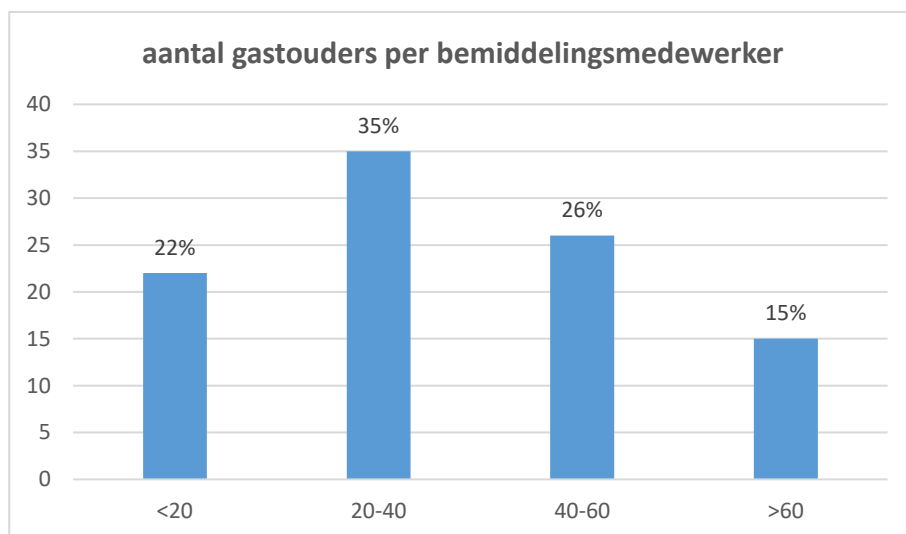
In de uitvoering van de kassiersfunctie werkt meer dan driekwart (77%) van de gastouderbureaus met een specifiek programma voor planning en urenregistratie. Daarbij gaat het vooral veel om Portabase en iRosa.

Een klein deel (22%) van de bureaus maakt voor de uitbetalingen aan de gastouders gebruik van een derde-geldenrekening. De

uitbetaling gebeurt over het algemeen volgens de bureaus binnen vijf dagen (71%), of op een vast moment in de maand (24%).

- 4 *Hoeveel gastouders worden er begeleid per medewerker van het gastouderbureau? En hoeveel tijd is een gob-medewerker jaarlijks kwijt aan de begeleiding en bemiddeling van een gastouder? En aan contacten met ouders?*

Het aantal gastouders per bemiddelingsmedewerker loopt enorm uiteen. Bij een full time aanstelling zijn er zowel bemiddelingsmedewerkers die 1 tot 9 gastouders begeleiden, als bemiddelingsmedewerkers die meer dan 70 gastouders begeleiden. Een ruwe berekening leidt tot een gemiddelde van zo'n 37 gastouders per bemiddelingsmedewerker. Zo'n 35% groep van de bemiddelingsmedewerkers begeleidt tussen de 20 en 40 gastouders, maar er is ook een groep bemiddelingsmedewerkers die samenwerkt met meer dan 60 gastouders, op jaarbasis.

Figuur S.2: Het aantal gastouders per bemiddelingsmedewerker, per jaar, bij een full time aanstelling

5 *Wat is het opleidingsniveau en de opleidingsachtergrond van medewerkers van het gastouderbureau?*

De medewerkers van de gastouderbureaus hebben over het algemeen een opleiding op hbo-niveau (50%) of op mbo-4 niveau (30%). De overige medewerkers hebben ofwel een universitaire achtergrond, ofwel mbo-3 niveau. Slechts 1% van de medewerkers heeft mbo-2 als hoogste opleiding.

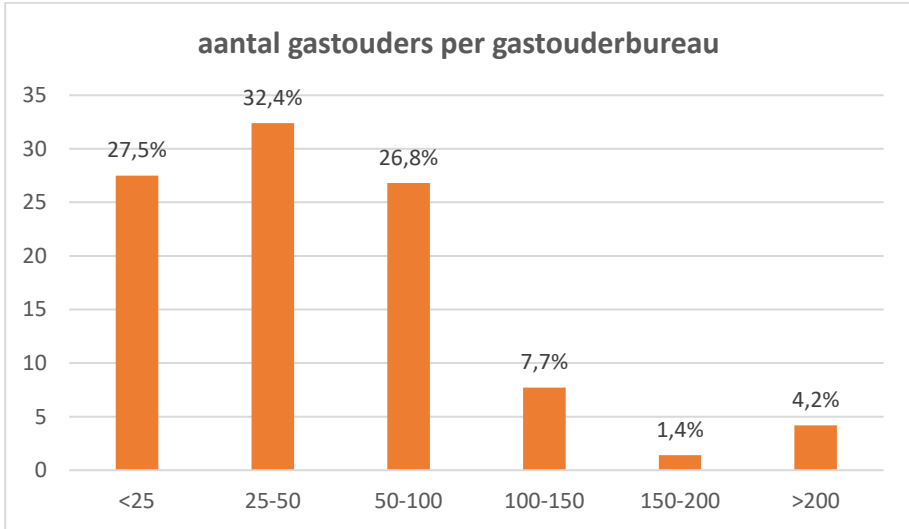
De opleidingsachtergrond van zo'n 60% van de medewerkers ligt op het gebied van pedagogiek en ontwikkeling van kinderen. Daarnaast zijn er medewerkers met een opleiding waarin wel in enige mate pedagogische kennis aan de orde komt, zoals opleidingen gericht op sociaal werk, activiteitenbegeleiding, creatieve therapie etc. Ongeveer 20% heeft een duidelijk niet-pedagogische achtergrond, met opleidingen in bijvoorbeeld administratie of juridische beroepen.

6 *Hoe hoog zijn de bureaunkosten en waaruit zijn deze opgebouwd?*

Ongeveer de helft van de gastouderbureaus hanteert een vast bedrag per kind of per gezin als vergoeding voor de bureaunkosten, gemiddeld gaat het om €45,- per maand per kind, of om €58,- per maand per gezin. Het komt weinig voor dat de bureaunkosten berekend worden op basis van het aantal uren opvang. In andere gevallen gaat het om een combinatie van een vast en een variabel bedrag.

7 *Hoeveel gastouders begeleidt het bureau?*

De gemiddelde omvang ligt voor 60% van de bureaus tussen de 25 en 100 gastouders. Maar er is ook een grote groep (25%) kleine bureaus, van waaruit 1 tot 25 gastouders worden bemiddeld en begeleid. Ruim 13% van de bureaus telt meer dan 100 gastouders, waarvan er één is met 1450 gastouders in het bestand.

Figuur S.3: Het aantal gastouders per gastouderbureau

8 Welke uitdagingen en verbetermaatregelen zien gastouderbureaus voor zich?

De belangrijkste uitdaging die gastouderbureaus zien voor zichzelf is het vinden van goede, nieuwe gastouders om te kunnen voldoen aan de (toenemende) vraag aan gastouderopvang. Daarnaast hebben zij de wens om hun aanbod aan professionaliseringsactiviteiten (scholing, coaching en netwerkcontacten voor gastouders) uit te breiden: door gastouders te motiveren om deel te nemen, en door het aanbod uit te breiden en te vernieuwen.

Als tips en verbeterpunten voor de overheid geven zij mee:

- Houdt de gastouderopvang betaalbaar.
- Erken en waardeer de gastouderopvang als professionele vorm van kinderopvang.
- Handhaaf mbo-2 niveau als ingangseis maar vergoed, verplicht en stimuleer scholing voor gastouders.

- Zorg via controle en handhaving voor kwaliteitsborging, met als aandachtspunt: meer eenduidigheid bij de GGD-inspecties, en goede, transparante communicatie bij veranderingen in het beleid.

2 Gastouders

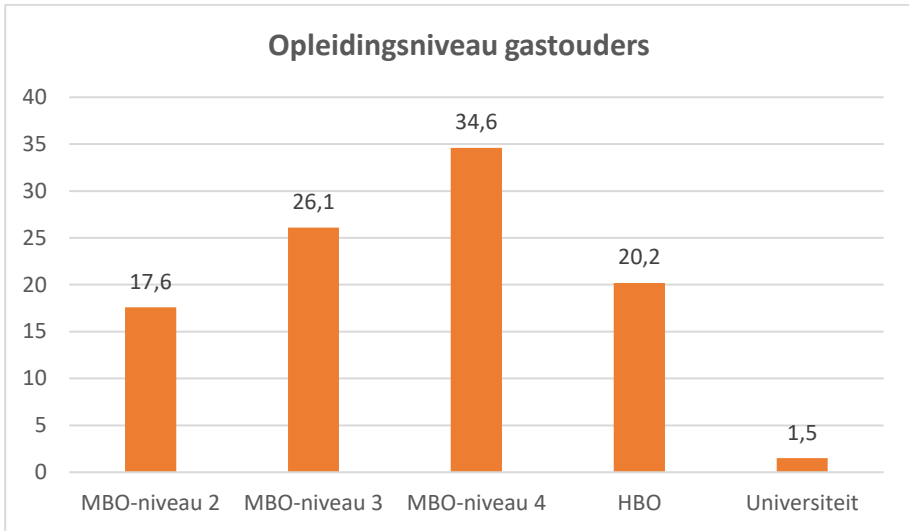
- 1 *Achtergrondkenmerken van gastouders, zoals: leeftijd, opleiding, arbeids(rechtelijke) situatie, jaren werkervaring, werkverleden voordat ze gastouder werden*

Sekse en leeftijd

Vrijwel alle gastouders zijn vrouw (99%). De gemiddelde leeftijd is 50 jaar. Meer dan 50% van de gastouders valt in de leeftijdscategorie 50 tot 70 jaar.

Opleiding

Gastouders zijn gemiddeld genomen hoger opgeleid dan de wettelijke eis van mbo-2 niveau. De grootste groep (35%) heeft een opleiding op mbo-4 niveau afgerond.

Figuur 5.4: Opleidingsniveau van gastouders, in percentages

Arbeids-(rechtelijke) situatie

Ongeveer de helft van de gastouders (49%) is zzp'er en staat ingeschreven bij de Kamer van Koophandel. Anderen zijn freelancer (20%), zijn in loondienst bij een gastouderbureau (15%) of werken volgens de regeling dienstverlening aan huis (16%).

Aantal jaren werkervaring

De meerderheid van de gastouders heeft ruime ervaring: meer dan de helft (51%) werkt al 10 jaar of langer als gastouder, 26% heeft tussen de 5 en 10 jaar werkervaring.

Werkverleden

Vrijwel alle gastouders hebben ook werkervaring in andere beroepen (ruim 92%). Meestal gaat dat om ervaring in de kinderopvang, in de zorg of in het onderwijs.

2 *Aantal en leeftijd van de kinderen, werklocatie (eigen huis, bij vraagouder), werkuren en inkomsten*

Aantal en leeftijd opvangkinderen

Het aantal kinderen dat een gastouder per week opvangt, varieert tussen 1 en 19, met een gemiddelde van 6,5 kind per gastouder per week. Van die kinderen valt 65% in de leeftijdsgroep van 0 tot 4 jaar.

Zo'n 10% van de gastouders vangt (ook) kinderen op die speciale zorg nodig hebben. Die zorg loopt uiteen van voedselallergie tot complexe problematiek, zoals het Prader Willi-syndroom.

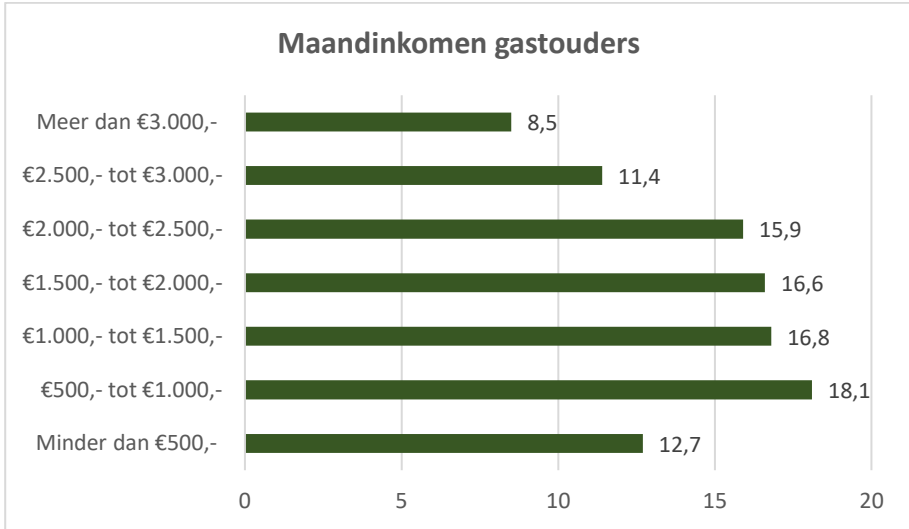
Werklocatie

Voor de grootste groep gastouders (78%) is hun eigen woning ook hun werklocatie, een klein deel van deze groep vangt de kinderen daarbij op in een aparte ruimte. Daarnaast is voor 21% van de gastouders juist de woning van de ouders/kinderen die zij opvangen hun werklocatie. Enkele gastouders wisselen af. Zij verzorgen op sommige dagen opvang in hun eigen woning en op andere dagen bij de ouders/kinderen thuis.

Werkuren en inkomen

Gemiddeld werken gastouders 30 uur per week, maar er is een grote spreiding in omvang van het aantal uren, met een minimum van 2 uur per week, en een maximum van 78 uur per week. Ongeveer 14% heeft naast het werk als gastouder nog een andere betaalde baan.

De spreiding in het maandinkomen dat gastouders verdienen met hun werkzaamheden is, net als het aantal gewerkte uren, groot. Ongeveer een derde van de gastouders verdient minder dan €1000,- per maand, ongeveer een derde tussen de €1000,- en €2000,- en ongeveer een derde verdient meer dan €2000,- per maand.

Figuur S.5: Maandinkomen verdeeld naar inkomensgroepen, in percentages van de totale groep gastouders

3 Deelname aan scholing en coaching door gastouders en hun motieven hierbij

Ook in het coronajaar 2021 heeft ruim driekwart van de gastouders deelgenomen aan scholingsactiviteiten. Over het algemeen gaat het dan om activiteiten die zijn aangeboden vanuit een gastouderbureau waarbij zij zijn aangesloten, maar zo'n 20% van de gastouders heeft ook op eigen initiatief buiten hun gastouderbureau professionalisering gezocht en gevonden. De deelname is het grootst bij activiteiten die gericht zijn op veiligheid en gezondheid, die overigens vaak ook verplicht gesteld worden door gastouderbureaus (met name EHBO, Meldcode kindermishandeling). Maar ook veel gastouders geven aan dat zij hebben meegedaan aan activiteiten die gericht zijn op pedagogische kennis en vaardigheden.

Opvallend is dat – bij de verbetertips – regelmatig de wens wordt geuit dat er meer professionaliseringsactiviteiten komen op een hoger niveau, met meer verdieping dan er nu vaak is.

- 4 *Het netwerk van gastouders (zoals contacten met ouders, gastouderbureau, collega gastouders en andere pedagogisch professionals).*

Ruim 90% van de gastouders heeft in elk geval enkele keren per jaar contact met een bemiddelingsmedewerker van het gastouderbureau.

Zo'n 18% van de gastouders nam deel aan activiteiten die gericht zijn op intervisie en netwerkcontacten, georganiseerd vanuit het gastouderbureau en meer dan 50% geeft aan dat zij in elk geval enkele keren per jaar of vaker contact heeft met andere gastouders over het werk. Contact met een vakorganisatie of andere pedagogische professionals is er weinig. Ook dit punt (meer onderling contact) komt regelmatig terug in de verbeterwensen van gastouders.

- 5 *De pedagogische visie van gastouders, de mate waarin zij werken met het pedagogisch beleidsplan van het gob en/of met een eigen pedagogische visie.*

Gastouders zijn het (helemaal) eens met de stelling dat gastouder zijn een vak is, en dat het bijhouden van informatie over opvoeding hoort bij dat beroep.

Zo'n 60% van de gastouders geeft aan te werken volgens het pedagogisch beleidsplan van het gastouderbureau, ruim 20% heeft op basis van het pedagogisch beleidsplan van het gastouderbureau een eigen pedagogisch werkplan gemaakt, eveneens ongeveer 20% werkt vanuit een eigen pedagogische visie/pedagogisch werkplan, of heeft er geen. Soms (n=5) geven

gastouders aan dat zij werken volgens de opvoedkundige visie van de ouders.

6 *Bij hoeveel gastouderbureaus zijn gastouders aangesloten en wat is hiervoor hun motivatie. Hoe ervaren zij het contact met het gob?*

De ruime meerderheid van de gastouders (71%) is aangesloten bij één gastouderbureau, 21% bij twee gastouderbureaus. Er kleine groep gastouders (8%) is aangesloten bij drie of vier bureaus. De twee meest genoemde redenen voor inschrijving bij meerdere bureaus zijn dat vraagouders al bij een bepaald bureau stonden ingeschreven (35%), en/of dat het op die manier beter lukt om de opvangplekken te vullen (25%).

Gastouders zijn in het algemeen tevreden of zeer tevreden over het gastouderbureau waarmee zij het meest samenwerken. Zij kijken daarvoor vooral naar de betrokkenheid en het contact: korte lijnen, snelle en plezierige communicatie. Verder zijn ook het professionaliseringsaanbod en de deskundigheid aspecten die gastouders regelmatig noemen als positief. Op eigenlijk alle aspecten van de ondersteuning (zakelijk, pedagogisch, persoonlijk) scoren de bureaus bij de gastouders een 8 of 9 als rapportcijfer.

7 *Welke uitdagingen en verbetermaatregelen zien gastouders voor zich?*

Als uitdaging voor zichzelf noemen gastouders: het bieden van een zo goed mogelijke pedagogische kwaliteit en het werken aan hun eigen professionele ontwikkeling. Zij hebben daarnaast een aantal zakelijke/bedrijfsmatige wensen zoals uitbreiding van het aantal kinderen dat zij opvangen en betere zichtbaarheid. Tot slot uiten zij de behoefte aan meer erkenning en waardering voor gastouderopvang als volwaardige professionele kinderopvang.

De verbetertips voor de overheid gaan over drie thema's. Ten eerste: betere arbeidsvoorwaarden voor gastouders (zoals een goede pensioenregeling, de kinderopvangtoeslag, de uurtarieven, vakantiegeld en het feit dat zij voor hun eigen kinderen geen aanspraak kunnen maken op kinderopvangtoeslag, maar dat zij wel meetellen in het maximaal aantal kinderen dat zij mogen opvangen). Ten tweede: erkenning en waardering voor de gastouderopvang in de communicatie van de overheid, als professionele, kleinschalige en flexibele opvang. Ten derde: borging van de kwaliteit van de gastouderopvang, bijvoorbeeld via het verplichten en faciliteren van scholingsactiviteiten voor gastouders. Over de rol van de GGD en de gastouderbureaus in de controle en handhaving van de kwaliteit van de gastouderopvang is de beroepsgroep het niet altijd eens.

3 Ouders die gebruikmaken van gastouderopvang

- 1 Wat zijn de voornaamste beweegredenen van ouders om te kiezen voor gastouderopvang?*

De voornaamste redenen waarom ouders kiezen voor gastouderopvang zijn: de persoonlijke aandacht en het contact met een vaste persoon, de flexibiliteit en de pedagogische kwaliteit en visie van de gastouder die hun kind(eren) opvangt.

- 2 Welke keuzes zouden ouders maken als gastouderopvang niet beschikbaar is?*

Als er geen gastouderopvang beschikbaar zou zijn, dan zouden ouders op zoek gaan naar een kinderdagverblijf of buitenschoolse opvang voor hun kind (70%), grootouders inschakelen als oppas (37%) of minder gaan werken (20%). Het percentage ouders voor wie het ontbreken van gastouderopvang consequenties zou hebben voor hun arbeidsmarktinzet, ligt hoger wanneer we kijken

naar de open antwoorden. Daarin noemen veel ouders ook opties als 'stoppen met werken', 'een andere baan zoeken, met andere werktijden' en 'meer ouderschapsverlof opnemen.'

- 3 *In hoeverre speelt kwaliteit van de opvang een rol? En zijn ouders bereid om meer te betalen voor een hogere kwaliteit opvang?*

Ouders letten bij de keuze voor een gastouder vooral op de manier waarop de gastouder omgaat met hun kind(eren) en op 'een persoonlijke klik.' Minder dan 10% geeft aan dat zij gelet hebben op de kosten bij de keuze voor een gastouder.

De prijs is gemiddeld genomen voor ouders 'redelijk belangrijk' in hun keuze voor gastouderopvang, maar duidelijk minder belangrijk dan de pedagogische kwaliteit en visie van de gastouder die nu hun kind(eren) opvangt.

- 4 *Hebben zij aanbod van centrumopvang op acceptabele reisafstand?*

Reisafstand vinden ouders een redelijk belangrijk criterium bij de keuze voor gastouderopvang. Het is niet duidelijk of er voor de vraagouders aanbod is van centrumopvang op acceptabele reisafstand.

- 5 *Kiezen ouders eerst voor een gastouderbureau of eerst voor een gastouder?*

Zo'n 40% van de ouders is in contact gekomen met de gastouder via een gastouderbureau. De overige 60% heeft zelf de gastouder gevonden, via persoonlijke contacten, verhalen van familie en kennissen of door (online) te zoeken en vergelijken.

- 6 *Hoe komen ouders tot de keuze van een specifieke gastouder en/of gastouderbureau? Welke motieven hebben zij hierbij?*

Zoals al aangegeven kiezen ouders voor de specifieke gastouder met name vanwege de manier waarop de gastouder omgaat met hun kind(eren) en vanwege een persoonlijke klik. Het gastouderbureau kiezen zij dan vervolgens omdat dat het bureau is waar de gastouder bij aangesloten is.

Ouders die starten bij het gastouderbureau en langs die weg in contact komen met de gastouder, vinden het gastouderbureau via sociale media, via de gemeente, via hun werk, of via persoonlijke contacten (bijvoorbeeld met andere gastouders, of een ander gastouderbureau dat werd overgenomen door het huidige). Ouders die zelf een gastouder of gastouderbureau zoeken, kijken vaak ook naar nabijheid: 'in ons eigen dorp' of 'in deze regio.' Bij de keuze voor een gastouderbureau letten zij verder op de (bureau)kosten, of het aanbod aan gastouders hen aanspreekt en of er plek beschikbaar is voor hun kind. Verder kijken zij naar betrouwbaarheid, professionaliteit, communicatie en reputatie, en soms naar de (christelijke) identiteit van het gastouderbureau en de gastouder.

7 Welke uitdagingen en verbetermaatregelen zien zij voor zich?

Verreweg de meeste vraagouders spreken hun dankbaarheid uit naar hun gastouder en geven aan zeer tevreden te zijn. De tips die zij meegeven aan gastouders zijn in drie hoofdthema's te onderscheiden: pedagogische kwaliteit (zoals meer aandacht voor ontwikkelingsstimulering), communicatie tussen ouders en gastouders (zodat zij goed op de hoogte blijven van wat hun kind doet op een dag, en van hoe het zich ontwikkelt) en over praktische zaken zoals de beschikbaarheid van gastouders en aspecten omtrent veiligheid en gezondheid.

Vraagouders geven een aantal tips mee aan de gastouderbureaus, vooral over praktische en organisatorische zaken (te hoge bureaunkosten of vervanging bij uitval), communicatie met ouders (er is te weinig contact en de bereikbaarheid kan beter) en de

aandacht voor goede begeleiding en ondersteuning van gastouders.

De verbetertips en wensen die de vraagouders meegeven aan de overheid, gaan vooral over de kosten, tarieven en vergoedingen omtrent de gastouderopvang. Daarnaast spreken veel ouders zich uit voor het behoud van de gastouderopvang.

1 Achtergrond en onderzoeksvragen

In 2014 deden we als Kohnstamm Instituut al eens een inventarisatiestudie ‘Gastouders in beeld.’ In die studie zijn alleen de gastouders zelf bevroegd, over hun achtergrond en over de kinderopvang die zij verzorgen. In deze nieuwe inventarisatie – opnieuw in opdracht van het ministerie van SZW – schetsen we een actueel en representatief beeld van het gehele veld van de gastouderopvang, dit keer vanuit drie perspectieven: gastouders, gastouderbureaus en vraagouders.

Omdat deze studie deels een herhaling is van het onderzoek uit 2014 zijn we bovendien nagegaan wat er veranderd is in de professionele situatie en visie van de gastouders. We hebben gekeken naar: Wie zijn er gastouders? Hoeveel kinderen vangen zij op per week? Wat zijn ongeveer hun inkomsten? Wat doen zij op het gebied van professionalisering? Enzovoort.

Naast de vragenlijsten voor gastouders, hebben we dit keer ook vragenlijsten voor gastouderbureaus en vraagouders ontworpen en verstuurd. Dat betekent dat we nu ook vragen kunnen beantwoorden als: Wat zijn belangrijke motieven van vraagouders om te kiezen voor gastouderopvang? En: Wat is de rol van de gastouderbureaus in de professionalisering van gastouders?

1.1 Achtergrond en aanleiding

Momenteel is er weinig zicht op de kwaliteit van de gastouderopvang, zo blijkt uit de probleemanalyse die door de directie Kinderopvang (SZW) is opgesteld. Bronnen daarvoor zijn: de onderzoeken van de Inspectie van het Onderwijs¹, de Landelijke Kwaliteitsmonitor Kinderopvang² en de GGD GHOR NL.³ De belangrijkste knelpunten zijn: er is onvoldoende (toe)zicht op de kwaliteit van de gastouderopvang, de kwaliteit is gemiddeld genomen wel voldoende en soms ook erg goed maar er zijn ook enkele ernstige uitschieters naar beneden, en niet alle gastouderbureaus vullen hun professionaliserings- en begeleidingsopdracht in zoals bedoeld.

Voor de directie Kinderopvang is deze situatie aanleiding geweest voor een verkenning van verbetermogelijkheden en – maatregelen, langs drie lijnen: 1) het verbeteren van het toezicht; 2) het verbeteren van de begeleiding door gastouderbureaus; en 3) het professionaliseren van de gastouders.

Gedurende die verkenning werd echter ook duidelijk dat er sprake is van kennislacunes bij de beleidsmakers als het gaat over de gastouderopvang. De directie Kinderopvang noteerde daarover: “Er is onvoldoende zicht op de werkwijzen van gastouders en gastouderbureaus en hun onderliggende motieven hiervoor. Om de verbetermaatregelen die nu in contouren op tafel liggen verder te kunnen concretiseren en wegen, is het noodzakelijk om inzicht te krijgen in de gastouders en de gastouderbureaus. Op sommige aspecten is dit inzicht er wel, maar zijn de onderzoeksrapporten

1 Inspectie van het Onderwijs (2020). Themaonderzoek toezicht gastouderopvang. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs. <https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/themarapporten/2020/07/21/thema-onderzoek-toezicht-gastouderopvang>

2 Slot, P., Jepma, IJ., Muller, P., Romijn, B., Bekkering, C. en Leseman, P. (2020). Ontwikkelingen in de kwaliteit van de Nederlandse kinderdagopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang. Gecombineerde metingen 2017-2019. Utrecht: Universiteit Utrecht, Sardes. <https://www.monitorlkk.nl/>

3 Deze studie is om redenen van privacy helaas niet openbaar, en daardoor voor ons niet beschikbaar.

alweer sterk verouderd in een snel veranderende branche als de gastouderopvang. Op andere aspecten is hier in zijn geheel nog geen onderzoek naar bekend.”⁴

1.2 Doel van het onderzoek

Om de kennislacunes te dichten heeft het ministerie van SZW opdracht gegeven aan het Kohnstamm Instituut voor het uitvoeren van een (nieuwe) inventarisatiestudie. Doel is vooral een beter inzicht te krijgen in: “wie de gastouder is en wat de gastouder drijft, hoe gastouderbureaus werken en welke afwegingen ouders maken t.a.v. de gastouderopvang.” Voor de directie Kinderopvang vormen de opbrengsten van het onderzoek een belangrijke pijler bij het verder uitwerken en toespitsen van de verbetermaatregelen die er nu in concept liggen. Er is om die reden aan de onderzoekers een uitgebreide lijst met onderzoeksvragen meegegeven.

1.3 Onderzoeksvragen

De onderzoeksvragen die we met deze studie zullen beantwoorden, zijn de volgende:

I. Inzicht krijgen in de gastouders

1. Achtergrondkenmerken van gastouders, zoals: leeftijd, opleiding, arbeids(rechtelijke) situatie, jaren werkervaring, werkverleden voordat ze gastouder werden;
2. Aantal en leeftijd van de kinderen, werklocatie (eigen huis, bij vraagouder), werkuren en inkomsten;
3. Deelname aan scholing en coaching en hun motieven hierbij;

4 Offerteaanvraag, p5.

4. Hun netwerk (zoals contacten met ouders, gastouderbureau, collega gastouders en andere pedagogisch professionals);
5. Pedagogische visie; mate waarin pedagogisch beleidsplan van het gob wordt toegepast en/of gastouders een eigen pedagogische visie hanteren;
6. Bij hoeveel gastouderbureaus zijn gastouders aangesloten en wat is hiervoor hun motivatie. Hoe ervaren zij het contact met het gob?
7. Welke uitdagingen en verbetermaatregelen zien zij voor zich?

II. Inzicht krijgen in hoe gastouderbureaus werken

1. Op welke wijze is het gastouderbureau van invloed op de pedagogische praktijk van de gastouder?
2. Hoe geven zij invulling aan hun bemiddelende en begeleidende taken? Hoeveel uur begeleiding en bemiddeling besteden ze gemiddeld per gastouder en hoe zijn deze uren ingevuld? Hoe vaak bezoeken zij de gastouder op de opvanglocatie? Is er sprake van coaching en/of van bijscholingsaanbod?
3. Hoe voeren zij de kassiersfunctie uit?
4. Hoeveel gastouders worden er begeleid per medewerker van het gastouderbureau? En hoeveel tijd is een gob-medewerker jaarlijks kwijt aan de begeleiding en bemiddeling van een gastouder? En aan contacten met ouders?
5. Wat is het opleidingsniveau en – achtergrond van gob-medewerkers?
6. Hoe hoog zijn de bureaunkosten en waaruit zijn deze opgebouwd?
7. Hoeveel gastouders begeleidt het bureau?
8. Welke uitdagingen en verbetermaatregelen zien zij voor zich?

III. Inzicht krijgen in de ouders – en kinderen – die gebruik maken van gastouderopvang

1. Wat zijn hun voornaamste beweegredenen om te kiezen voor gastouderopvang?
2. Welke keuzes zouden zij maken als gastouderopvang niet beschikbaar is?
3. In hoeverre speelt kwaliteit van de opvang hierin een rol? En zijn ouders bereid om meer te betalen voor een hogere kwaliteit opvang?
4. Hebben zij aanbod van centrumopvang op acceptabele reisafstand?
5. Kiezen ouders eerst voor een gastouderbureau of eerst voor een gastouder?
6. Hoe komen ouders tot de keuze van een specifieke gastouder en/of gastouderbureau? Welke motieven hebben zij hierbij?
7. Welke uitdagingen en verbetermaatregelen zien zij voor zich?

De onderzoeksvragen die gericht zijn op de gastouders zelf, komen deels overeen met de vragen die ook in de inventarisatiestudie van 2014 zijn gesteld. Dat maakt het mogelijk om op die onderdelen een vergelijking te maken met de situatie in 2022. Die vergelijking is opgenomen in de bespreking van de resultaten voor de gastouders, in hoofdstuk 4.

2 Aanpak van het onderzoek

Doel van het onderzoek was om in betrekkelijk korte tijd, bij drie groepen respondenten, zoveel mogelijk informatie te verzamelen. Omdat het vooral ging om feitelijke gegevens is gekozen voor een landelijke dataverzameling via online vragenlijsten voor gastouderbureaus, gastouders en vraagouders. Zowel de gastouderbureaus, als de gastouders en vraagouders gaven ook enkele verbetertips mee voor (het beleid voor) de gastouderopvang. We lichten de opbouw van het onderzoek hierna verder toe.

2.1 Meetinstrumenten

Er zijn drie vragenlijsten ontwikkeld: een voor gastouders, een voor gastouderbureaus en een voor vraagouders. De vragen per doelgroep sluiten aan op de specifieke onderzoeksvragen zoals genoemd in hoofdstuk 1. Voor de gastouders is gezocht naar zoveel mogelijk overeenstemming met de vragen die ook in de eerdere inventarisatiestudie zijn gesteld. Dat maakt een vergelijking mogelijk met de resultaten uit 2014 en biedt daarmee ook aanknopingspunten voor een schets van enkele ontwikkelingen in de beroepsgroep van gastouders. De andere twee doelgroepen in het onderzoek – de gastouderbureaus en de (vraag)ouders – waren nieuw.

Conceptversies van de vragenlijsten zijn besproken met de opdrachtgever en met de klankbordgroep van het onderzoek. Doel

daarvan was vooral het benutten van de expertise vanuit het veld van de gastouderopvang om de vragenlijsten zo goed mogelijk te laten aansluiten bij de drie doelgroepen in taalgebruik en in de herkenbaarheid van antwoordcategorieën. Vanzelfsprekend hebben de onderzoekers onafhankelijk van de belangen van de verschillende organisaties de feedback verwerkt in de definitieve versie van de vragenlijsten. De vragenlijsten zijn vervolgens gedigitaliseerd en uitgetest voordat ze naar de respondentgroepen werden gestuurd.

Vragenlijst gastouderbureaus

De vragen aan de gastouderbureaus gingen over:

- Kenmerken van het gastouderbureau (grootte, plaats van vestiging e.d.)
- Achtergrondkenmerken van de bemiddelingsmedewerkers (opleiding, opleidingsniveau, nascholing)
- Kenmerken van de begeleiding van gastouders (aantal contacten, aantal uren, reisafstand, onderwerpen, kwaliteitseisen aan gastouders en wat het bureau onderneemt als de gastouder niet aan die kwaliteitseisen voldoet)
- Professionaliseringsaanbod
- Zakelijke aspecten (bureaunkosten en –tarieven, kassiersfunctie)
- Verbeterpunten en tips (open vragen)

Vragenlijst gastouders

De vragen aan de gastouders gingen over:

- Kenmerken van de opvang (aantal kinderen, leeftijd van de kinderen, wel/geen speciale zorg, familierelatie, werklocatie, plaats (provincie) van vestiging)
- Arbeidssituatie (aantal uur per week, inkomen, type contract, andere betaalde baan, aantal gastouderbureaus, omvang en plaats van vestiging van het gastouderbureau, contact met de

- bemiddelingsmedewerker, tevredenheid over het gastouderbureau)
- Achtergrond en opleiding van de gastouder (redenen om gastouder te worden, sekse, leeftijd, geboorteland en thuistalen, opleidingsniveau, aantal jaren ervaring als gastouder, andere werkervaring.
 - Over het vak van gastouder, professionalisering en netwerk (visie op opvang en opvoeding, deelname aan professionaliseringsactiviteiten, pedagogisch beleidsplan, netwerkcontacten)
 - Verbeterpunten en tips (open vraag)

Vragenlijst vraagouders

De vragen aan de (vraag)ouders gingen over:

- Achtergrondkenmerken van de vraagouders (provincie, aantal kinderen, opleidingsniveau, taal/talen,
- Kenmerken van de gastouderopvang zoals die door ouders wordt gebruikt (aantal kinderen, aantal dagen, waar, familie, taal met de gastouder, opleidingsniveau gastouder etc.)
- Motivatie voor gastouderopvang (contact, keuzemotieven, criteria)
- Tevredenheid over de kwaliteiten van de gastouder
- Het gastouderbureau (contact, omvang, ervaren kwaliteit, kosten)
- Verbeterpunten en tips (open vraag)

2.2 Steekproeftrekking en werving

Het hoofddoel van het onderzoek is het in beeld brengen van het hele veld van de gastouderopvang: de gastouders, de gastouderbureaus en de vraagouders die gebruikmaken van gastouderopvang. Om voldoende de diversiteit zichtbaar te kunnen maken, is voor alle drie de doelgroepen een groot aantal respondenten benaderd.

Startpunt daarvoor was het Landelijk Register Kinderopvang (LRK). In dit bestand zijn de adresgegevens opgenomen van alle geregistreerde kinderopvangorganisaties, waaronder ook die van gastouderbureaus (n=534) en gastouders (n=20.792).⁵ De volledige dataset van het LRK is via Open Data beschikbaar en wordt twee keer per week ververst.

Gastouderbureaus

Van (vrijwel) alle gastouderbureaus zijn mailadressen opgenomen in het LRK. We hebben via het LRK-bestand dan ook alle gastouderbureaus benaderd via mail. In de mail stond een korte toelichting op het onderzoek en een verzoek om de online vragenlijst te beantwoorden door gebruik te maken van de toegevoegde link.

De gastouderbureaus kregen bovendien het verzoek om een aparte uitnodigingsbrief te versturen aan alle aangesloten vraagouders. Via die brief konden ouders, eveneens online, de oudervragenlijst beantwoorden.

Uitgangspunt was dat we bij een verwacht responspercentage van 20-30% ingevulde vragenlijsten zouden ontvangen van 100 tot 150 gastouderbureaus.

Gastouders

Van de meeste gastouders is geen mailadres beschikbaar in het LRK. We hebben daarom een random steekproef van gastouders benaderd via een schriftelijke uitnodiging per post.⁶ Er zijn twee steekproeven getrokken: één van 2000 gastouders uit het bestand en één van nog eens 1000 gastouders. Het doel was om uiteindelijk van 400 tot 600 gastouders een ingevulde vragenlijst terug te

5 Genoemde aantallen gastouderbureaus en gastouders zijn gebaseerd op het LRK-bestand van 15 februari 2022

6 Een deel van de gastouders vangt kinderen op bij de vraagouders thuis. Deze gastouders staan in het LRK geregistreerd op het opvangadres. Via de toelichtingsbrief is aan de vraagouders verzocht de uitnodiging door te geven aan de gastouder en om zelf de oudervragenlijst in te vullen.

ontvangen (zo'n 2 á 3% van het totaal aantal gastouders in Nederland).

De ad random geselecteerde gastouders kregen op papier een link en QR-code waarmee zij de vragenlijst online konden invullen.⁷ Naast de uitnodigingsbrief voor henzelf, ontvingen ook de gastouders een uitnodigingsbrief voor de vraagouders met het verzoek de ouders voor wie zij kinderen opvangen te vragen deel te nemen aan het onderzoek via de online vragenlijst voor ouders.

Vraagouders

Van de vraagouders zijn geen mail- of woonadressen beschikbaar in het LRK.⁸ Hen hebben we daarom, zoals al aangegeven, benaderd via de gastouderbureaus en de gastouders zelf. Vooraf gingen we uit van een respons van 500 tot 750 vraagouders.

Het was binnen het tijdpad van het onderzoek niet mogelijk een rappelronde uit te voeren, vandaar dat gekozen is voor het in één keer benaderen van een groot aantal gastouders, gastouderbureaus en ouders. Voor de gastouders is overigens, na drie weken, ook de reservesteekproef per post uitgenodigd, om zo wel de beoogde respons te bereiken.

Privacy

In de inventarisatiestudie is gebruikgemaakt van een openbaar bestand met (mail)adressen van gastouders en gastouderbureaus. Het invullen van de vragenlijst was anoniem en niet herleidbaar tot personen, conform de AVG-voorwaarden. Daarmee was het helaas ook niet mogelijk een non-responsonderzoek uit te voeren

7 In 2014 is nog gewerkt met een schriftelijke vragenlijst die gastouders in een antwoordenvolpoe konden terugsturen. Daar is nu niet meer voor gekozen.

8 Er zijn wel adressen van ouders opgenomen in het LRK als er gebruikgemaakt wordt van gastouderopvang aan huis, maar of dat het geval is, is in het LRK niet zichtbaar.

of te controleren voor het meerdere keren invullen van de vragenlijsten door dezelfde persoon.

Verzending, sociale media en begeleiding

De vragenlijsten zijn begin maart 2022 verstuurd⁹: per mail naar de gastouderbureaus en per post naar de gastouders, en via beide naar de vraagouders. Er is aandacht geweest voor het onderzoek via de nieuwsbrieven van Kinderopvangtotaal en het Ministerie van SZW, maar er is niet gezocht naar verdere verspreiding via sociale media omdat we vooral een representatieve steekproef aan gastouders in het onderzoek wilden betrekken. Uit ons eerdere onderzoek wisten we dat er een grote groep enthousiaste, professionele gastouders is die het belangrijk vindt om de gastouderopvang beter op de kaart te zetten. Dat onderzoek leerde echter ook dat de groep die deelneemt via een open oproep op een aantal belangrijke punten verschilt van de groep gastouders die bereikt wordt met een random steekproef. We hebben daarom dit keer de vragenlijst niet opnieuw breed opengesteld voor alle belangstellenden.

2.3 Data-analyse

De dataverzameling is afgesloten op 18 april 2022, waarna de data-analyse kon worden uitgevoerd. In de data-analyse ging het met name om beschrijvende statistieken – via SPSS – uitgedrukt in aantallen en frequenties.

In het paasweekend, vlak voor de sluitingsdatum, waren nog opvallend veel vraagouders die de vragenlijst hebben ingevuld.¹⁰ Er is een check uitgevoerd om na te gaan of de antwoorden van deze

9 Dat was iets later dan bedoeld, maar het leek niet verstandig de vragenlijst te laten samenvallen met de internetconsultatie over een aantal belangrijke veranderingen in de wet- en regelgeving voor de gastouderopvang.

10 Inmiddels weten we dat een van de grote gastouderbureaus in die week nog een oproep heeft verstuurd naar alle aangesloten vraagouders.

extra groep afwijkend waren van de groep ouders die de vragenlijst al eerder had beantwoord. Dat was niet het geval. De antwoorden van deze vraagouders konden daarom gewoon meegenomen worden in de verdere analyses.

2.4 Omvang van de steekproeven

Gastouderbureaus

In totaal hebben 496 gastouderbureaus een uitnodiging ontvangen per mail, waarvan 191 gastouderbureaus de vragenlijst (deels) hebben ingevuld. Uiteindelijk waren er in totaal 142 ingevulde vragenlijsten die konden worden meegenomen in de analyses. Dat is ongeveer 28% van het totale bestand aan gastouderbureaus in februari 2022, en conform onze verwachtingen vooraf.

Gastouders

Net als tijdens de inventarisatiestudie in 2014, hebben we er ook dit keer voor gekozen om een grote, random steekproef te trekken. Dit keer telde die steekproef 3019 gastouders, zo'n 15% van het totaal aantal geregistreerde gastouders in het LRK-bestand. Van de gastouders die we benaderd hebben, hebben er 512 de vragenlijst ingevuld. Daarvan bleven uiteindelijk 467 ingevulde vragenlijsten over die meegenomen konden worden in de analyses. De overige vragenlijsten waren slechts gedeeltelijk ingevuld en zijn om die reden buiten de analyses gelaten. Waarschijnlijk is een deel van deze respondenten afgehaakt vanwege de lengte en uitgebreidheid van de vragenlijst. Het responspercentage was daarmee: 15,5% van de steekproef (en daarmee ruim 2% van de totale populatie aan gastouders in Nederland). Dat percentage is wat lager dan we vooraf hadden verwacht, maar de respons valt binnen het aantal van 400 – 600 gastouders dat we ons ten doel hadden gesteld.

Vraagouders

We kunnen niet nagaan hoeveel vraagouders via de gastouderbureaus en de gastouders zijn benaderd met de vraag om deel te nemen aan het onderzoek, maar in totaal hebben 2054 vraagouders onze vragenlijst (vrijwel) volledig ingevuld. Het was lastig om in te schatten hoe groot de respons van vraagouders zou kunnen zijn, maar het aantal uiteindelijke reacties lag aanmerkelijk boven de 500 tot 750 vraagouders waarop we vooraf hadden ingezet. Via een ruwe berekening¹¹ komen we met deze 2054 ouders uit op ruim 2% van de totale populatie aan ouders die gebruikmaken van gastouderopvang.

11 Onze slag in de lucht som is: er zijn zo'n 20.000 gastouders, gemiddeld vangt een gastouder 6,5 kind op, dat wil zeggen: er gaan zo'n 130.000 kinderen naar een gastouder. Per ouder(paar) gaan 1 á 2 kinderen naar een gastouder. Uitgaande van meestal twee ouders komen we uit op een totaal van 86.666 vraagouders die gebruikmaken van gastouderopvang. Omgerekend heeft daarvan dan 2,4% onze vragenlijst ingevuld.

3 Resultaten – gastouderbureaus

Van 142 gastouderbureaus hebben we een compleet ingevulde vragenlijst ontvangen. In dit hoofdstuk bespreken we de resultaten. We gaan in op enkele achtergrondkenmerken van de gastouderbureaus en de bemiddelingsmedewerkers en geven een typering van de begeleiding van gastouders, de kwaliteitscriteria die de bureaus hanteren, hun professionaliseringsaanbod, en enkele zakelijke aspecten. We sluiten af met de uitdagingen die gastouderbureaus zien voor zichzelf, en de verbeterpunten en tips die zij hebben voor gastouders en overheid.

3.1 Achtergrondkenmerken van de gastouderbureaus

Eerst schetsen we een beeld van de achtergrondkenmerken van de gastouderbureaus: waar zijn zij gevestigd en hoe groot of klein zijn ze, bijvoorbeeld als we kijken naar het aantal medewerkers?

3.1.1 Plaats van vestiging

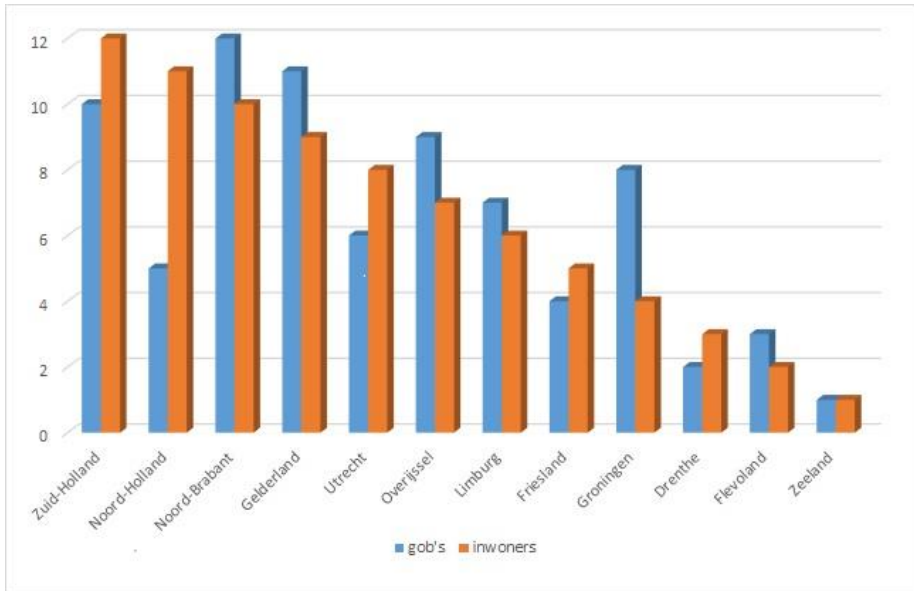
De vraag ‘Waar is uw gastouderbureau gevestigd?’ is beantwoord door 141 respondenten, maar een gastouderbureau kan ook vestigingen hebben in meerdere provincies. Voor verreweg de meeste gastouderbureaus die deelnamen aan het onderzoek geldt dat zij gevestigd zijn in één provincie (n=133). Er zijn vijf gastouderbureaus met vestigingen in twee provincies, twee met

vestigingen in drie provincies, en er is één gastouderbureau met vestigingen in negen provincies.

Het grootste aantal gastouderbureaus bevindt zich in Noord-Brabant, hoewel Noord-Brabant in Nederland niet de provincie is met de meeste inwoners. In Noord-Brabant, Gelderland, Overijssel en vooral in Groningen zijn, gelet op het aantal inwoners van deze provincies, relatief veel gastouderbureaus te vinden. Het omgekeerde geldt juist voor de drie randstedelijke provincies: in Zuid-Holland, Utrecht en vooral in Noord-Holland zijn relatief weinig gastouderbureaus.

Tabel 3.1, vraag 1: Waar is uw gastouderbureau gevestigd? (Meerdere antwoorden mogelijk)

	N
Zuid-Holland	21
Noord-Holland	11
Noord-Brabant	30
Gelderland	22
Utrecht	11
Overijssel	16
Limburg	12
Friesland	8
Groningen	13
Drenthe	5
Flevoland	6
Zeeland	3
Totaal	158

Figuur 3.1: In deze figuur is de rangorde qua inwoners (oranje) van de 12 Nederlandse provincies – van meeste naar minste aantal inwoners – vergeleken met de rangorde qua aantal gastouderbureaus in onze respons (blauw).

3.1.2 Grootte van de organisatie waar het gastouderbureau bij aangesloten is

Zo'n 60% van de gastouderbureaus die deelnamen aan het onderzoek behoort niet tot een grotere, landelijke of regionale organisatie en is dus 'eenpitter.' Bijna 30% van de gastouderbureaus is juist onderdeel van een landelijke organisatie. De overige 11% maakt deel uit van een regionale organisatie.

Tabel 3.2, vraag 2: Hoort uw bureau bij een grotere, landelijke of regionale organisatie?

	N	%
Nee	85	59,9
Ja, bij een landelijke organisatie	41	28,9
Ja, bij een regionale organisatie	16	11,3
Totaal	142	100,0

3.1.3 Grootte van het gastouderbureau in aantal gastouders

Er zijn grote gastouderbureaus die 100 gastouders of meer bemiddelen (n=19, ruim 13%), waarbij het grootste bureau zelfs 1450 ingeschreven gastouders telt. De verdere verdeling is zo dat ruim een kwart (27,5%) van de bureaus bemiddelt voor 1 tot 25 gastouders, bijna een derde (32,4%) voor 26 tot 50 gastouders, en opnieuw ruim een kwart (26,8%) voor 50 tot 100 gastouders. Wanneer we een indeling maken in kleine, middelgrote en grote bureaus, zijn de gastouderbureaus met 1 – 50 gastouders ‘klein’ (59,9%), met 50 tot 100 gastouders ‘middelgroot’ (26,8%), en bureaus met meer dan 100 gastouders ‘groot’ (13,3%).

Overigens zou het voor de omvang van de gastouderbureaus ook interessant zijn om de omvang aan vraagouders (en kinderen) in hun bestand te kennen. Ook die aantallen zijn belangrijk voor de werkzaamheden van een bureau. Die vraag was echter niet opgenomen in onze vragenlijst.

Tabel 3.3, vraag 3: Hoeveel (actieve) gastouders staan bij uw bureau ingeschreven?

	N	%
1 - 25 gastouders	39	27,5
26 - 50 gastouders	46	32,4
51 - 100 gastouders	38	26,8
101 - 150 gastouders	11	7,7
151 - 200 gastouders	2	1,4
meer dan 200 gastouders*	6	4,2
Totaal	142	100,0

*216, 225, 235, 280, 386 en 1450

3.1.4 Grootte van het gastouderbureau in aantal medewerkers en fte's

De grote meerderheid van de gastouderbureaus (zo'n 80%) heeft 1, 2 of 3 medewerkers (inclusief de houder). Bij de overige bijna

20% gaat het om 3 tot 11 medewerkers. Er is één bureau dat opvalt door zijn enorme omvang in personeel: 52 medewerkers (Tabel 3.4).

Wanneer we kijken naar de omvang van de aanstellingen – uitgedrukt in fte's – is de verdeling nog iets sterker: 87% van de bureaus werkt met maximaal 3 fte, de overige bureaus hebben er 3 tot 8, en één bureau heeft werk voor 35 fte aan medewerkers-uren (Tabel 3.5).

Tabel 3.4, vraag 4: Hoeveel medewerkers heeft uw gastouderbureau, inclusief de houder van het gastouderbureau?

	N	%
1 medewerker	60	43,2
2 - 3 medewerkers	51	36,7
4 - 6 medewerkers	23	16,6
7 - 11 medewerkers	4	2,8
52 medewerkers	1	0,7
Totaal	139	100,0

Tabel 3.5, vraag 5: En om hoeveel fte's gaat dat?

	N	%
0.1 - 1.0 fte	60	47,6
1.1 - 2.0 fte	36	28,6
2.1 - 3.0 fte	14	11,1
3.1 - 4.0 fte	8	6,3
4.1 - 8.0 fte	7	5,6
35 fte	1	0,8
Totaal	126	100,0

3.2 Opleidingsachtergrond van de bemiddelingsmedewerkers

Er waren in de vragenlijst enkele vragen opgenomen over de opleidingsachtergrond van de bemiddelingsmedewerkers: hun opleidingsniveau, de meer of minder pedagogisch-georiënteerde

inhoud van de gevolgde opleidingen, en de bij- of nascholingen waaraan zij deelnamen in het afgelopen jaar.

3.2.1 Opleidingsniveau van de bemiddelingsmedewerkers

De bemiddelingsmedewerkers zijn over het algemeen hoog opgeleid: de grootste groep (50%) heeft een hbo-achtergrond en zo'n 30% heeft een opleiding op mbo-4-niveau afgerond. Er is daarnaast een kleine groep van universitair opgeleide bemiddelingsmedewerkers, en een kleine groep met mbo-3-niveau. Het komt slechts zelden voor dat de bemiddelingsmedewerker een opleidingsniveau op mbo-2-niveau heeft.

Tabel 3.6, vraag 6: Wat is het opleidingsniveau van uw bemiddelingsmedewerkers?

	Totaal aantal medewerkers	%
MBO-niveau 2	4	1,3
MBO-niveau 3	39	12,9
MBO-niveau 4	88	29,0
HBO	152	50,2
WO	20	6,6
Totaal	303	100,0

Een nadere analyse, gerelateerd aan de omvang van de gastouderbureaus (Tabel 3.7) laat zien dat er geen structurele verschillen zijn tussen de grote, middelgrote en kleine bureaus in het gemiddelde opleidingsniveau van de bemiddelingsmedewerkers die zij in dienst hebben: in alle drie de categorieën is de groep bemiddelingsmedewerkers met een hbo-achtergrond het grootst, gevolgd door de groep met een mbo-4 opleidingsniveau.

Tabel 3.7: Aantal en opleidingsniveau van de bemiddelingsmedewerkers gerelateerd aan de omvang van het gastouderbureau

Formaat gob	Opleidingsniveau	Totaal aantal medewerkers	%
Klein (1-50) (n=85)	MBO-niveau 2	-	-
	MBO-niveau 3	11	10,2
	MBO-niveau 4	32	29,6
	HBO	53	49,1
	WO	12	11,1
Totaal		85	100,0
Middelgroot (50-100) (n=38)	MBO-niveau 2	1	1,1
	MBO-niveau 3	19	21,1
	MBO-niveau 4	23	25,6
	HBO	41	45,6
	WO	6	6,7
Totaal		90	100,0
Groot (>100) (n=19)	MBO-niveau 2	3	2,9
	MBO-niveau 3	9	8,6
	MBO-niveau 4	33	31,4
	HBO	58	55,2
	WO	2	1,9
Totaal		105	100,0

3.2.2 Inhoudelijke typering opleidingsachtergrond bemiddelingsmedewerkers

De meerderheid van de bemiddelingsmedewerkers (bijna 60%) heeft een opleiding gevolgd op het gebied van pedagogiek en ontwikkeling van kinderen. De overige 40% heeft een andere achtergrond, uiteenlopend van opleidingen zoals sociaal cultureel werk, bijvoorbeeld op het gebied van administratie, coaching of juridische dienstverlening (Tabel 3.8).

Bemiddelingsmedewerkers hebben verder deelgenomen aan verschillende vormen van bij- en nascholing (Tabel 3.10).

Tabel 3.8, vraag 7: Wat is de inhoud van de opleidingen van uw bemiddelingsmedewerkers?

	Totaal aantal medewerkers	%
Opleiding op het gebied van pedagogiek en ontwikkeling van kinderen (bijv. kinderopvang, onderwijs, pedagogisch werk)	203	58,7
Opleiding met enige aandacht voor pedagogiek en ontwikkeling van kinderen (bijv. sociaal cultureel werk, creatieve therapie, activiteitenbegeleiding, sport en beweging)	44	12,7
Opleiding die gaat over andere relevante kennis en vaardigheden (bijv. coaching, kunst, sport)	29	8,4
Andere opleidingen (bijv. coaching, administratief, juridisch)	70	20,2
Totaal	346	100,0

Ook voor de inhoud van de door de bemiddelingsmedewerkers gevolgde opleidingen hebben we een nadere analyse uitgevoerd op de resultaten voor de kleine, middelgrote en grote bureaus (Tabel 3.9). Maar ook hier zijn er nauwelijks verschillen: voor alle typen gastouderbureaus geldt dat de meerderheid van de bemiddelingsmedewerkers een opleiding heeft gevolgd in het gebied van de pedagogiek.

Tabel 3.9, Aantal en inhoud opleidingen van de bemiddelingsmedewerkers gerelateerd aan de omvang van het bureau

Formaat gob	Opleiding	Totaal aantal medewerkers	%
Klein (1-50)	Opleiding op het gebied van pedagogiek en ontwikkeling van kinderen	83	62,4
	Opleiding met enige aandacht voor pedagogiek en ontwikkeling van kinderen	16	12,0
	Opleiding die gaat over andere relevante kennis en vaardigheden	10	7,5
	Andere opleidingen	24	18,0
Totaal		133	100,0
Middelgroot (50-100)	Opleiding op het gebied van pedagogiek en ontwikkeling van kinderen	57	57,6
	Opleiding met enige aandacht voor pedagogiek en ontwikkeling van kinderen	10	10,1
	Opleiding die gaat over andere relevante kennis en vaardigheden	10	10,1
	Andere opleidingen	22	22,2
Totaal		99	100,0
Groot (>100)	Opleiding op het gebied van pedagogiek en ontwikkeling van kinderen	63	55,3
	Opleiding met enige aandacht voor pedagogiek en ontwikkeling van kinderen	18	15,8
	Opleiding die gaat over andere relevante kennis en vaardigheden	9	7,9
	Andere opleidingen	24	21,0
Totaal		114	100,0

Tabel 3. 10, Overzicht open antwoorden bij- en nascholing

(aandachtsfunctionaris) meldcode
ehbo
(pedagogisch) coach
werken met baby's
cursussen rondom belastingdienst
gezonde kinderopvang
verschillende cursussen aangeboden door KinderwijsTV/KNGO

3.3 Kenmerken van de begeleiding van gastouders

Om zicht te krijgen op de inhoud en intensiteit van de begeleiding van de gastouders is gevraagd naar enkele kerngegevens zoals: het aantal gastouders per bemiddelingsmedewerker, de tijd die per gastouder beschikbaar is, de reisafstand en de onderwerpen die worden besproken. Ook is nagegaan of de gastouderbureaus naast de verplichte eisen nog andere voorwaarden hanteren voor de gastouders met wie zij samenwerken, én wat zij doen als een gastouder niet voldoet aan de kwaliteitseisen voor pedagogisch beleid of veiligheid.

3.3.1 Het aantal gastouders per bemiddelingsmedewerker

Er zijn grote verschillen in het aantal gastouders dat een bemiddelingsmedewerker op jaarbasis begeleidt: dat aantal loopt uiteen van 1 tot meer dan 70 (Tabel 3.10). Dat zal deels samenhangen met de aanstellingsomvang en het takenpakket van de bemiddelingsmedewerkers, maar de enorme spreiding blijft opvallend: ruim 16% bemiddelt 10 tot 19 gastouders, bijna 15% 20 tot 29 gastouders, ruim 20% 30-39 en nog eens ruim 17% 40 tot 49 gastouders. Maar bijna een kwart van de bemiddelingsmedewerkers (24%) werkt op jaarbasis samen met meer dan 50 gastouders. (Dat heeft waarschijnlijk ook te maken met de verdere inrichting van het takenpakket van de

bemiddelingsmedewerkers en verschillen daarin tussen grote en kleine bureaus).

Tabel 3. 11, vraag 9: Hoeveel gastouders begeleidt een bemiddelingsmedewerker gemiddeld per jaar?

	N	%
1 - 9 gastouders	8	5,6
10 - 19 gastouders	23	16,2
20 - 29 gastouders	21	14,8
30 - 39 gastouders	31	21,8
40 - 49 gastouders	25	17,6
50 - 59 gastouders	12	8,5
60 - 69 gastouders	9	6,3
70 of meer gastouders	13	9,2
Totaal	142	100,0

3.3.2 De intensiteit van het contact met de gastouders

We hebben ook gevraagd naar de wijze waarop de bemiddelingsmedewerker contact heeft met de gastouder: de mate van bezoek op locatie en begeleiding op afstand? En naar het aantal uren begeleiding per jaar. Het waren lastige omreken- en inschattingsvragen voor degenen die de vragenlijst hebben ingevuld. De antwoorden moeten daarom beschouwd worden als een indicatie. Ter illustratie twee reacties uit de vragenlijst:

- “Het is moeilijk het aantal uren in te schatten van bovenstaande. Elke gastouder is anders, ook de gezinnen zijn anders. Het ligt ook aan bij hoeveel bureaus een gastouder is ingeschreven of alleen bij ons. We hebben veel contact met onze gastouders.”
- “Ik vind dit echt niet te doen deze vraag. De antwoorden moeten écht gezien worden als schatting en niet als harde cijfers!”

In normale jaren, zonder corona, gaat ruim 75% van de bemiddelingsmedewerkers twee tot vier keer op bezoek bij de

gastouder, op de opvanglocatie. En bijna 25% doet dat zelfs vaker dan vier keer. In het coronajaar 2021 lag het aantal locatiebezoeken lager. Ruim 20% van de respondenten geeft aan dat het aantal bezoeken in dat jaar minder was dan twee keer per jaar (Tabel 3.12).

De duur van een bezoek op locatie is over het algemeen (ruim 80%) één tot anderhalf uur (Tabel 3.13). De reistijd voor de bemiddelingsmedewerker ligt, gemiddeld genomen, tussen de 4 en 90 minuten.

Tabel 3.12, vraag 12&13: In 2021, hoe vaak per jaar bezoekt de bemiddelingsmedewerker de gastouder op de opvanglocatie?

	In 2021		In een normaal jaar (zonder corona)	
	N	%	N	%
Minder dan 2x per jaar	30	21,1	-	-
2x per jaar	68	47,9	27	19,0
3x per jaar	21	14,8	43	30,3
4x per jaar	10	7,0	37	26,1
Vaker dan 4x per jaar	13	9,2	35	24,6
Totaal	142	100,0	142	100,0

Tabel 3.13, vraag 14: Hoe lang duurt een bezoek op locatie gemiddeld genomen?

	N	%
kortere dan 60 minuten (meestal 30-45 minuten)	13	9,2
60-90 minuten (meestal 1 uur)	114	80,9
langer dan 90 minuten (meestal 2 uur)	14	9,9
Totaal	141	100,0

De bezoeken van de bemiddelingsmedewerkers zijn meestal op afspraak en tijdens de opvanguren. De grote meerderheid (80%) van de bemiddelingsmedewerkers bezoekt elke gastouder twee tot vier keer per jaar mét een afspraak en één of twee keer onaangekondigd (ruim 76%). Er zijn echter ook bemiddelingsmedewerkers die nooit zonder afspraak langs gaan (14%). De meeste bezoeken vinden plaats tijdens de opvanguren. Iets meer

dan 40% van de bemiddelingsmedewerkers bezoekt de gastouders nooit buiten de opvanguren, anderen (ruim 43%) doen dat één keer per jaar, enkelen vaker (Tabel 3.14).

Tabel 3.14, vraag 15: Hoe vaak per jaar gaat de bemiddelingsmedewerker op bezoek bij de gastouder, tijdens of buiten de opvanguren

	Met afspraak		Zonder afspraak		Tijdens de opvanguren		Buiten de opvanguren	
	N	%	N	%	N	%	N	%
nooit	-	-	16	14,4	-	-	39	40,2
1x per jaar	4	2,9	64	57,7	13	10,2	42	43,3
2x per jaar	72	51,4	21	18,9	50	39,4	14	14,4
3x of 4x per jaar	50	35,7	6	5,4	50	39,3	2	2,1
5x of vaker	14	10	4	3,6	14	11,1	-	-
Totaal	140	100,0	111	100,0	127	100,0	97	100,0

Aan de begeleiding op locatie besteden bemiddelingsmedewerkers per gastouder meestal 1 tot 4 uur op jaarbasis (bijna 60%), of 5 tot 9 uur (bijna 22%). Er is één gastouderbureau dat aangeeft dat er geen sprake was van begeleiding op locatie, maar het is mogelijk dat dat gaat over het coronajaar 2021 waarin zulk bezoek vanwege de preventiemaatregelen lastig te organiseren was. De overige 18,5% van de bureaus geeft aan dat hun bemiddelingsmedewerker(s) meer dan 10 uur per jaar begeleiding op locatie bieden per individuele gastouder.

Tabel 3.15, vraag 10b: Hoeveel uur per jaar besteedt een bemiddelingsmedewerker gemiddeld aan begeleiding op locatie (per individuele gastouder)

	N	%
geen	1	0,8
1 - 4 uur	70	58,8
5 - 9 uur	26	21,8
10 - 14 uur	13	10,9
15 - 19 uur	2	1,7
20 - 24 uur	4	3,4
25 - 40 uur	3	2,5
Totaal	119	100,0

Naast de begeleiding op locatie, is er ook begeleiding op afstand. Gemiddeld genomen besteden bemiddelingsmedewerkers daar per gastouder nog iets meer tijd aan. De meeste bemiddelingsmedewerkers (ruim 50%) bieden, op jaarbasis, 1 tot 4 uur begeleiding op afstand aan een individuele gastouder. Zo'n 20% van de bemiddelingsmedewerkers heeft daarvoor 5 tot 9 uur beschikbaar, en bijna 30% besteedt meer dan 10 uur per gastouder aan deze vorm van begeleiding (met een maximum van 40 uur).

Tabel 3.16, vraag 10c: Hoeveel uur per jaar besteedt een bemiddelingsmedewerker gemiddeld aan begeleiding op afstand (per individuele gastouder)

	N	%
geen	1	0,8
1 - 4 uur	60	50,8
5 - 9 uur	23	19,5
10 - 14 uur	19	16,1
15 uur of meer	15	12,6
Totaal	118	100,0

Naast huisbezoeken en begeleiding op afstand zijn er nog andere zaken waar een bemiddelingsmedewerker tijd besteedt in het contact met een gastouder. Dat gaat over het algemeen om 1 tot 4 uur op jaarbasis (54,7%), of om 5 tot 9 uur (23,2%). Soms is het ook meer (Tabel 3.17).

Tabel 3.17, vraag 10f: Hoeveel uur per jaar besteedt een bemiddelingsmedewerker gemiddeld aan andere zaken (per individuele gastouder)

	N	%
1 - 4 uur	47	54,7
5 - 9 uur	20	23,2
10 - 14 uur	12	14,0
15 - 19 uur	5	5,8
20 - 24 uur	2	2,3
25 - 40 uur	-	-
Totaal	86	100,0

Via een open vraag hebben de respondenten toegelicht wat zij in die tijd zoal doen. Het gaat bijvoorbeeld om:

- (veel) activiteiten die gericht zijn op meer persoonlijke vormen van contact, zoals bezoek bij verjaardagen en feestdagen, attenties of kaartjes
- het organiseren van contacten tussen gastouders onderling, via een landelijke gastouderdag, gastouder-etentjes, borrels, nanny-koffiemomenten en inspiratiesessies
- inhoudelijke activiteiten gericht op professionalisering en kwaliteit van de opvang: intervisiebijeenkomsten en voorbereiding van workshops, het bijhouden van nieuws en regelgeving, het maken van nieuwsbrieven en boekbesprekingen, het aanbieden van (online) educatie, scholingen, trainingen en thema-avonden
- ondersteuning van de gastouder bij de voorbereiding van een GGD-inspectie of een Risico-inventarisatie, contacten met de Belastingdienst en attenderen van gastouders op de naderende afloop van de geldingstermijn van verplichte documenten (EHBO, legitimatiebewijs)
- en (af en toe) om het regelen van advertenties/reclame of van (ziekte)vervanging.

Wanneer we alle aspecten van de bemiddeling en begeleiding bij elkaar optellen, besteden bemiddelingsmedewerkers op jaarbasis gemiddeld genomen ruim 34 uur aan de bemiddeling, begeleiding en andere vormen van ondersteuning van de gastouders¹² (met een maximum van 117 (!) uur dat een van de gastouderbureaus zegt kwijt te zijn aan al deze aspecten bij elkaar opgeteld). De meeste tijd gaat naar respectievelijk: bemiddeling (gemiddeld 7,3 uur), begeleiding op afstand (gemiddeld 7,1 uur), administratie en

12 Hierin zijn meegenomen: bemiddeling, begeleiding op locatie en begeleiding op afstand, administratie en zakelijke ondersteuning, voortgangsgesprekken en andere vormen van begeleiding.

zakelijke ondersteuning (gemiddeld 6,5 uur) en begeleiding op locatie (gemiddeld 5,7 uur).

Van de 121 gastouderbureaus die deze vragen beantwoordden zijn er echter ook acht waarvoor de optelling beneden de wettelijk vereiste 16 uur blijft. Zij besteden tussen de 8 en 15 uur aan bemiddeling en begeleiding van gastouders.

Bij een vervolganalyse waarin we de kleine, middelgrote en grote gastouderbureaus hebben vergeleken gelet op de tijd die bemiddelingsmedewerkers besteden aan bemiddeling en begeleiding van de gastouder zien we het volgende. Kleine bureaus zijn gemiddeld meer uur per jaar kwijt aan al deze aspecten bij elkaar opgeteld (gemiddeld bijna 38 uur) dan middelgrote bureaus (gemiddeld ruim 31 uur). De grotere bureaus zijn gemiddeld het minste tijd kwijt aan alle aspecten van bemiddeling en begeleiding (gemiddeld 23,5 uur), maar ook zij besteden hier gemiddeld meer tijd aan dan de wettelijk vereiste 16 uur. Daar waar de kleine en middelgrote bureaus vooral tijd besteden aan bemiddeling, administratie en zakelijke ondersteuning en begeleiding, besteden bemiddelingsmedewerkers van grote bureaus minder tijd aan administratie en zakelijke ondersteuning (staat op plaats 4). Waarschijnlijk zijn dit soort taken niet bij bemiddelingsmedewerkers belegd, maar is daar een aparte medewerker voor.

3.3.3 Kennismaking en contact met vraagouders

Er is vervolgens gevraagd naar de inhoudelijke onderwerpen waarover de bemiddelingsmedewerker en de gastouders elkaar spreken. Eén van die onderwerpen is de bemiddeling: het koppelen van gastouders aan vraagouders. Dat gaat om kennismaking, maar vaak ook om een vervolgggesprek over hoe het contact tussen de gastouders en vraagouders verloopt, enige tijd nadat een kind is geplaatst.

Bemiddeling

Er is een vrij grote variatie in het aantal keer per jaar dat zulke bemiddelingsgesprekken plaatsvinden: soms gaat dat om hooguit 1 of 2 keer per jaar (30,7%), vaak om 3 of 4 keer per jaar (40%), of om 5 keer per jaar of vaker (bijna 30%) (Tabel 3.18).

Voor de meeste bemiddelingsmedewerkers geldt dat zij per jaar gemiddeld maximaal 4 uur (37,3%), of maximaal 9 uur (32,2%) besteden aan bemiddeling van een individuele gastouder. Een deel van de gastouders hoeft overigens niet bemiddeld te worden omdat zij al 'vol' zitten. Daarnaast zijn er ook bemiddelingsmedewerkers die meer tijd besteden per gastouder aan de bemiddelingsprocedure: 16% heeft daarvoor 10 tot 14 uur, en 14,4% heeft jaarlijks meer dan 15 uur om een individuele gastouder te bemiddelen (Tabel 3.19).

Tabel 3.18, vraag 17a: Hoe vaak per jaar spreken de gastouder en bemiddelingsmedewerker met elkaar over kennismaking met vraagouders?

	N	%
1x per jaar of minder	19	13,6
2x per jaar	24	17,1
3x per jaar	36	25,7
4x per jaar	20	14,3
5x per jaar of vaker	41	29,3
Totaal	140	100,0

Tabel 3.19, vraag 10a: Hoeveel uur per jaar besteedt een bemiddelingsmedewerker gemiddeld aan bemiddeling (per individuele gastouder)

	N	%
1 - 4 uur	44	37,3
5 - 9 uur	38	32,2
10 - 14 uur	19	16,1
15 - 19 uur	9	7,6
20 - 24 uur	6	5,1
25 - 40 uur	2	1,7
Totaal	118	100,0

Het contact met ouders

Nadat een kind bij de gastouder is geplaatst, is ook het contact tussen gastouder en ouders nog wel een onderwerp van gesprek voor de bemiddelingsmedewerkers. De meeste respondenten geven aan dat dat gaat om twee of meer gesprekken per jaar.

Tabel 3.20, vraag 17g: Hoe vaak per jaar spreken de gastouder en bemiddelingsmedewerker met elkaar over het contact met ouders

	N	%
1x per jaar of minder	14	9,9
2x per jaar	61	43,3
3x per jaar	20	14,2
4x per jaar	24	17,0
5x per jaar of vaker	22	15,6
Totaal	141	100,0

3.3.4 Kernthema's in de kwaliteit van de opvang

Vanzelfsprekend komen in het contact tussen de bemiddelingsmedewerker en de gastouder de kernthema's veiligheid, de pedagogische manier van werken met kinderen en de pedagogische basisdoelen voor de kinderopvang¹³ aan de orde. Voor alle drie deze onderwerpen geeft een groot deel van de respondenten (40-50%) aan dat ze zo'n twee keer per jaar besproken worden. De pedagogische manier van werken met de kinderen is voor bijna de helft van de bemiddelingsmedewerkers drie keer over vaker onderwerp van gesprek. Ook specifieke opvoedvragen komen meestal twee keer per jaar of vaker aan bod (Tabel 3.21).

13 Voor de Nederlandse kinderopvang zijn vier pedagogische basisdoelen geformuleerd: (1) fysieke en emotionele veiligheid, (2) het bevorderen van persoonlijke competenties, (3) het bevorderen van sociale competenties, (4) socialisatie en de overdracht van waarden en normen (zie: Riksen-Walraven, M. (2004). Pedagogische kwaliteit in de kinderopvang: doelstellingen en kwaliteitscriteria. In: R. IJzendoorn, L. Tavecchio & M. Riksen-Walraven (red.). De kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang. Amsterdam: Boom (p100-123).

Tabel 3.21, vraag 17b, c, d, f: Hoe vaak per jaar spreken de gastouder en bemiddelingsmedewerker met elkaar over: veiligheid, de pedagogische manier van werken met de kinderen, de basisdoelen voor kwaliteit van de kinderopvang, speciale behoeften van kinderen en opvoedvragen

	Veiligheid		Pedagogische manier van werken		Basisdoelen kwaliteit van kinderopvang		Speciale behoeften en opvoedvragen	
	N	%	N	%	N	%	N	%
1x per jaar of minder	35	24,8	13	9,2	31	22,1	17	12,1
2x per jaar	73	51,8	59	41,8	62	44,3	55	39,0
3x per jaar	19	13,5	29	20,6	24	17,1	35	24,8
4x per jaar	10	7,1	17	12,1	10	7,1	17	12,1
5x per jaar of vaker	4	2,8	23	16,3	13	9,3	17	12,1
Totaal	141	100,0	141	100,0	140	100,0	141	100,0

3.3.5 Andere gespreksthemas

Evaluatiegesprekken

Aan voortgangs- of evaluatiegesprekken besteden bemiddelingsmedewerkers per gastouder per jaar meestal 1 tot 4 uur (80% van de respondenten), 5 tot 9 uur (14,3%) en soms meer.

Professionalisering

Ruim driekwart van de bemiddelingsmedewerkers (77,3%) spreekt twee keer of vaker per jaar met een gastouder over professionalisering, de overige 22,7% doet dat één keer per jaar of minder.

Tabel 3.22, vraag 17e: Hoe vaak per jaar spreken de gastouder en bemiddelingsmedewerker met elkaar over professionalisering?

	N	%
1x per jaar of minder	32	22,7
2x per jaar	56	39,7
3x per jaar	21	14,9
4x per jaar	13	9,2
5x per jaar of vaker	19	13,5
Totaal	141	100,0

Zakelijke en financiële vragen en wet- en regelgeving

Bemiddelingsmedewerkers spreken met gastouders regelmatig over administratieve en zakelijke onderwerpen. Hieraan besteden zij op jaarbasis, per gastouder, meestal 1 tot 4 uur (40%), of 5 tot 9 uur (ruim 30%), en soms meer. Naar schatting van de meerderheid van de respondenten (ruim 80%) komen in de gesprekken tussen een bemiddelingsmedewerker en een gastouder zakelijke en financiële vragen per gastouder twee keer per jaar of vaker aan de orde (Tabel 3.23).

Voor het thema ‘wettelijke eisen en regels’ ligt dat percentage nog wat hoger: ruim 85% van de respondenten gaat ervan uit dat deze onderwerpen twee keer per jaar of vaker besproken worden in het contact van de bemiddelingsmedewerker met de gastouder (Tabel 3.24).

Tabel 3.23, vraag 17h: Hoe vaak per jaar spreken de gastouder en bemiddelingsmedewerker met elkaar over financiële en zakelijke vragen?

	N	%
1x per jaar of minder	25	17,7
2x per jaar	51	36,2
3x per jaar	28	19,9
4x per jaar	14	9,9
5x per jaar of vaker	23	16,3
Totaal	141	100,0

Tabel 3.24, vraag 17i: Hoe vaak per jaar spreken de gastouder en bemiddelingsmedewerker met elkaar over wettelijke eisen en regels?

	N	%
1x per jaar of minder	20	14,2
2x per jaar	58	41,1
3x per jaar	27	19,1
4x per jaar	16	11,3
5x per jaar of vaker	20	14,2
Totaal	141	100,0

Persoonlijke situatie van de gastouder

Ook de persoonlijke situatie van de gastouder is een onderwerp in de gesprekken tussen bemiddelingsmedewerkers en gastouders. Meer dan 90% van de respondenten schat in dat zulke gesprekken twee tot (vaker dan) vijf keer per jaar voorkomen.

Tabel 3.25, vraag 17j: Hoe vaak per jaar spreken de gastouder en bemiddelingsmedewerker met elkaar over de persoonlijke situatie van de gastouder?

	N	%
1x per jaar of minder	11	7,8
2x per jaar	49	34,8
3x per jaar	39	27,7
4x per jaar	21	14,9
5x per jaar of vaker	21	14,9
Totaal	141	100,0

Andere onderwerpen

Tot slot zijn er nog een aantal andere gespreksonderwerpen, ook die komen bij 80% van de bemiddelingsmedewerkers twee keer of vaker per jaar voor in hun gesprekken met een gastouder. Het kan in principe gaan over alles dat de gastouder wil bespreken. In het afgelopen jaar waren dat vaak corona-gerelateerde onderwerpen.

Tabel 3.26, vraag 17k: Hoe vaak per jaar spreken de gastouder en bemiddelingsmedewerker met elkaar over andere onderwerpen?

	N	%
1x per jaar of minder	12	19,4
2x per jaar	21	33,9
3x per jaar	10	16,1
4x per jaar	5	8,1
5x per jaar of vaker	14	22,6
Totaal	62	100,0

3.4 Contact van de bemiddelingsmedewerker met de vraagouders

In de werkzaamheden van de bemiddelingsmedewerkers is er ook ruimte voor contact met de vraagouders. Gemiddeld besteedt een bemiddelingsmedewerker ruim 3 uur (exacter: 3,4 uur) aan de bemiddeling van een vraagouder(koppel). Ongeveer de helft van de respondenten schat in dat het gaat om 1 of 2 uur, maar de andere helft besteedt 3 tot (meer dan) 10 uur aan de bemiddelingsgesprekken met vraagouders (Tabel 3.27).

Daarnaast besteden bemiddelingsmedewerkers gemiddeld nog 2,5 uur aan de verdere begeleiding van vraagouders. Voor ongeveer driekwart van de bemiddelingsmedewerkers blijft het bij 0, 1 of 2 uur, maar de anderen besteden drie uur of meer aan gesprekken met vraagouders (Tabel 3.28).

Tabel 3.27, vraag 18a : Hoeveel uur per jaar besteedt een bemiddelingsmedewerker gemiddeld aan bemiddeling (per vraagouder/koppel)?

	N	%
1 uur	21	16,7
2 uur	44	34,9
3 uur	17	13,5
4 uur	16	12,7
5 uur	11	8,7
6 uur	5	4,0
8 uur	3	2,4

10 of meer uur	9	7,1
Totaal	126	100,0

Tabel 3.28, vraag 18b: Hoeveel uur per jaar besteedt een bemiddelingsmedewerker gemiddeld aan begeleiding (per vraagouder/koppel)?

	N	%
geen	2	2,4
1 uur	50	40,0
2 uur	42	33,6
3 uur	5	4,0
4 uur	8	6,4
5 uur	4	3,2
6 uur	5	4,0
7 uur	1	0,8
10 of meer uur	7	5,6
Totaal	125	100,0

We zien verder een grote variatie als het gaat om administratie en financiële zaken in relatie tot vraagouders: bijna 45% besteedt daar maximaal 2 uur op jaarbasis aan, per vraagouder(koppel), maar ook bijna 23% geeft aan dat zij daar 10 uur of meer met bezig zijn. Kennelijk zijn er in dit opzicht verschillen in de taakafspraken van bemiddelingsmedewerkers bij verschillende gastouderbureaus (Tabel 3.29).

Daarnaast is er soms nog tijd en aandacht van de bemiddelingsmedewerker nodig wanneer vraagouders klachten hebben. Voor 87% van de respondenten gaat dat om 0 of 1 uur per vraagouder, voor een klein aantal anderen om meer (Tabel 3.30).

Tabel 3.29, vraag 18c: Hoeveel uur per jaar besteedt een bemiddelingsmedewerker gemiddeld aan administratie en financiële zaken (per vraagouder/koppel)?

	N	%
geen	1	0,8
1 uur	31	25,2
2 uur	23	18,7
3 uur	7	5,7
4 uur	10	8,1
5 uur	5	4,1
6 uur	11	8,9
7 uur	2	1,6
8 uur	5	4,1
10 of meer uur	28	22,8
Totaal	123	100,0

Tabel 3.30, vraag 18d: Hoeveel uur per jaar besteedt een bemiddelingsmedewerker gemiddeld aan klachten (per vraagouder/koppel)?

	N	%
geen	47	43,1
1 uur	48	44,0
2 uur	5	4,6
3 uur	2	1,8
5 uur	3	2,8
6 uur	2	1,8
10 uur of meer	2	1,8
Totaal	109	100,0

Tot slot besteden bemiddelingsmedewerkers nog tijd aan allerlei andere zaken die relevant zijn voor vraagouders, zoals: ondersteuning bij het aanvragen van kinderopvangtoeslag en bij opvoedkundige vragen, deelname/organisatie van de oudercommissie, het aanbieden van (online) workshops voor ouders en van thema-avonden, het maken van nieuwsbrieven en mailings met pedagogische en financiële informatie, het regelen van vervanging bij ziekte en vakantie van de gastouder, (jaarlijkse) voortgangs- en evaluatiegesprekken met vraagouders, en soms

ook sociale activiteiten rond feestdagen. Opvallend is dat er ook een aantal keren genoemd wordt dat ouders eventueel terecht kunnen bij een ‘support team’ van het gastouderbureau. De inschatting van de respondenten loopt ook hier uiteen: de meesten geven aan dat bemiddelingsmedewerkers een of twee uur besteden per ouder aan ‘andere zaken’, maar voor bijna 30% van de bemiddelingsmedewerkers gaat het om drie uur of (veel) meer (Tabel 3.31).

Tabel 3.31, vraag 18e: Hoeveel uur per jaar besteedt een bemiddelingsmedewerker gemiddeld aan andere zaken (per vraagouder/koppel)?

	N	%
1	24	40,0
2	16	26,7
3	4	6,7
4	4	6,7
5	2	3,3
6	1	1,7
10 of meer	9	15
Totaal	60¹⁴	100,0

Wanneer we alle aspecten van contact met de vraagouders bij elkaar optellen, besteden bemiddelingsmedewerkers hier op jaarbasis gemiddeld genomen 13,5 uur aan (met een maximum van 55 uur). De meeste tijd gaat naar respectievelijk: administratie en zakelijke ondersteuning, bemiddeling en begeleiding. Bij een vervolganalyse waarin we de kleine, middelgrote en grote gastouderbureaus hebben vergeleken gelet op de tijd die bemiddelingsmedewerkers besteden aan vraagouders, zien we duidelijke verschillen. Bij kleine bureaus besteden de bemiddelingsmedewerkers gemiddeld 13,5 uur aan de

14 Een lage n omdat deze vraag alleen beantwoord is door degenen die ook ‘overige activiteiten’ hebben genoemd. Voor de andere respondenten was de vraag niet van toepassing.

vraagouders¹⁵ (met een maximum van 55 uur), bij middelgrote bureaus gaat het om 11,8 uur per vraagouder (met een maximum van 29 uur), en bij de grote bureaus om 8,8 uur (met een maximum van 29 uur).

3.5 Kwaliteitscriteria van de gastouderbureaus

Extra criteria voor gastouders

Gastouders moeten aan een aantal wettelijke voorwaarden voldoen: zij moeten 18 jaar of ouder zijn, en in het bezit van een geldig VOG, verder moeten zij een passend diploma hebben, een geregistreerd certificaat EHBO bij kinderen, en zij moeten ingeschreven staan bij een gastouderbureau. We hebben aan de gastouderbureaus gevraagd of zij daarnaast nog extra eisen stellen voordat zij een gastouder inschrijven. En de meeste bureaus (ruim 77%) blijken dat inderdaad te doen (Tabel 3.30).

Tabel 3.32, vraag 20: Gastouders moeten voldoen aan een aantal wettelijke criteria, stelt u zelf nog extra eisen?

	N	%
Nee	32	22,9
Ja, namelijk...	108	77,1
Totaal	140	100,0

In de toelichtingen (n = 136¹⁶) die de respondenten gaven over de extra eisen gaat het om:

- een klik, een goed gevoel bij de pedagogische kwaliteiten, motivatie en betrouwbaarheid, aansluiting bij de pedagogische visie van het gastouderbureau (35x)

15 Hierin zijn meegenomen: administratieve of zakelijke ondersteuning, bemiddeling, begeleiding, klachten en overige activiteiten.

16 Dit is niet het aantal respondenten op deze vraag, maar het aantal genoemde eisen. Een deel van de respondenten benoemt er meerdere.

- deelname aan verplichte aanvullende scholingen (EHBO, meldcode kindermishandeling, en soms 2 of 3 verplichte scholingen per jaar), of bereidheid tot professionalisering (35x)
- persoonlijke en praktische aspecten zoals: gezondheid, fitheid, representativiteit, waarden en normen, om hygiëne (een schoon en net huis), een prettige opvangruimte (met tuin), en om beschikbaarheid voor een langere periode (25x)
- aantoonbare pedagogische en professionele kwaliteiten, blijkend uit werkervaring, bijvoorbeeld in de kinderopvang (20x)
- soms: een bepaalde identiteit of levensvisie (christelijk, antroposofisch) (6x)

Opvallend is dat sommige gastouderbureaus strengere criteria hanteren dan wettelijk voorgeschreven, zoals een hogere leeftijdsgrens (21+) (5x), een hoger opleidingsniveau (mbo-3 of hoger (6x)), en/of een certificaat van de meldcode kindermishandeling (2x).

Beleid wanneer een gastouder niet voldoet aan pedagogische kwaliteitseisen

Via een open vraag hebben de respondenten aangegeven hoe zij handelen als een gastouder niet voldoet aan de eisen die het gastouderbureau stelt aan de pedagogische kwaliteit van de kinderopvang. Niet iedereen benoemt alle fases maar het beeld dat naar voren komt, is dat bemiddelingsmedewerkers in zo'n situatie een soort stappenplan hanteren waarin zij:

- In gesprek gaan
- Tips en adviezen geven en zorgen voor ondersteuning en begeleiding
- Scholing en coaching aanbieden
- Extra (onaangekondigde) bezoeken uitvoeren en evaluatiegesprekken voeren met ouders

- En ten slotte: afscheid nemen als de pedagogische aanpak niet verbetert (of: de gastouder niet inschrijven).

Respondenten merken daarbij overigens ook regelmatig op dat het zelden voorkomt dat een gastouder niet over voldoende pedagogische kwaliteiten beschikt, en vooral: dat zij een gastouder of nanny die niet voldoet aan de pedagogische kwaliteitseisen niet inschrijven.

Enkeligen uiten wel hun zorgen over het feit dat een gastouder die zij afwijzen vervolgens eenvoudig terecht kan bij een ander gastouderbureau.

Enkele citaten ter illustratie:

- “Dan gaan we in gesprek en benoemen de zorgen. We houden de voortgang voor verbetering in de gaten.”
- “Individueel coachen, scholing aanbieden, soms scholing verplichten. Laatste stap: evt afscheid nemen.”
- “Dan gaan we in gesprek, beëindigen we de opvang als er geen verbetering optreedt. Gaan vaker op bezoek, nemen vaker contact op met ouders over hun ervaringen, over welzijn kind.”
- “Mocht een gastouder niet voldoen aan onze eisen dan gaan we eerst in gesprek (zeker als een gastouder actief werkzaam is bij ons). Is er geen verbetering dan stoppen wij de samenwerking.”
- “Voordat we een bemiddelingsrelatie aangaan, wordt zij 2x bezocht, door twee verschillende bemiddelingsmedewerkers. Als zij niet voldoet, wordt zij niet ingeschreven.”
- “Zorgen voor extra begeleiding en indien geen verbetering dan stoppen samenwerking.”

Beleid wanneer een gastouder niet voldoet aan voorwaarden voor veiligheid en gezondheid

Wanneer een gastouder niet voldoet aan de voorwaarden voor veiligheid en gezondheid treedt ongeveer hetzelfde stappenplan in werking: in gesprek gaan en een actieplan opstellen, controle en monitoring en stopzetten of tijdelijk stilleggen (c.q.: geen samenwerking aangaan met de gastouder).

Enkele citaten ter illustratie:

- “Aanspreken en zorgen dat ze aan de voorwaarden voldoet, zo niet dan stopt de bemiddeling.”
- “Bespreekbaar maken, tips en sturen geven en regelmatig controleren.”
- “Dan maken we een plan van aanpak met een actiepuntenlijst en spreken een datum wanneer deze opgelost moeten zijn. Dat wordt gecontroleerd. Indien geen verbetering, dan zal er in het uiterste geval afscheid genomen worden van de gastouder.”

Enkele bureaus merken hierbij op dat zij een planningsmodule hebben waarmee voorkomen wordt dat gastouders te laat merken dat zij niet meer voldoen aan de wettelijke veiligheidsvoorwaarden, doordat hun VOG verloopt, hun RIE nog moet worden gedaan, of dat zij een herhalingscursus voor EHBO-voor kinderen moeten doen.

3.6 Professionalisering

3.6.1 Professionaliseringsaanbod

Verreweg de meeste gastouderbureaus hebben een aanbod aan professionaliseringsactiviteiten voor de aangesloten gastouders. Enkele bureaus (5%) hebben dat niet, in de toelichtingen geven drie bureaus aan dat zij daarvoor te klein zijn.

Tabel 3.33, vraag 21: Biedt uw gastouderbureau professionalisering aan voor gastouders?

	N	%
Ja	135	95,1
Nee, omdat...	7	4,9
Totaal	142	100,0

De meerderheid van de bureaus (ruim 87%) verzorgt zelf workshops en/of trainingen voor gastouders, huurt erkende opleiders in (74%), en biedt individuele coaching (bijna 67%). In mindere mate geven gastouderbureaus aan dat zij een opleidingsbudget per gastouder beschikbaar stellen (23%), en/of dat zij intervisie tussen gastouders onderling organiseren (bijna 26%) (Tabel 3.34).

Daarnaast bieden de gastouderbureaus nog vele andere vormen van professionalisering aan. Het gaat dan vooral om:

- Online scholingen (met name via KinderWijsTV)
- ViaViela-Academie (met onder andere cursussen over Communiceren met ouders, Financiën, Pedagogiek, Startende gastouders, Hygiëne, en ook trainingsfilms en workshops etc.)
- EHBO (herhaling)
- Meldcode Kindermishandeling, kindercoach, gezonde kinderopvang
- Gastouder-events, gastouderoverleg, gastoudercafé
- Persoonlijke begeleiding bij vragen van de gastouder
- Informatie- en nieuwsbrieven gericht op kinderopvangthema's

Regelmatig lezen we terug dat deelname voor gastouders gratis is, of dat gastouders een beroep kunnen doen op een speciaal professionaliseringsbudget.

Tabel 3.34, vraag 22: Welke professionalisering biedt uw gastouderbureau aan voor gastouders?

	% Ja	% Nee	Totaal
Wij verzorgen zelf workshops en/of trainingen	87,4	33,3	135
Wij geven individuele coaching	66,7	33,3	135
Wij huren erkende opleiders in (of zijn zelf erkend als opleider)	74,1	25,9	135
Wij stellen een opleidingsbudget beschikbaar	23,0	77,0	135
Wij organiseren intervisie voor gastouders onder elkaar	25,9	74,1	135
Anders, namelijk...	73,3	26,7	135

Professionaliseringsaanbod in tijden van corona

De meeste bureaus geven aan dat zij in 2021 vanwege corona minder professionaliseringsactiviteiten hebben aangeboden dan in een normaal jaar, maar ongeveer een derde (34%) bood evenveel, en een klein percentage (6%) zelfs meer activiteiten aan (Tabel 3.35).

In de toelichtingen lezen we dat er veel scholing online is aangeboden, waar eerder vooral fysieke bijeenkomsten werden georganiseerd. Voor een deel werkte dat goed, sommige bureaus hebben hun online aanbod uitgebreid. Bij anderen lezen we dat gastouders van het online-aanbod wat minder gebruik maakten dan wanneer er trainingen of workshops ‘live’ worden georganiseerd.

Tabel 3.35, vraag 23: Heeft u in 2021 minder, evenveel of meer professionalisering aangeboden dan in een normaal jaar, zonder corona?

	N	%
Minder	81	60,0
Evenveel	46	34,0
Meer	8	5,9
Totaal	135	100,0

Inhoud van het professionaliseringsaanbod

Ruim 90% van de gastouderbureaus biedt voor gastouders activiteiten aan gericht op veiligheid en gezondheid. Dat gaat met name om cursussen EHBO, de meldcode kindermishandeling en gezonde kinderopvang). Bijna 86% biedt daarnaast activiteiten aan waarmee gastouders hun pedagogische kennis en vaardigheden kunnen uitbreiden. Daarbij worden specifieke invalshoeken genoemd zoals: workshops over baby's in ontwikkeling, kindgebaren, TOS (taalontwikkelingsstoornissen), peuterdans.

Verder organiseert meer dan de helft van de bureaus activiteiten voor gastouders die gericht zijn op andere kennis of vaardigheden, waaronder 'effectief communiceren met ouders', een trainingsgids voor gastouders, inspiratiesessies met praktisch tips om ouders en kinderen te leren (h)erkennen.

Ook zijn er bij bijna de helft van de gastouderbureaus activiteiten in het kader van intervisie en netwerkencontacten. Tot slot zijn er nog bij ruim 40% van de bureaus activiteiten die gaan over zakelijke en bedrijfsmatige vaardigheden (Tabel 3.36).

In Tabel 3.37 is per categorie te zien hoeveel tijd een activiteit gemiddeld in beslag nam. De tijdsinvestering per activiteit kan enorm verschillen. Zo is te zien dat er activiteiten gericht op pedagogische kennis en/of vaardigheden zijn die een uur duren, maar ook die 100 uur duren (daarbij werden alle modules aangeboden die te halen waren via BabyWijs). Gemiddeld duurt een activiteit bijna 5 uur. Activiteiten gericht op pedagogische kennis en/of vaardigheden vragen ook de grootste tijdsinvestering met gemiddeld bijna 5 uur per activiteit.

Verplichte activiteiten zijn vooral de activiteiten gericht op veiligheid en gezondheid, bij 55% van de gastouderbureaus. Voor

de overige vormen van professionalisering geldt dat gastouders niet verplicht hoeven deel te nemen (Tabel 3.38).

Tabel 3.36, vraag 25: Heeft u in 2021 professionaliseringsactiviteiten aangeboden aan gastouders over de volgende categorieën?

	% Ja	% Nee	Totaal
Activiteiten gericht op pedagogische kennis en/of vaardigheden	85,9	14,1	135
Activiteiten gericht op veiligheid en/of gezondheid	91,9	8,1	135
Activiteiten gericht op zakelijke/bedrijfsmatige vaardigheden	41,5	58,5	135
Activiteiten gericht op andere kennis en/of vaardigheden	52,6	47,4	135
Activiteiten gericht op intervisie en netwerkcontacten	48,9	51,1	135

Tabel 3.37, vragen 26-36: Welke professionaliseringsactiviteiten aangeboden in 2021 aan gastouders per categorie en aantal uren tijdsinvestering

	Min	Max	Gem	N
Activiteiten gericht op pedagogische kennis en/of vaardigheden	1	100	4,96	195
Activiteiten gericht op veiligheid en/of gezondheid	1	40	3,41	303
Activiteiten gericht op zakelijke/bedrijfsmatige vaardigheden	1	40	3,97	75
Activiteiten gericht op andere kennis en/of vaardigheden	1	10	2,62	96
Activiteiten gericht op intervisie en netwerkcontacten	1	50	4,92	127
Activiteiten niet verder gespecificeerd	1	25	4,62	134

Tabel 3.38, vragen 26-36: Verplichte professionaliseringsactiviteiten aangeboden in 2021 aan gastouders, per categorie

	% Ja	% Nee
Activiteiten gericht op pedagogische kennis en/of vaardigheden	17,4	82,6
Activiteiten gericht op veiligheid en/of gezondheid	55,1	44,9
Activiteiten gericht op zakelijke/bedrijfsmatige vaardigheden	10,4	89,6
Activiteiten gericht op andere kennis en/of vaardigheden	11,8	88,2
Activiteiten gericht op intervisie en netwerkcontacten	23,1	76,9
Activiteiten niet verder gespecificeerd	13,2	86,8

3.6.2 Deelname aan professionaliseringsactiviteiten

Bij de meerderheid van de bureaus (73,2%) neemt maximaal de helft van de gastouders deel aan professionaliseringsactiviteiten als ze niet verplicht zijn. Maar er is ook een ruime kwart van de gastouderbureaus waar het deelnamepercentage duidelijk hoger ligt.

Tabel 3.39, vraag 37: Hoeveel van de aangesloten gastouders nemen deel aan niet-verplichte professionaliseringsactiviteiten?

	N	%
0 - 25%	47	37,0
25 - 50%	46	36,2
50 - 75%	21	16,5
75 - 100%	13	10,2
Totaal	127	100,0

3.7 Zakelijke en financiële aspecten

Om iets meer zicht te krijgen op de zakelijke en financiële werkwijze van de gastouderbureaus, is gevraagd naar de bureaunkosten en de wijze van uitvoeren van de kassiersfunctie.

3.7.1 Bureaunkosten

Niet alle respondenten beantwoordden de eerste vraag (n=99). Daarvan hanteert ongeveer de helft een vast bedrag per kind of per gezin als vergoeding voor de bureaunkosten, gemiddeld kost dat de ouders ongeveer €45,- per maand per kind, of €58,- per maand per gezin. Er zijn maar enkele bureaus die bureaunkosten berekenen op basis van het aantal uren gastouderopvang dat de ouders afnemen, of die werken met een combinatie van een vast en een variabel bedrag. Tot slot zijn er ook vrij veel bureaus die ingevuld hebben dat zij de bureaunkosten op andere manieren berekenen, uit de toelichtingen blijkt dat het daarbij ook meestal gaat om een

combinatie van een vast en een variabel bedrag, of om een maximumbedrag per gezin ook bij veel afgenomen opvanguren.

Tabel 3.40, vraag 40: Hanteert u een vast of een variabel maandelijks tarief voor de bureaunkosten? En hoe hoog zijn deze kosten?

	Min	Max	Gem	N
een vast bedrag per kind	1	90	44,88	28
een vast bedrag per gezin	20	140	57,71	24
afhankelijk van het aantal uren opvang	1	4	1,37	9
een combinatie van een vast en variabel bedrag	0	150	43,73	8
Anders, namelijk...	1	250	41,60	30

3.7.2 Kassiersfunctie

Voor de uitvoering van de kassiersfunctie werkt meer dan driekwart (76,9%) van de gastouderbureaus met een specifiek programma voor planning en urenregistratie. Uit de gegeven toelichtingen (115) komt naar voren dat het meest genoemd wordt Portabase (58x), en vervolgens iRosa (19x), beide soms in combinatie met nog iets anders. Ook zijn er 14 bureaus die aangeven een zelfgemaakt programma gebruiken, nog naast de 20,9% bureaus die als antwoordoptie hebben aangekruist dat zij werken met een eigen (zelfontwikkeld) administratieprogramma. Een klein deel van de gastouderbureaus (22,4%) maakt voor de uitbetalingen aan gastouders gebruik van een derdegeldenrekening. En de meeste bureaus betalen de gastouders binnen vijf dagen (70,9%), andere doen dat op een vast moment in maand (23,9%).

Tabel 3. 41, vraag 41: Hoe voert u de kassiersfunctie uit?

	% Ja	% Nee	Totaal
Op basis van een eigen administratieprogramma	20,9	79,1	134
We betalen uit via een derdengeldenrekening	22,4	77,6	134
We betalen de gastouders binnen vijf dagen	70,9	29,1	134
We betalen alle gastouders op een vast moment in de maand	23,9	76,1	134
Op basis van een specifiek programma voor planning en urenregistratie, namelijk...	76,9	23,1	134
Op een andere manier, namelijk...	11,9	88,1	134

3.8 Tips en verbeterwensen

Aan het eind van de vragenlijst hebben de respondenten antwoord gegeven op enkele open vragen. De eerste vraag ging over de belangrijkste uitdagingen of verbeterwensen voor hun eigen gastouderbureau. De volgende vragen gingen over hun tips en verbeterwensen voor gastouders en voor de overheid.

Gastouderbureaus

De belangrijkste ‘uitdagingen’ of verbeterwensen die de gastouderbureaus formuleren voor het eigen gastouderbureau (voor 2022 en 2023) geven een duidelijk beeld. In totaal worden er 172 wensen/tips genoemd door de 134 respondenten bij deze open vraag:

Op de eerste plaats staat de wens om meer, goede nieuwe gastouders te vinden (66x). Ter illustratie een voorbeeldcitaat:

- “Als uitdaging: Het vinden van meer gastouders er is een zwaar te kort aan gastouder. We hebben veel meer vraag dan aanbod.”

Op de tweede plaats staat de wens om het aanbod aan scholings-, coachings- en netwerkactiviteiten uit te breiden (48x). Dat gaat zowel om het stimuleren en motiveren van gastouders om deel te

nemen, als om aanbieden van nieuwe, meer, andere activiteiten.
Ter illustratie twee citaten:

- “Gastouders meer actief krijgen in 'bijleren,”
- “Meer uitdagende scholing aanbieden.”

Gastouders

Vrijwel alle respondenten (n=124) hebben tips gegeven voor gastouders. De overgrote meerderheid van die tips (89x) gaat over professionalisering. Ter illustratie enkele citaten:

- “Professionaliseer! Zie jezelf als een professional.”
- “Investeer in je bedrijfje en in jezelf met workshops en trainingen”
- “Volg scholingen, groei en leer. Professionaliseer. Maak een goede combinatie tussen liefdevol werken en zakelijk zijn.”
- “Blijf gezond werk met plezier en doe een beroep op je bureau daar zijn ze voor.”

Daarnaast benadrukt een deel van de respondenten dat het voor gastouders belangrijk is om te letten op hun eigen gezondheid, welbevinden, visie en grenzen (19x). Dat leidt tot adviezen zoals:

- “Blijf gezond werk met plezier en doe een beroep op je bureau daar zijn ze voor!”
- “Gastouderopvang is een baan. Sta voor je opvang en de kwaliteit die je wil bieden. Soms laten gastouders zich nog wel eens leiden door de wensen van ouders.”

Ook zijn er enkele oproepen (7x) die gaan over de keuze van het gastouderbureau:

- “Zoek een goed bureau!”
- “Kies voor een gastouderbureau in de regio met een breed aanbod.”
- “Blijf je ontwikkelen en schrijf je alleen bij een bureau in dat bij je past, een bureau dat oprechte interesse in je heeft en de tijd

en energie in je wil steken. Zo krijg je een mooie en vertrouwde samenwerking.”

Overheid

Er zijn vier hoofdthema's in de tips en verbeterpunten die de gastouderbureaus (n=131) meegeven voor de overheid, met als veruit het meest genoemde de tarieven en de kinderopvangtoeslag voor de gastouderopvang (68x):

- “De verlaging van de KOT voor GO opvang moet van tafel! Er zijn doelgroepen (medewerkers in de zorg b.v.) die op GO opvang zijn aangewezen. Door een hogere eigen bijdrage worden zij 'gestraft' voor hun dienstverlening aan de hele samenleving.”
- “Het uurtarief voor gastouderopvang niet te verlagen maar te verhogen. Hierdoor kan men kwaliteit blijven bieden en kan er doorontwikkeling plaatsvinden t.b.v. de professionalisering van dit vak.”
- “Zorg voor voldoende KOT zodat niet alleen de goedkopere en grote GOB overblijven.”

Dit thema wordt gevolgd door de oproep om erkenning en waardering voor de gastouderopvang (45x):

- “Neem gastouderopvang serieus, het is een prachtige vorm van kinderopvang en ontzettend nodig! Vertrouw op de professionaliteit van het gastouderbureau in de begeleiding van de gastouders.”
- “Waardeer de gastouderopvang als professionele en waardevolle vorm van opvang en ga ouders niet korten op de kinderopvangtoeslag.”
- “Neem de gastouderopvang serieus! Deze vorm van kinderopvang is zo belangrijk voor heel veel kinderen en ouders. We nodigen u uit om een dag met ons mee te lopen binnen de gastouderopvang om ECHT in de praktijk kennis te maken.”

Het derde thema bestrijkt de opleidings- en professionaliseringseisen (24x), waarin de meeste respondenten benadrukken dat MBO-2 als ingangsniveau gehandhaafd zou moeten blijven, maar dat scholing voor gastouders verplicht (vergoed, en gestimuleerd) moet worden.

- “Behoud de praktische basis voor gastouders (minimaal MBO-2 opleiding), zet in op permanente educatie.”
- “Verhoog opleidingseis aan gastouders tot MBO-3 niveau voor pedagogische component. Nu hoeft een gastouder nauwelijks pedagogische kennis te hebben. En ja, dat kost geld.
- “Jaarlijkse bijscholing verplicht i.p.v. een diploma-eis.”
- “Maak het makkelijk voor de gastouders om aan de STAP-regeling deel te nemen en bv 8 uur per jaar verplichten om bijscholing te doen, zoals in heel veel beroepsgroepen dit wordt verwacht vanuit de beroepsvereniging. De welbekende accreditatiepunten.”
- “Stimuleer gastouders tot het volgen van trainingen, maak het aantrekkelijk voor hen om deze te volgen.”

Ten vierde zijn er wensen die gaan over handhaving, controle en de werkwijze van de GGD (16x):

- “Eenduidigheid binnen de 25 GGD's; transparantere belastingdienst; tijdige communicatie over veranderend beleid. We juichen kwaliteitsverhogende eisen overigens erg toe.”
- “Dat de overheid (GGD-inspecties) bij alle gastouders dezelfde eisen stelt.”
- “Meer toezicht bij slechte inspectierapporten, minder toezicht bij goede inspectierapporten, blij in gesprek met kinderopvangondernemers en maak het niet te moeilijk voor ouders in de cruciale beroepen.”

- “Ben strenger, veel strenger op misstanden. Geen 3 waarschuwingen en dan een boete. Sneller overgaan tot sluiting van opvangen waar het niet klopt.”

4 Resultaten – gastouders

Van 467 gastouders hebben we een ingevulde vragenlijst ontvangen. In dit hoofdstuk gaan we in op de resultaten op basis van de antwoorden die zij gaven.

Drie van deze 467 respondenten waren inmiddels gestopt als gastouder in 2021 of 2022, en hebben de vragenlijst dus niet verder ingevuld. Twee van hen gaven een toelichting. Eén gastouder

maakte de keuze voor een ‘tussenjaar’ om zich te richten op het eigen gezin. Voor de andere gastouder is onvrede met haar arbeidssituatie de reden om te stoppen: “Ouders die te laat betalen, onzekerheid in inkomen, geen betaling bij ziekte.” De vragen aan de gastouders gingen over de kenmerken van de opvang die zij bieden (zoals het aantal kinderen en hun leeftijden, de opvanglocatie), over hun arbeidssituatie, hun samenwerkingsrelatie met het gastouderbureau, hun achtergrond en opleiding, over het professionalisering en over hun tips en adviezen voor de toekomst. Waar mogelijk maken we een vergelijking met resultaten van de inventarisatie uit 2014.

4.1 Kenmerken van de opvang

In de eerste plaats hebben we gevraagd naar een aantal kenmerken van de opvang. Het ging daarbij om: het aantal kinderen dat de gastouder opvangt, de leeftijd van de kinderen en of de gastouder ook kinderen opvangt die speciale zorg nodig hebben. Verder is gevraagd of de gastouder een familierelatie heeft met een of meer van de kinderen, en zo ja wat die familierelatie is. Tot slot zijn enkele vragen gesteld over de werklocatie en de provincie waar zij gevestigd zijn.

4.1.1 Aantal en leeftijd van de gastkinderen

Aantal kinderen per gastouder per week

Het aantal kinderen dat een gastouder gedurende de week opvangt, varieert tussen 1 kind en 19 kinderen. Gemiddeld gaat het om 6,5 kind per gastouder, per week.

Ongeveer een kwart van de gastouders (26,2%) vangt wekelijks 1 tot 3 kinderen op, bijna een derde (30,3%) biedt opvang voor 4 tot 6 kinderen, en de grootste groep (43,4%) vangt 7 of meer kinderen per week op (Tabel 4.1).

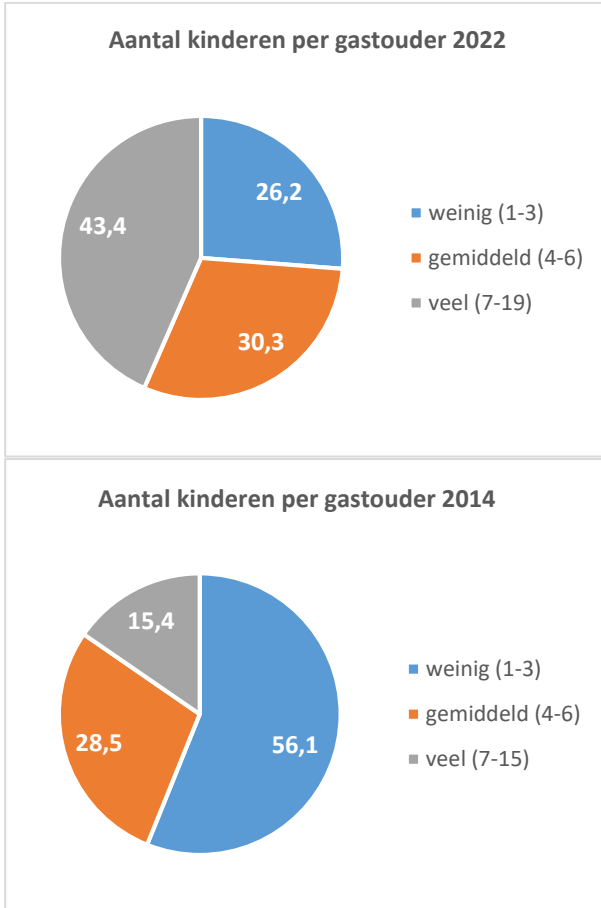
Er is in dit opzicht sprake van een behoorlijke groei vergeleken met de situatie in 2014 (Figuur 4.1). Toen noteerden we: “Het

gemiddeld aantal kinderen per gastouder, per week is vier. De grootste groep gastouders verzorgt opvang voor één tot drie kinderen (56,1%). Verder geeft 28,5% van de respondenten aan dat zij vier, vijf of zes kinderen opvangen, en 15,4% dat zij meer dan zes verschillende kinderen opvangen gedurende de week.” (Boogaard & Bollen, 2014, p28).

Tabel 4.1, vraag 4: Voor hoeveel kinderen bent u op dit moment gastouder? (per week)

	N		N
1 kind	16	10 kinderen	13
2 kinderen	29	11 kinderen	13
3 kinderen	31	12 kinderen	12
4 kinderen	27	13 kinderen	5
5 kinderen	34	14 kinderen	5
6 kinderen	27	15 kinderen	6
7 kinderen	19	16 kinderen	3
8 kinderen	23	19 kinderen	2
9 kinderen	25	Totaal	290¹⁷

17 Het valt op dat deze vraag door veel gastouders is overgeslagen. We hebben niet kunnen achterhalen waarom dat zo is.

Figuur 4.1 Aantal kinderen per gastouder in 2022 en 2014

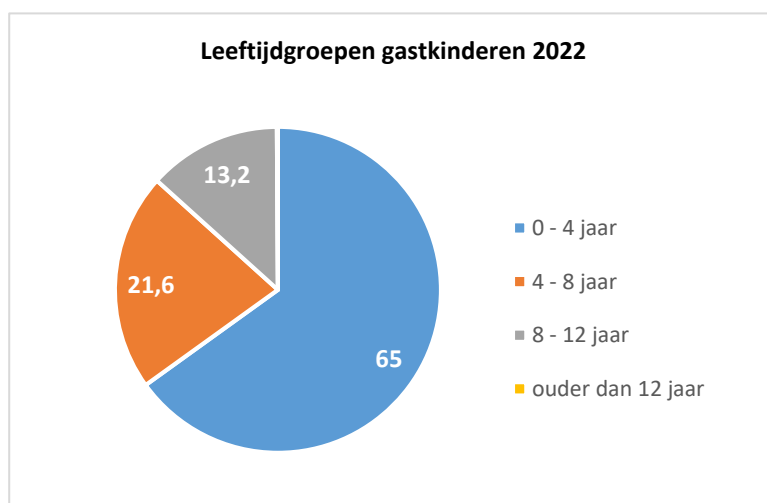
Leeftijd van de gastkinderen

Gastouders vangen vooral de jongste kinderen op, 65% van de kinderen valt in de leeftijdsgroep 0 tot 4 jaar. Daarnaast is 21,6% van de kinderen tussen 4 tot 8 jaar, en 13,2% tussen 8 en 12 jaar. Van de 3040 kinderen die de respondenten samen opvangen zijn

slechts 4 kinderen ouder dan 12 jaar¹⁸ (Figuur 4.2). In Tabel 4.2 zijn de wat meer gedetailleerde cijfers terug te vinden. (Alle 464 gastouders hebben deze vraag beantwoord).

Tabel 4.2, vraag 5: Hoe oud zijn de kinderen die u opvangt?

	Aantal kinderen	% ¹⁹	Aantal gastouders met kinderen in deze leeftijdsgroep
0 - 1 jaar	435	14,3%	260
1 - 2 jaar	586	19,3%	298
2 - 4 jaar	956	31,4%	341
4 - 8 jaar	657	21,6%	265
8 - 12 jaar	402	13,2%	187
ouder dan 12 jaar	4	0,1%	31
Totaal	3040	100%	

Figuur 4.2: Leeftijdsgroepen kinderen in de gastouderopvang

18 In 2014 is met een iets andere indeling in leeftijdsgroepen gewerkt waardoor de vergelijking niet helemaal past. Maar ook toen was de jongste leeftijdsgroep (0-4 jaar) het grootst.

19 Let wel: de leeftijdsgroepen in deze tabel zijn niet gelijk (bijv.: in de groep 0 - 1 jaar zijn alleen de 0-jarigen opgenomen, in de groep 4 - 8 jaar gaat het om kinderen van 4, 5, 6 en 7 jaar), in Figuur 4.2 zijn de leeftijdsgroepen wel vergelijkbaar.

4.1.2 Opvang van kinderen die speciale zorg nodig hebben

Ruim 10% van de respondenten geeft aan dat zij kinderen opvangen die speciale zorg nodig hebben. (In 2014 was dat 9%, zie Boogaard & Bollen 2014, p20) (Tabel 4.3). Bij de grootste groep van deze kinderen gaat het om gedragsproblematiek. Enkele gastouders verzorgen opvang voor kinderen met een lichamelijke beperking of een ontwikkelingsachterstand (Tabel 4.4).

Verder is er een grote groep respondenten die aangeeft dat het gaat om 'iets anders.' Door 20 gastouders is daarop een toelichting gegeven: vier van hen vangen meerdere kinderen met een speciale zorgbehoefte op. Verder gaat het vaak (17x) om kinderen met fysieke problemen (zoals allergieën, vroeggeboorte, sondevoeding, slechtziendheid, EDS, Noonan, Prader Willi syndroom). Daarnaast zijn er kinderen met taalontwikkelingsstoornissen (3x), of kinderen (2x) die speciale zorg nodig hebben vanwege hoogsensitiviteit of trauma- en hechtingsproblematiek. Eén gastouder geeft aan dat zij ondersteuning biedt aan kind én ouder bij sociaal zwakkeren.

Tabel 4.3, vraag 6: Vangt u kinderen op die speciale zorg nodig hebben?

	N	%
Nee	415	89,4
Ja	49	10,6
Totaal	464	100,0

Tabel 4.4, vraag 7: Om welke speciale zorg gaat het?

	N	%
Een lichamelijke beperking	6	10,7
Een achterstand in ontwikkeling	8	14,3
Gedragsproblemen	23	41,1
Iets anders, namelijk...	19	33,9
Totaal	56	100,0

4.1.3 Familierelatie

In 2014 had 36,6% van de gastouders een familierelatie met de kinderen die zij opvingen. In 2022 is dat percentage gedaald naar 28% (Tabel 4.5).

Als er sprake is van een familierelatie dan is de gastouder meestal ook grootouder van een of meer van de kinderen die worden opgevangen. Een kleiner percentage (ruim 17%) is tante (of oom). Anderen zijn oudtante, nicht of achternicht (Tabel 4.6).

Overigens vangt bijna de helft van deze gastouders ook kinderen op die geen familie zijn (Tabel 4.7).

Tabel 4.5, vraag 8: Bent u gastouder van kinderen die familie van u zijn?

	N	%
Nee	334	72,0
Ja	130	28,0
Totaal	464	100,0

Tabel 4.6, vraag 9: Wat is uw familierelatie?

	N	%
Oma/opa	98	75,4
Tante/oom	23	17,7
Anders, namelijk...	9	6,9
Totaal	130	100,0

Tabel 4.7, vraag 10: Bent u familie van alle kinderen die u opvangt?

	N	%
Ja	66	51,2
Nee	63	48,8
Totaal	129	100,0

4.1.4 Werklocatie en provincie van vestiging

Werklocatie

De grootste groep gastouders vangt de kinderen op in de eigen woning (68,4%) of in een aparte ruimte daarbij (9,3%). Ruim 20%

biedt opvang bij de kinderen/ouders thuis. En enkelen wisselen daarin af en verzorgen de opvang op sommige dagen in hun eigen woning en op andere dagen bij ouders/kinderen thuis.

Tabel 4.8, vraag 11: Wat is uw werklocatie?

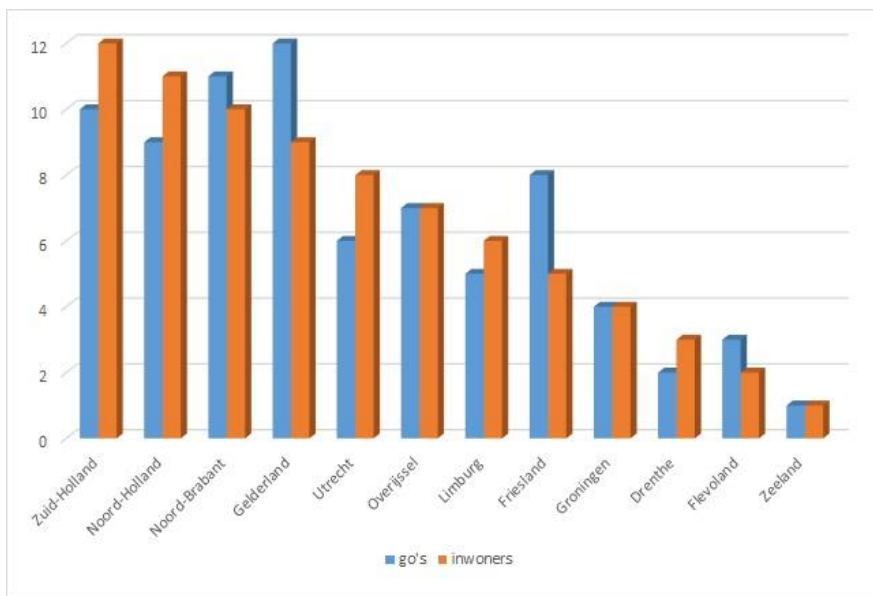
	N	%
Mijn eigen woning	316	68,4
Een aparte ruimte	43	9,3
Bij de kinderen/ouders thuis	96	20,8
Anders, namelijk...	7	1,5
Totaal	462	100,0

Provincie

Net als bij de gastouderbureaus zien we ook in de respons een verdeling terug waarin er relatief weinig gastouders uit onze respondentengroep zijn gevestigd in de randstedelijke provincies dan op grond van het aantal inwoners van de provincies verwacht zou mogen worden, en dat gastouders uit Gelderland en Friesland juist sterker zijn vertegenwoordigd.

Tabel 4.9, vraag 12: In welke provincie werkt u? (meerdere antwoorden mogelijk)

	N
Zuid-Holland	57
Noord-Holland	51
Noord-Brabant	70
Gelderland	92
Utrecht	35
Overijssel	37
Limburg	31
Friesland	39
Groningen	16
Drenthe	15
Flevoland	15
Zeeland	10
Totaal	468

Figuur 4.3: In deze figuur is de rangorde qua inwoners (oranje) van de 12 Nederlandse provincies – van meeste naar minste aantal inwoners – vergeleken met de rangorde qua aantal gastouders in onze respons (blauw).

4.2 Arbeidssituatie van gastouders

De tweede reeks vragen die we voorlegden ging over de arbeidssituatie van gastouders: het aantal uren per week dat zij werken, hun inkomen en type contract en een eventuele andere betaalde baan naast het werk als gastouder.

4.2.1 Aantal uur per week

Gemiddeld werken de gastouders (n= 453) 30 uur per week als gastouder. Met een minimum van 2 uur en een maximum van 78 uur!

Voor 91,4% van de respondenten past het aantal uren ook bij hun wensen, voor 8,6% niet. Voor de meesten uit die groep (zo'n 80%) geldt dat zij minder uren zouden willen werken: 70% van hen zou

graag tussen de 30 en 40 uur per week als gastouder werken, de overige 30% heeft een voorkeur voor 20 tot 30 uur per week. Een kleine groep geeft aan dat zij juist graag meer uren zouden willen werken.

4.2.2 Het inkomen van de gastouders

In lijn met de variatie in het aantal werkuren per week, is er ook een grote variatie in het inkomen dat gastouders verdienen. In Tabel 4.10 is het bruto maandsalaris van de gastouders uitgesplitst in 7 categorieën, wanneer we een iets grovere indeling kiezen wordt zichtbaar dat 30% van de gastouders per maand maximaal €1000,- verdient, 33% tussen de €1000,- en €2000,- en zo'n 27% tussen de €2000,- en €3000,-. Er is een kleine groep (ruim 8%) die als gastouder meer verdient dan €3000,- per maand.

Tabel 4.10, vraag 16: Wat verdient u gemiddeld (bruto) per maand met uw werk als gastouder?

	N	%
Minder dan €500,-	58	12,7
€500,- tot €1.000,-	83	18,1
€1.000,- tot €1.500,-	77	16,8
€1.500,- tot €2.000,-	76	16,6
€2.000,- tot €2.500,-	73	15,9
€2.500,- tot €3.000,-	52	11,4
Meer dan €3.000,-	39	8,5
Totaal	458	100,0

Andere betaalde baan

Een klein deel van de gastouders (13,6%) heeft naast haar werk als gastouder nog een andere betaalde baan.

Tabel 4.11, vraag 18: Heeft u nog een andere betaalde baan, naast uw werk als gastouder?

	N	%
Nee	400	86,4
Ja	63	13,6
Totaal	463	100,0

4.2.3 Type contract

Ruim twee derde van de gastouders is zelfstandige. De meeste gastouders (bijna 50%) zijn ZZP'er en ingeschreven bij de Kamer van Koophandel en ruim 20% is freelancer. Daarnaast is een deel van de gastouders werkzaam volgende de regeling dienstverlening aan huis (ruim 16%). Er zijn ook gastouders die in loondienst zijn bij een gastouderbureau (bijna 15%).²⁰

Tabel 4.12, vraag 17: Wat voor soort contract heeft u met het gastouderbureau?

	N	%
Ik ben freelancer (zelfstandige zonder inschrijving bij de KvK)	95	20,5
Ik ben ZZP'er (zelfstandige met inschrijving bij de KvK)	226	48,7
Ik werk volgens de regeling dienstverlening aan huis	75	16,2
Ik ben in loondienst bij een gastouderbureau	68	14,7
Totaal	464	100,0

4.3 Samenwerkingsrelatie met het gastouderbureau

Aan de gastouders zijn een aantal vragen voorgelegd over hun samenwerking met het gastouderbureau. In de eerste plaats ging dat om de vraag of zij aangesloten zijn bij een of meer bureaus. Daarnaast ging het om de kenmerken van het gastouderbureau in omvang en plaats van vestiging. Ten derde gingen de vragen over de mate van contact met de bemiddelingsmedewerker, de inhoud van dat contact en de tevredenheid van de gastouder over het gastouderbureau.

4.3.1 Inschrijving bij een of meer gastouderbureaus

Ruim 92% van de gastouders is ingeschreven bij 1 of 2 gastouderbureaus, voor de meesten gaat het om inschrijving bij 1 gastouderbureau. Een klein aantal gastouders werkt samen met 3 bureaus.

20 Een vergelijking met 2014 is hier jammer genoeg niet goed mogelijk omdat we toen andere (voor de gastouders onduidelijke) categorieën hadden gebruikt in de vragenlijst.

Er zijn tot slot 2 gastouders die aangeven dat zij ingeschreven staan bij 4 bureaus (Tabel 4.13).

Vergeleken met de inventarisatiestudie in 2014 is daarmee het percentage gastouders dat een werkrelatie heeft met drie of meer bureaus (nu 7,7%) iets lager geworden. In 2014 ging het om 10%, waarbij er ook gastouders waren die bij meer dan 5 bureaus ingeschreven stonden.

Wanneer we kijken naar de inschrijving bij 1 of 2 gastouderbureaus is er een lichte toename van het percentage gastouders dat met twee gastouderbureaus samenwerkt. In 2014 werkte 73% van de gastouders met 1 gastouderbureau, en 17% met 2 gastouderbureaus.

Tabel 4.13, vraag 19: Bij hoeveel gastouderbureaus bent u ingeschreven?

	N	%
1 gastouderbureau	329	70,9
2 gastouderbureaus	99	21,3
3 gastouderbureaus	34	7,3
4 gastouderbureaus	2	0,4
Totaal	464	100,0

De belangrijkste redenen voor inschrijving bij meerdere gastouderbureaus zijn: dat de vraagouders bij een bepaald bureau stonden ingeschreven (bijna 35%), en dat het via inschrijving bij meerdere gastouderbureaus beter lukt om de opvangplekken voldoende te vullen (ruim 25%). Daarnaast zijn er onder andere gastouders (bijna 11%) die graag gebruikmaken van de scholingsmogelijkheden van meerdere bureaus (Tabel 4.14).

Wanneer de respondenten gebruikgemaakt hebben van de optie 'anders, namelijk ...' komen de hierboven genoemde redenen ook daar terug:

- "Het contact met het gastouderbureau is via de ouders gelopen."

Soms (5x) gaat het daarbij ook over de financiële voorwaarden voor de vraagouders of voor de gastouder zelf:

- “Voor de gezinnen waren de administratiekosten te hoog bij een van de gastouderbureaus, daarom gewisseld van bureau.”
- “Ik ga straks over naar 1 bureau dat alles netjes heeft geregeld, sommige bureaus vallen tegen.”

Tabel 4.14, vraag 20: Waarom bent u bij meerdere gastouderbureaus ingeschreven?

	N	%
De vraagouders stonden al bij dit bureau/deze bureaus ingeschreven	80	34,9
Om mijn opvangplekken voldoende te kunnen vullen	59	25,8
Dan kan ik meedoen met verschillende cursussen en workshops	25	10,9
Om het financiële risico te verkleinen	19	8,3
Dan krijg ik meer pedagogische begeleiding en ondersteuning	18	7,9
Dan kan ik de tarieven vergelijken	4	1,7
Anders, namelijk...	24	10,5
Totaal	229	100,0

4.3.2 Omvang van het gastouderbureau en reisafstand

Een opvallend groot percentage van de gastouders (33%) weet eigenlijk niet of het gastouderbureau waarmee zij het meest samenwerken een groot, middelgroot of klein bureau is in de zin van het aantal aangesloten gastouders.²¹ Ook 33% geeft aan aangesloten te zijn bij een middelgroot bureau. Daarnaast is bijna 20% verbonden aan een groot bureau, en nog 13% juist aan een klein bureau.

21 Kanttekening: er is een fout gemaakt in de vragenlijst bij de aantallen gastouders die tussen haakjes worden genoemd. Bij de optie 'Groot bureau' had moeten staan: meer dan 100 gastouders). Mogelijk heeft dit ervoor gezorgd dat sommige respondenten hebben gekozen voor de antwoordoptie 'Weet ik niet.'

Tabel 4.15, vraag 21: Is het gastouderbureau groot, middelgroot of klein?

	N	%
Groot bureau (meer dan 500 gastouders)	92	19,9
Middelgroot bureau (50 - 100 gastouders)	156	33,7
Klein bureau (50 of minder gastouders)	61	13,2
Weet ik niet	154	33,3
Totaal	463	100,0

Meestal is het gastouderbureau gevestigd in (de buurt van) de woonplaats van de gastouder of in de eigen regio op minder dan 50 kilometer afstand. Samengenomen geldt dat voor bijna 83% van de gastouders. Voor ruim 17% van de gastouder is de reisafstand van de eigen woonplaats en naar het gastouderbureau meer dan 50 kilometer (Tabel 4.16).

De bemiddelingsmedewerkers wonen over het algemeen wat dichterbij de buurt. Voor hen is de reisafstand naar de woonplaats van de gastouder in ruim 91% van de situaties minder dan 50 kilometer (Tabel 4.17).

Tabel 4.16, vraag 22: Is het gastouderbureau in (de buurt van) uw woonplaats, of verder weg?

	N	%
In (de buurt van) mijn woonplaats	212	45,8
In dezelfde regio (max. 50 km)	171	36,9
Verder dan 50 km van mijn woonplaats	80	17,3
Totaal	463	100,0

Tabel 4.17, vraag 23: Woont de bemiddelingsmedewerker van het gastouderbureau in de buurt van uw woonplaats, of verder weg?

	N	%
In (de buurt van) mijn woonplaats	242	52,3
In dezelfde regio (max. 50 km)	181	39,1
Verder dan 50 km van mijn woonplaats	40	8,6
Totaal	463	100,0

4.3.3 Contact met de bemiddelingsmedewerker

Bezoek op locatie

Van de 462 gastouders die de vragenlijst invulden geeft iets meer dan 8% aan dat zij, in een normaal jaar – zonder corona – minder dan 2x bezoek krijgen van de bemiddelingsmedewerker van het gastouderbureau. Meer dan de helft ontvangt de bemiddelingsmedewerker normaliter jaarlijks 2x op de opvanglocatie, en zo'n 35% ziet de bemiddelingsmedewerker 3x of vaker.²²

In 2021, toen er vanwege de coronamaatregelen beperktere mogelijkheden waren voor bezoek op de opvanglocaties, lag het aantal bezoeken aanmerkelijk lager. Maar ook toen kreeg 61,5% van de gastouders 2x of vaker bezoek van een bemiddelingsmedewerker.

Tabel 4.18, vraag 24 en 25: Hoe vaak per jaar bezoekt de bemiddelingsmedewerker u?

	In 2021		In een normaal jaar (zonder corona)	
	N	%	N	%
Minder dan 2x per jaar	178	38,5	38	8,2
2x per jaar	198	42,9	240	51,9
3x per jaar	38	8,2	62	13,4
4x per jaar	25	5,4	56	12,1
Vaker dan 4x per jaar	23	5,0	42	9,1
Weet ik niet	-	-	24	5,2
Totaal	462	100,0	462	100,0

Gespreksthema's

Veel gastouders – tussen de 38 en 48% – geven aan dat zij over de kernthema's voor kwaliteit van de kinderopvang, zoals veiligheid, pedagogiek, basisdoelen, speciale behoeften van kinderen,

22 Er zijn ook gastouders die aangeven dat zij niet weten hoe vaak de bemiddelingsmedewerker op bezoek komt in een niet-coronajaar. Dat kan betekenen dat zij pas recent zijn gestart als gastouder.

eigenlijk maar 1x per jaar of minder spreken met de bemiddelingsmedewerker. Ook een grote groep – tussen de 32 en 47% – geeft aan dat deze thema's ongeveer 2x per jaar aan de orde komen in hun contact met de bemiddelingsmedewerker (Tabel 4.19).

Meer zakelijke onderwerpen, zoals financiële vragen of wet- en regelgeving worden nog iets minder vaak besproken tussen gastouder en bemiddelingsmedewerker. Voor de meeste gastouders gaat dat om 1x per jaar of minder, voor een kleinere groep om 2x per of vaker. Hetzelfde beeld komt naar voren als het gaat om kennismaking en contact met vraagouders (Tabel 4.20), om professionalisering (Tabel 4.21) en de persoonlijke situatie van gastouders (Tabel 4.22).

Tabel 4.19, vraag 26-29: Hoe vaak per jaar spreekt u met de bemiddelingsmedewerker van het gastouderbureau over veiligheid, de pedagogische manier van werken, de basisdoelen voor kwaliteit van kinderopvang en speciale behoeften van kinderen of opvoedvragen?

	Veiligheid		Pedagogische manier van werken		Basisdoelen kwaliteit van kinderopvang		Speciale behoeften en opvoedvragen	
	N	%	N	%	N	%	N	%
1x per jaar of minder	204	44,3	175	38,5	193	42,4	216	48,4
2x per jaar	218	47,3	201	44,2	197	43,3	142	31,8
3x per jaar	21	4,6	37	8,1	31	6,8	38	8,5
4x per jaar	15	3,3	23	5,1	21	4,6	34	7,6
5x per jaar of vaker	3	0,7	19	4,2	13	2,9	16	3,6
Totaal	461	100,0	455	100,0	455	100,0	446	100,0

Tabel 4.20, vraag 30-33: Hoe vaak per jaar spreekt u met de bemiddelingsmedewerker van het gastouderbureau over financiële en zakelijke onderwerpen, wettelijke eisen en regels, kennismaking met vraagouders en/of het contact met vraagouders?

	Financiële en zakelijke vragen		Wettelijke eisen en regels		Kennismaking met vraagouders		Contact met vraagouders	
	N	%	N	%	N	%	N	%
1x per jaar of minder	242	54,5	191	42,3	197	44,1	180	40,1
2x per jaar	122	27,5	157	34,7	103	23,0	171	38,1
3x per jaar	33	7,4	39	8,6	65	14,5	35	7,8
4x per jaar	23	5,2	28	6,2	32	7,2	21	4,7
5x per jaar of vaker	24	5,4	37	8,2	50	11,2	42	9,4
Totaal	444	100,0	452	100,0	447	100,0	449	100,0

Tabel 4.21, vraag 29e: Hoe vaak per jaar spreekt u met de bemiddelingsmedewerker van het gastouderbureau over professionalisering?

	N	%
1x per jaar of minder	201	45,3
2x per jaar	147	33,1
3x per jaar	39	8,8
4x per jaar	31	7,0
5x per jaar of vaker	26	5,9
Totaal	444	100,0

Tabel 4.22, vraag 29k: Hoe vaak per jaar spreekt u met de bemiddelingsmedewerker van het gastouderbureau over uw persoonlijke situatie?

	N	%
1x per jaar of minder	184	41,6
2x per jaar	167	37,8
3x per jaar	43	9,7
4x per jaar	20	4,5
5x per jaar of vaker	28	6,3
Totaal	442	100,0

4.3.4 Tevredenheid over het gastouderbureau

Gemiddeld genomen zijn gastouders tevreden tot zeer tevreden over het gastouderbureau waarmee zij het meest samenwerken. Op een schaal van 1 (zeer ontevreden) tot 5 (zeer tevreden) is de gemiddelde score – bij een totaal van 464 respondenten – 4,6. Er zijn slechts enkele gastouders (n=9) die aangeven dat zij ontevreden zijn, de opmerkingen gaan vooral over de bereikbaarheid en de bureaunkosten.

- “Weinig dagen bereikbaar, alleen op maandag, dinsdag en donderdag.”
- “Vraag me vaak wel af waarom het bureau 65 euro per maand vraagt aan mijn vraagouders.”
- “Urenregistratiesysteem sucks en kost me een uur per maand extra administratieve rompslomp.”

Uit de toelichtingen (125x) komt naar voren dat gastouders vooral positief oordelen over de betrokkenheid van de gastouderbureaus en het contact (71x). Enkele citaten ter illustratie:

- “Ze zijn zeer professioneel, staan altijd voor je klaar en hebben oog voor mijn eigen ontwikkeling.”
- “We hebben hele korte lijntjes met elkaar.”
- “Prettige en snelle communicatie. Men denkt met mij mee.”

Verder worden bijvoorbeeld het professionaliseringsaanbod (13x) en de deskundigheid in het advies en de ondersteuning (13x) genoemd als positieve aspecten van het gastouderbureau. Een enkele gastouder benoemt de meer zakelijke kanten als positief:

- “Ze betalen op tijd en regelen alles goed.”

Als gastouders een negatief oordeel hebben (9x) gaat dat over dezelfde thema's: slechte betrokkenheid en communicatie, weinig aanbod en ondersteuning en problemen met uitbetalingen en contracten.

Uitgedrukt in rapportcijfers scoren de gastouderbureaus bij de gastouders op vrijwel alle aspecten een ruime 8. Dat geldt zowel voor de zakelijke aspecten als voor aandacht voor kwaliteitsaspecten van de opvang, als voor de bereikbaarheid en informatie van het bureau voor gastouders en vraagouders. Iets lager, maar nog steeds bijna een 8, is het cijfer dat de gastouders geven voor het organiseren van netwerkcontacten met andere gastouders en voor het bieden van een oplossing als de gastouder uitvalt door ziekte of persoonlijke omstandigheden.

Tabel 4.23, vraag 28: Welk cijfer geeft u het gastouderbureau?

	Min	Max	Gem	N
De administratie en uitbetaling	2	10	8,8	463
Aandacht voor veiligheid en gezondheid	2	10	8,8	461
Bereikbaarheid van de bemiddelingsmedewerker	3	10	8,8	457
Ondersteuning van mij als gastouder	3	10	8,8	442
Aandacht voor pedagogische kwaliteit	2	10	8,7	460
Informatie voor ouders en gastouders	3	10	8,6	451
Bemiddeling bij plaatsing van kinderen	2	10	8,5	437
Het organiseren van professionalisering voor gastouders	4	10	8,5	440
Bereikbaarheid voor ouders	3	10	8,5	378
Omgaan met klachten	1	10	8,5	283
Oplossingen voor de ouders als ik als gastouder uitval door ziekte of persoonlijke omstandigheden	1	10	7,9	274
Het organiseren van (netwerk)contacten met andere gastouders	1	10	7,8	387
Anders, namelijk...	3	10	8,8	31

4.4 Achtergrond en opleiding van de gastouder

Om de gastouders in beeld te krijgen, zijn er ook enkele vragen gesteld over achtergrondkenmerken zoals: wat belangrijke redenen waren om gastouder te worden, sekse, leeftijd, geboorteland en thuistalen, opleidingsniveau, aantal jaren ervaring als gastouder, andere werkervaring.

4.4.1 Redenen om gastouder te worden

In Tabel 4.24 hieronder zijn drie motieven voor de keuze om gastouder te worden onmiddellijk herkenbaar. De respondenten (n=464) mochten meerdere antwoordopties aangeven, daardoor komt het aantal antwoorden (= 985) hoger uit dan het totaal aantal respondenten. De meest genoemde reden om gastouder te worden is de wens individuele en kleinschalige kinderopvang te bieden. Op de tweede en derde plaats staan voor de gastouders: de mogelijkheid om betaald werk te combineren met de zorg voor het eigen gezin, en de zelfstandigheid van het werk ‘ik ben eigen baas.’

Tabel 4.24, vraag 30: Waarom bent u gastouder geworden? - Meerdere antwoorden mogelijk

	N
omdat ik graag individuele en kleinschalige kinderopvang wil bieden	270
omdat de zelfstandigheid van het werk me aantrok: ik ben eigen baas	187
omdat ik zo betaald werk kan combineren met de zorg voor mijn eigen gezin	194
om financiële redenen	39
zodat mijn eigen kinderen kunnen opgroeien met andere kinderen	64
omdat alleen thuiszitten ook niks is	21
zodat mijn eigen (volwassen) kinderen kunnen gaan werken	42
omdat ik nu mijn kleinkinderen vaak zie	35
omdat ik mijn baan in een kinderdagverblijf of buitenschoolse opvang verloor	40
anders, namelijk...	93
Totaal	985

In de toelichtingen bij de optie ‘anders, namelijk’ (93x) vinden we nog een aantal extra motieven, zoals:

Het werken met kinderen (26x)

- “Omdat ik plezier heb in het werken met jonge kinderen.”
- “Inmiddels ben ik al 20 jaar gastouder omdat ik het andere kinderen gun, om in liefdevolle geborgenheid op te groeien in een gewoon gezin, en niet al op jonge leeftijd op te moeten gaan in een schoolse omgeving en de aandacht te moeten delen met veel kinderen.”

- “Omdat ik geniet van de omgang met kinderen. Ze stimuleer en begeleid in hun ontwikkeling.”

In het belang van – soms op verzoek van – eigen kinderen, kleinkinderen, bekenden, de omgeving (25x)

- “Zodat mijn eigen autistische zoon na een lange dag school niet nog naar een naschoolse opvang moet en toch meer dan fulltime werken.”
- “Voor de kleinkinderen een vertrouwde oppas.”
- “Omdat mijn dochter die in de zorg werkt anders geen flexibele opvang kon vinden.”
- “Omdat er geen peutergroep meer in de buurt werd aangeboden en ik dit (als leerkracht basisonderwijs) niet over mijn hart kon laten gaan. Ik ben nu een peuterschool begonnen!”

De keuze om anders te gaan werken, vanwege de eigen visie op kinderen en hun ontwikkeling, of vanwege de werkdruk of werkwijze elders (17x). Over het algemeen – maar niet uitsluitend – zijn dit gastouders die eerder werkten in de kinderopvang, het onderwijs of de zorg.

- “Ik was het niet eens met het beleid van mijn kdv/bsso werkgever en vond dat het beter kon en moest.”
- “Ik kom uit het onderwijs. Ben eigenlijk leerkracht. Doordat de werkdruk hier steeds hoger werd en er steeds minder tijd was om leuke lessen voor te bereiden ben ik begonnen als gastouder. Wat heerlijk is. En ik kan de kinderen veel bieden met mijn onderwijsachtergrond.”
- “Bewust gekozen in carrièreswitch van manager naar Nanny.”

Vanwege het verlies van een andere baan (9x)

- “Omdat ik mijn toenmalige baan bij defensie niet meer kon uitvoeren en in de ziekte wet zat met bekkeninstabiliteit.”

- “Omdat ik voorheen 16 jaar op een peuterspeelzaal werkte en mijn baan daar verloor. Daarna als gastouder ben begonnen.”

Om financiële redenen (4x):

- “Exstraatje naast AOW.”
- “Als aanvulling voor mijn parttime baan in het basisonderwijs.”

Overige redenen: (10x)

- “Omdat het op mijn pad kwam.”
- “Omdat ik de ruimte en plek waar wij wonen aan meer kinderen wil bieden.”

4.4.2 Sekse en leeftijd

Sekse

Vrijwel alle gastouders zijn vrouw (98,7%). Dat percentage ligt nog hoger dan bij de eerdere inventarisatie in 2014, toen het nog ging om 95% vrouwen. (Mogelijk hangt dat samen met de afname van het aantal grootouders dat gastouder is voor de eigen kleinkinderen).

Tabel 4.25, vraag 31: Sekse

	N	%
Vrouw	458	98,7
Man	5	1,1
Anders	1	0,2
Totaal	464	100,0

Leeftijd

De gemiddelde gastouder is 50,4 (n=448). Ingedeeld naar leeftijdsgroepen is de groep gastouders van 60 tot en met 69 jaar het grootst (28%). Meteen gevolgd door de leeftijdsgroep 50-59 jaar (25%). Er zijn weinig gastouders in de jongste groep van 19-29 jarigen: 4,6%, en in de oudste groep vanaf 70 jaar (2,5%).

leeftijdsgroepen 30-39 en 40-49 bevatten beide zo'n 20% van het totaal aantal gastouders.

Een vergelijking met 2014 leert dat de gastouders relatief ouder zijn dan toen. In 2014 was de leeftijdsgroep van 50'ers het grootst (met 24,9%), en waren de andere leeftijdsgroepen ongeveer in gelijke mate vertegenwoordigd (met tussen de 18 en 20%), afgezien van de jongste en de oudste groep, met 15% gastouders in de jongste groep (18-29 jaar) en 4,6% in de oudste groep van boven de 70.

Tabel 4.26, vraag 32: Leeftijd

	N	%
19 - 20	2	0,4
21 - 29	19	4,2
30 - 39	85	19,0
40 - 49	93	20,8
50 - 59	112	25,0
60 - 69	126	28,1
70 - 76	11	2,5
Totaal	448	100,0

4.4.3 Herkomst en thuishalen

Geboortelanden

Vrijwel alle gastouders zijn in Nederland geboren (95%). Dat is hetzelfde percentage als in 2014.

Er zijn slechts enkele gastouders die geboren zijn in Suriname, de Antillen of Aruba, Turkije of Marokko. De overige geboortelanden laten een wereldwijde spreiding zien: 2x België, 1x Curaçao, 2x Duitsland, 1x Griekenland, 1x Guinee/Conakry, 2x Indonesië, 1x Kaapverdië, 1x Peru, 1x Polen, 1x Rhodesië/Zimbabwe, 1x Slowakije, 1x Somalië, 1x Zweden. Eén gastouder woont in Nederland sinds meer dan 6 jaar, alle anderen wonen langer dan 10 jaar in Nederland.

Tabel 4.27, vraag 33: Geboorteland

	N	%
Nederland	440	94,9
Suriname	3	0,6
Antillen/Aruba	3	0,6
Turkije	1	0,2
Marokko	1	0,2
Ander land, namelijk...	16	3,5
Totaal	464	100,0

Talen

Ruim 80% van de gastouders spreekt thuis alleen Nederlands. De anderen spreken vrijwel altijd zowel Nederlands als een andere taal (17%). Slechts enkele gastouders (nog geen 2%) spreken in hun thuissituatie vrijwel altijd een andere taal dan het Nederlands. Het overall beeld van de taalomgeving van de gastouders is daarmee ten opzichte van 2014 vrijwel gelijk gebleven: ook toen gebruikte slechts 2% van de gastouders in hun thuisomgeving vrijwel alleen een andere taal. Er is wel een kleine verschuiving naar iets meer meertalige thuissituaties: van 12% in 2014, naar 17% nu.

We hebben de gastouders ook gevraagd welke andere talen zij thuis spreken. Degenen voor wie dat (vrijwel) altijd een andere taal is, gaat het in alle gevallen om Fries of Limburgs, beide in Nederland officieel erkende streektalen. Voor degenen met een meertalige thuisomgeving gaat het om uiteenlopende (moeder)talen zoals streektalen en dialecten (Vlaams, Fries en Limburgs, in taal 46x), Engels (22x), Duits (6x), Marokkaans of Arabisch (3x), Frans (2x), Papiaments (2x), Pools (2x), en verder steeds 1x: Spaans, Pools, Papiaments, Kaapverdisch, Gebarentaal, Frans, Foula, Aramees, Italiaans, Somalisch, Surinaams.

Tabel 4.28, vraag 35: Welke taal of talen spreekt u thuis, met uw eigen gezinsleden?

	N	%
Alleen Nederlands	375	81,0
Nederlands en een andere taal, namelijk...	80	17,3
(Vrijwel) altijd een andere taal, namelijk...	8	1,7
Totaal	463	100,0

4.4.4 Opleidingsniveau en werkervaring

Opleiding

Gastouders moeten wettelijk minimaal opgeleid zijn op MBO-2 niveau. Ruim 17% van de gastouders heeft inderdaad als hoogst afgeronde beroepsopleiding een opleiding op MBO-2 niveau. De meeste gastouders zijn echter hoger opgeleid: op MBO-3 niveau (26%), MBO-4 niveau (bijna 35%) of HBO-niveau (20%). Er zijn ook enkele universitair opgeleide gastouders.

In 2014 had 27% van de gastouders een diploma MBO-2 als hoogst afgeronde opleiding. Het algemene opleidingsniveau in 2022 ligt daarmee hoger dan acht jaar geleden.

Tabel 4.29, vraag 36: Hoogst afgeronde (beroeps)opleiding

	N	%
MBO-niveau 2	81	17,6
MBO-niveau 3	120	26,1
MBO-niveau 4	159	34,6
HBO	93	20,2
WO	7	1,5
Totaal	460	100,0

Ervaring als gastouder

Meer dan de helft van de respondenten heeft 10 jaar of langer werkervaring als gastouder, meer dan een kwart heeft 5 tot 10 jaar ervaring, bijna 20% werkt sinds 1 tot 5 jaar als gastouder.

Samengenomen gaat het om 77,7% met meer dan 5 jaar ervaring als gastouder.

Vergeleken met de inventarisatiestudie uit 2014 is de totale werkervaring van gastouders toegenomen. In 2014 had 17% van de gastouders 10 jaar of langer werkervaring als gastouder en 40% tussen de 5 en 10 jaar. Samengenomen gaat dat om 57% gastouders met meer dan 5 jaar ervaring.

Tabel 4.30, vraag 37: Hoe lang werkt u als gastouder?

	N	%
Korter dan 1 jaar	12	2,6
1 - 5 jaar	91	19,7
5 - 10 jaar	122	26,3
10 jaar of langer	238	51,4
Totaal	463	100,0

Andere werkervaring

De overgrote meerderheid van de gastouders (ruim 92%) heeft ook andere werkervaring dan als gastouder. Voor ruim de helft van deze groep (52%) gaat het om meer dan 10 jaar werkervaring. Veel van deze gastouders hebben gewerkt in de kinderopvang, in de sector verpleging/verzorging, of in het onderwijs. Uit de toelichtingen bij de optie 'anders' blijkt dat er ook veel gastouders zijn met werkervaring in de sector 'business support, retail en ICT' (107) – daarbij gaat het met name om werkervaring in de horeca – of in de sector 'diensten aan personen en bedrijven' (85) – daarbij gaat het met name om gastouders die eerder werkten in winkels, detailhandel of administratieve beroepen.²³ Ook in deze toelichtingen overigens nog 70x beroepen in zorg en onderwijs, met een sterk accent op zorg en kinderopvang, en vrij weinig gastouders uit het onderwijs. Er zijn slechts enkele gastouders met werkervaring in sectoren zoals 'bouw en hout' (2x) of 'industrie' (13x), en 'transport en logistiek' (8x).

23 We hebben gebruik gemaakt van de indeling in zes beroepenclusters zoals die wordt gebruikt door VDAB (Arbeidsmarktverkenningen).

Tabel 4.31, vraag 39: In welke sector heeft u nog meer werkervaring?

	N
Kinderopvang	134
Onderwijs	52
Verpleging/verzorging	105
Anders, namelijk...	256
Totaal	547

4.5 Visie op het vak, professionalisering en netwerk

Om zicht te krijgen op de beroepsvisie en professionaliteit van de gastouders, bevatte de vragenlijst vragen over het vak van gastouder en het werken met een pedagogisch beleidsplan, en over deelname aan verschillende soorten professionaliseringsactiviteiten en netwerkcontacten.

4.5.1 Visie op het beroep van gastouder

Gastouders zijn het gemiddeld genomen (helemaal) eens met de uitspraken dat gastouder zijn een vak is, en dat het bijhouden van informatie over opvoeding hoort bij dat beroep. In dezelfde lijn ligt hun antwoord op de vraag ‘wie zelf kinderen heeft, heeft voor het beroep van gastouder eigenlijk geen verdere scholing nodig’: de respondenten zijn het oneens met deze uitspraak.

Contacten met andere gastouders vinden de gastouders voor zichzelf enigszins maar niet enorm belangrijk (de gemiddeld score ligt iets boven de waarde ‘neutraal’). Voor het volgen van discussies van gastouders via sociale media of deelname aan een groep gastouders die regelmatig bij elkaar komt, zien we dat zij dat kennelijk weinig doen of belangrijk vinden: gemiddeld genomen liggen de antwoorden hier tussen ‘oneens’ en ‘neutraal,’ al zijn er ook gastouders die het juist helemaal eens zijn met deze uitspraken.

Tabel 4.32, vraag 41: In hoeverre bent u het eens met de volgende uitspraken over het beroep van gastouder?

1= helemaal mee oneens; 2= mee oneens; 3= neutraal; 4= mee eens; 5 = helemaal	Ge	N
Gastouder zijn is een vak	4,4	46
Het bijhouden van informatie over opvoeding hoort bij mijn beroep	4,3	46
Wie zelf kinderen heeft, heeft voor het beroep van gastouder eigenlijk geen	2,0	46
Contacten met andere gastouders zijn belangrijk voor mij	3,4	46
Ik volg via sociale media zoveel mogelijk discussies van gastouders	2,6	46
Ik ben lid van een groep gastouders die regelmatig bij elkaar komt	2,4	46

4.5.2 Pedagogisch beleidsplan

Op de vraag of de gastouder werkt met een pedagogisch beleidsplan van het gastouderbureau of met een eigen plan of visie konden de respondenten meerdere antwoordopties aanvinken. Uit de respons blijkt dat een groot deel van de respondenten in elk geval het pedagogisch beleidsplan van het gastouderbureau gebruikt en/of een pedagogisch werkplan dat zij daarop hebben gebaseerd. Een kleinere groep (n=81) heeft een geheel eigen visie en werkplan, en enkelen geven aan dat zij niet met een pedagogisch werkplan werken.

In de gegeven toelichtingen zien we eveneens dat er enkele gastouders zijn die vooral werken ‘op gevoel, naar eigen inzicht’ (9x), of volgens de visie van/in overleg met de ouders (5x). Maar dat er vaker ook juist wel sprake is van een pedagogische visie of basis, of van bijvoorbeeld een combinatie van pedagogische beleidsplannen van verschillende gastouderbureaus. Een citaat ter illustratie:

- “Ik kon me vinden in het beleidsplan van het bureau en op die manier werk ik, maar details kan ik soms zelf bedacht hebben kijkend naar mijn eigen kwaliteiten en vaardigheden evenals kijkend naar de visie van de vraagouders.” (Tabel 4.33)

Het pedagogisch werkplan van de gastouders is overigens niet altijd inzichtelijk voor de vraagouders. Slechts 65% van de

gastouders antwoordt 'ja' op de vraag: Is uw pedagogisch werkplan of uw pedagogische visie ook te lezen voor de ouders?

Tabel 4.33, vraag 55: Werkt u met het pedagogisch beleidsplan van het gastouderbureau, of geheel of gedeeltelijk volgens uw eigen pedagogische visie? meerdere antwoorden mogelijk

	N	%
Ik werk volgens het pedagogisch beleidsplan van mijn gastouderbureau	286	54,5
Ik heb een eigen pedagogisch werkplan gemaakt op basis van het pedagogisch beleidsplan van een of meer gastouderbureaus	105	20,0
Ik heb een eigen pedagogische visie en een eigen pedagogisch werkplan	81	15,4
Ik werk niet met een pedagogisch werkplan	26	5,0
Anders, namelijk...	27	5,1
Totaal	525	100,0

4.5.3 Professionalisering

Deelname

Ruim driekwart (77,4%) van de respondenten heeft in (het coronajaar) 2021 deelgenomen aan (online) cursussen, workshops, lezingen, coaching of intervisie voor uw werk als gastouder. Gastouders die niet deelnamen geven als redenen meestal aan: 'corona' (34x), 'geen behoefte, geen interesse' (32x), of 'geen tijd, geen energie' (13x). Enkelen antwoorden dat er geen aanbod was, of geen passend aanbod (10x).

De meeste respondenten hebben deelgenomen aan professionaliseringsactiviteiten van een gastouderbureau waarbij zij staan ingeschreven – zowel facultatieve als door het gastouderbureau verplicht gestelde activiteiten – en aan wettelijk verplichte scholingen. Bijna 100 gastouders geven aan dat zij ook buiten hun gastouderbureau om, op eigen initiatief deelnamen aan professionaliseringsactiviteiten (op het totaal van de ongeveer 464 respondenten is dat ruim 20%) (Tabel 4.34)

Tabel 4.34, vraag 43: Ik heb meegedaan met professionaliseringsactiviteiten meerdere antwoorden mogelijk

	N
Die het gastouderbureau aanbiedt en organiseert	281
Die het gastouderbureau verplicht stelt	117
Die wettelijk verplicht zijn	183
Buiten mijn gastouderbureau, op eigen initiatief	99
Totaal	680

Tabel 4.35, vragen 45-54: Verplichte professionaliseringsactiviteiten gastouderbureau, in 2021, per categorie

	% Ja
Activiteiten gericht op pedagogische kennis en/of vaardigheden	17,2
Activiteiten gericht op veiligheid en/of gezondheid	69,4
Activiteiten gericht op zakelijke/bedrijfsmatige vaardigheden	9,1
Activiteiten gericht op andere kennis en/of vaardigheden	5,5
Activiteiten gericht op intervisie en netwerkcontacten	6,2
Activiteiten niet verder gespecificeerd	13,8

De deelname is het grootst bij activiteiten die gericht zijn op *veiligheid en/of gezondheid*, die vaak ook verplicht waren (volgens 69% van de respondenten, zie Tabel 4.35). Daaraan deed in 2021 ruim 95% van de gastouders mee (Tabel 4.36). Uit de toelichtingen komt naar voren dat het gaat om: EHBO-voor kinderen en de Meldcode kindermishandeling, maar ook om bewegen, gezondheid, voeding, hygiëne en groene kinderopvang, veiligheid van de fysieke omgeving (GGD) en corona.

Vervolgens is er ook een vrij grote deelname aan activiteiten die zich richten op *pedagogische kennis en vaardigheden*: 69% van de gastouders deed mee aan een professionaliseringsactiviteit op dit terrein (Tabel 4.36). Tabel 4.35 toont dat gastouderbureaus ook deelname aan deze activiteiten soms verplicht stellen, volgens 17% van de respondenten. Uit de toelichtingen komt naar voren dat het gaat om brede invalshoeken zoals: de pedagogische basisdoelen, pedagogiek, opvoeden, de ontwikkeling van het kind,

maar ook om specificaties daarbinnen, zoals: communiceren met kinderen, taal- en interactievaardigheden, specialisatie rondom baby's, sociale en emotionele veiligheid, diversiteit, en om praktische voorwaarden, zoals: observeren of het pedagogisch beleidsplan of werkplan.

Professionaliseringsactiviteiten die gericht zijn op *meer zakelijke en bedrijfsmatige vaardigheden* zijn door zo'n 15% van de gastouders bezocht. Het gaat dan om scholing gericht op financiën (belasting, verzekering, pensioen), of om het opzetten en goed organiseren van een eigen onderneming als zzp'er en bijvoorbeeld het onderhouden van een website.

Activiteiten gericht op *intervisie en netwerkcontacten* zijn slechts door een minderheid van de gastouders bezocht (18%).

Tot slot is er nog een uitgebreide lijst met *andere professionaliseringsactiviteiten* waaraan veel van de respondenten deelnamen (bijna 42%). Dat gaat om bijvoorbeeld workshops gericht op creativiteit en spelen, of om omgaan met ouders, maar ook om trainingen op het gebied van omgaan met kinderen met speciale behoeften (hoogbegaafdheid, autisme, ADHD of taalontwikkelingsstoornissen), of om specifieke situaties (rouwverwerking, trauma, scheiding). In deze groep zijn ook de basiscursus gastouder of de vakopleiding opgenomen, en niet nader gespecificeerde activiteiten zoals 'webinar', 'summerschool' of 'kinderwijs' en zelfstudie via leren, lezen, internet of gesprekken.

Tabel 4.36, vraag 44: Heeft u in 2021 professionaliseringsactiviteiten gevolgd over de volgende categorieën? (n=357)

	% Ja
Activiteiten gericht op pedagogische kennis en/of vaardigheden	68,9
Activiteiten gericht op veiligheid en/of gezondheid	95,2
Activiteiten gericht op zakelijke/bedrijfsmatige vaardigheden	14,8
Activiteiten gericht op intervisie en netwerkcontacten	17,9
Activiteiten gericht op andere kennis en/of vaardigheden	41,7

4.5.4 Tijdsinvestering

De vraag naar hoeveel tijd gastouders hebben besteed aan de verschillende inhoudelijke vormen van professionalisering laat zien dat de activiteiten gericht op zakelijke en/of bedrijfsmatige vaardigheden relatief de grootste tijdsinvestering vragen, met een gemiddelde van ruim 13 uur, gevolgd door ruim 9 uur voor activiteiten gericht op pedagogische kennis en vaardigheden. Aan intervisie en netwerkcontacten neemt een kleinere groep gastouders deel, zij besteedden daar 1 tot 40 uur aan in 2021, met een gemiddelde van zo'n 6-en-een-half uur. De activiteiten gericht op veiligheid en gezondheid zijn wat korter, gemiddeld genomen besteedden gastouders daar 6 uur aan, in 2021.

Tabel 4.37, vragen 45-54: Welke professionaliseringsactiviteiten aangeboden in 2021 aan gastouders per categorie en aantal uren tijdsinvestering

	Min	Max	Gem	N
Activiteiten gericht op pedagogische kennis en/of vaardigheden	1	100 ²⁴	9,1	292
Activiteiten gericht op veiligheid en/of gezondheid	1	100 ²⁵	5,8	547
Activiteiten gericht op zakelijke/bedrijfsmatige vaardigheden	1	200 ²⁶	13,2	57
Activiteiten gericht op andere kennis en/of vaardigheden	1	40 ²⁷	4,8	133
Activiteiten gericht op intervisie en netwerkcontacten	1	40 ²⁸	6,6	66
Activiteiten niet verder gespecificeerd	1	300 ²⁹	17,1	168

4.5.5 Netwerk

De vragenlijst voor gastouders bevatte enkele vragen om de omvang van het netwerk en de netwerkcontacten van gastouders in beeld te brengen.

In 2014 constateerden we dat gastouders, behalve met de bemiddelingsmedewerker van het gastouderbureau, eigenlijk maar weinig contact hebben met andere pedagogische professionals of collega's. "Zij lijken daarmee vrij geïsoleerd te staan in hun werk." (Boogaard & Bollen, 2014, p34). Daarnaast was er een klein deel van de gastouders (10%) met een vrij intensief netwerk met wekelijks contacten met andere gastouders en/of met pedagogisch medewerkers in kindcentra, of met basisschoolleerkrachten.

Het beeld in 2022 (Tabel 4.38) laat zien dat nog steeds het contact met het gastouderbureau het meest frequente netwerk-contact is

24 In de hoogste categorie ging het om: NLP-coaching en babyvaardigheden

25 In de hoogste categorie ging het om: coronaprotocolen en hygiëne

26 In de hoogste categorie ging het om: werken aan website, en financiële vaardigheden

27 In de hoogste categorie ging het om: kindertekeningen beter begrijpen

28 In de hoogste categorie ging het om: overleg met collega's

29 In de hoogste categorie ging het om: Hbo ontwikkelingspsychologie, Toegepaste psychologie (NCOI) (160 uur) of Opleiding Kindercoach (150 uur)

van gastouders, ruim 90% van de respondenten geeft aan dat zij de bemiddelingsmedewerker in elk geval enkele keren per jaar spreken, 8,8% heeft zulk contact (bijna) nooit. In 2014 antwoordde nog 20% van de gastouders dat zij nooit of zelden contact hadden met de bemiddelingsmedewerker van hun gastouderbureau. Daarmee lijkt de mate van contact tussen gastouders en bemiddelingsmedewerkers geïntensiveerd ten opzichte van 6 jaar geleden.

Ook de mate van contact met andere gastouders ligt hoger dan in 2014: toen had 60% (bijna) nooit contact met andere gastouders, nu geldt dat voor 46,5%, hetzelfde geldt voor het contact met pedagogisch medewerkers die werkzaam zijn in een kindcentrum: in 2014 had 85% (bijna) nooit contact, in 2022 is dat de situatie voor iets minder dan 80%.

De groep gastouders met intensieve netwerkcontacten met andere gastouders of pedagogisch professionals is nog steeds klein, 11,4% heeft wekelijks of vaker contact met andere gastouders.

Tabel 4.38, vraag 57a t/m 57f: In welke mate heeft u contact over uw werk als gastouder met gastouderbureau(s), andere gastouders, pedagogisch medewerkers van een kindcentrum, een vakorganisatie voor kinderopvang/gastouders, pedagogisch professionals of een basisschool?

	GOB N=441	andere gast- ouders N=437	pm'ers kind- centrum N=436	vak- organisatie N=437	pedagogisch professionals N=441	basis- school N=435
(bijna) nooit	8,8	46,5	79,6	86,7	94,0	77,7
enkele keren per jaar	67,6	30,7	14,4	11,0	5,5	15,6
minimaal wel elke maand	20,0	11,4	3,2	1,6	0,2	2,8
minimaal wel elke week	2,9	6,6	2,1	0,2	-	2,1
meerdere keren per week	0,7	4,8	0,7	0,5	0,2	1,8
Totaal	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

4.6 Verbeterpunten en tips

Via drie open vragen is geïnventariseerd welke uitdagingen en verbeterwensen gastouders zien voor zichzelf, en welke tips ze zouden willen meegeven aan gastouderbureaus en de overheid.

4.6.1 De belangrijkste uitdagingen of verbeterwensen van gastouders, voor zichzelf

In totaal noemen de gastouders 243 verbetertips en wensen voor zichzelf. De meest voorkomende uitdaging die gastouders voor zichzelf formuleren ligt op het terrein van de eigen pedagogische kwaliteit: zo goed mogelijk aanbod voor de kinderen (77x).

Gastouders formuleren dat bijvoorbeeld als volgt:

- “Zorg op maat leveren, ieder kind uitdaging bieden op zijn/haar niveau.”
- “Meer verdieping in hoe ik aspecten van vve voor peuters kan integreren in mijn opvang.”
- “Ik wil het buitenspelen/bewegen nog verder uitdiepen en als het mogelijke is een klimgebeuren realiseren.”

Daarnaast gaat het vrij veel (54x) over professionele ontwikkeling (54x). Er zijn 17 gastouders die daarbij expliciet aangeven dat zij het contact met andere gastouders en/of relevante professionals van belang vinden. Met als voorbeeldcitaten:

- “Op de hoogte blijven van alle vernieuwingen op pedagogisch gebied, blijven meedoen met aangeboden workshops e.d., ondanks alle ervaring.”
- “Verbinding met collega's en meer eenheid in uitvoering van het beroep.”
- “Om 1 of 2 keer per jaar samen te komen met andere gastouders. Ervaringen met elkaar delen.”
- “Meer samenwerking met scholen en consultatiebureau net zoals een kinderopvang doet.”

- “De meeste aangeboden workshops voor gastouders zijn op niveau 2. Ik heb niveau 4 en zie een flink gat als ik een workshop volg. Stichting BKK had prachtige bijscholingsdagen, maar is helaas opgehouden te bestaan.”

Ook gaat het veel over zakelijke verbeteraspecten (waarbij regelmatig overigens juist wensen worden genoemd die gaan over het overheidsbeleid) (54x):

- “Soms toch wat zakelijker kunnen opstellen.”
- “Meer kinderen.”
- “Meer zekerheid wat inkomen betreft.”
- “Dat er bijvoorbeeld voor zzp’ers een goeie pensioenregeling komt.”
- “Ik moet me meer zichtbaar maken voor de potentiële klant.”
- “Het tarief van de overheid en alle ‘ discussie’ daaromheen op dit moment baart me zorgen. De kosten stijgen en ik wil dezelfde gastouderopvang blijven bieden met knutselactiviteiten, uitdagingen qua speelmateriaal, leerzame uitstapjes, etc.”
- “Dat ik mijn eigen kind bij een andere gastouder kan brengen en dan kinderopvangtoeslag krijg. Dit kan nu alleen bij een dagverblijf of speelzaal.”

Er is bovendien veel behoefte aan erkenning en waardering (37x):

- “Meer gezien worden door de buitenwereld als professional.”
- “Dat het wordt gezien als volwaardige professionele kinderopvang.”
- “Serieus genomen worden.”
- “Mijn uitdaging is om de overheid er te van overtuigen dat wij een heel mooi beroep hebben wat in mijn beleving veel betekent voor veel gezinnen die willen kunnen kiezen voor kleinschalige opvang.”

4.6.2 Verbeterwensen en tips voor de gastouderbureaus

In de wensen en tips die gastouders hebben voor gastouderbureaus (in totaal 204), ligt het accent op (persoonlijk) contact, aandacht en ondersteuning voor de gastouders (en ouders) (74x):

- “Kom wat vaker langs om te kijken hoe het gaat.”
- “Vaker huisbezoeken plannen.”
- “Wees betrokken bij de gastouders en de ouders en benader hen persoonlijk en zeker niet te zakelijk als dat niet nodig is.”
- “Blijf kleinschalig, zodat het contact voor zowel ouders als gastouders persoonlijk blijft.”
- “Blijf goede zorg en ondersteuning dragen voor de gastouders. Zodat we samen goede zorg kunnen leveren.”

Daarnaast is er duidelijk ook behoefte aan verdieping van het professionaliseringsaanbod en het organiseren van netwerkcontacten voor gastouders (48x):

- “Aanbieden van meer verdiepende cursussen i.p.v. alleen op mbo-2/3 niveau.”
- “Meer verbinding tussen gastouders in de regio organiseren.”
- “Meer gratis cursussen aanbieden.”
- “Meer cursussen verplicht organiseren. En niet alleen via de computer.”
- “De mogelijkheid aanbieden voor het in contact brengen van gastouders die bij elkaar in de buurt wonen.”

Verder zijn er wensen ten aanzien van de zakelijke en beleidsmatige aspecten van de gastouderopvang (28x)

- “Verlaag de maandelijkse bureaunkosten die vraagouders moeten betalen. Dit is het 3e jaar dat ik werk als gastouder en het maandelijkse bedrag is bijna verdubbeld (van €35,- naar €55,- per maand).”
- “Maak de administratie zo makkelijk mogelijk.”

- “Begeleid gastouders in zelfstandig ondernemen, geef ze een goede basis om hun eigen onderneming te starten.”

En wensen met betrekking tot de kwaliteit van de gastouderopvang, waarin zowel de deskundigheid van de bemiddelingsmedewerkers als het niveau van de gastouders aan de orde komt (21x):

- “Zorg voor deskundige pedagogische begeleiding.”
- “Blijf alle gastouders stimuleren om zich zelf te vernieuwen. En scherp zijn op gastouders die minder goed presteren en meer controles uit te voeren.”
- “Verbeter kwaliteit door gastouders te blijven prikkelen/stimuleren. Stel hoge eisen aan de gastouders en help ze waar nodig.”

Tot slot komt ook hier in de antwoorden de behoefte aan waardering naar voren, gekoppeld aan het opkomen voor de belangen van gastouders (24x):

- “Waardeer je gastouders.”
- “Luister goed naar gastouders en sta achter ze!!”
- “Als jullie je blijven inzetten voor ons dan blijft de gastouderopvang vast bestaan.”

4.6.3 Verbeterwensen en tips voor de overheid

De verbeterwensen en tips van gastouders voor de overheid (in totaal 389) concentreren zich rond drie hoofdthema's: arbeidsvoorwaarden, beleid en regelgeving, erkenning en waardering, en in iets mindere mate borging van de kwaliteit van de gastouderopvang.

De meeste tips gaan over de arbeidsvoorwaarden en wet- en regelgeving (228x). De meeste opmerkingen daarbinnen gaan over de financiële en juridische voorwaarden voor gastouders (pensioenopbouw, uurtarief, kosten bureaus), en over regelgeving

die knelt. Verder zijn veel gastouders bezorgd over de kinderopvangtoeslag en over de vraag of gastouderopvang straks niet te duur wordt voor ouders. Ook zijn er opmerkingen over de gastouderbureaus (de bureaunkosten die zij rekenen, of ze wel nodig zijn) en over de duidelijkheid van de regelgeving van de overheid.

- “Vergoeding verhogen. wanneer je alle benodigdheden (bedjes, beddengoed, kinderwagen, fietsstoeltjes e.d.) zelf moet bekostigen blijft er. Van de 6 euro per uur niet veel over.”
- “Trek 1 lijn qua tarief voor gastouderbureaus ik vind dat ze er veel te veel geld tussen uit pakken. De gastouder doet het meeste werk.”
- “Salaris, pensioen, vakantiegeld, doorbetaling bij ziekte.”
- “Om een andere regeling in te brengen voor eigen kinderen onder de 12 jaar. Gastouders zijn verplicht hun eigen kinderen op te vangen aangezien ze geen recht hebben op kinderopvangtoeslag. Ook kunnen ze minder kinderen opvangen doordat hun eigen kinderen.”
- “Maak kinderopvang gratis en goed toegankelijk voor elke ouder. Los van hun inkomen. Dat is investeren in de toekomst!”

Erkenning en waardering van de gastouderopvang is een duidelijk verbeterpunt in de communicatie van de overheid, volgens de gastouders (120x). Daarin gaat het over de waarde van kleinschalige en flexibele opvang, die ook in het belang is van kinderen, en om erkenning als professionele kinderopvang.

- “Zie gastouderopvang als professionele opvang en behandel gastouders ook zo.”
- “Waardeer gastouderopvang meer! Wij kunnen dingen die in de reguliere opvang absoluut niet mogelijk zijn! Avond en nachtopvang bijvoorbeeld, of opvang voor kinderen die te goed zijn voor speciale kinderopvang maar niet goed gedijen in reguliere opvang!”

- “Blijf de meerwaarde zien van gastouders. Er zijn kinderen die door het kleinschalige juist de kans krijgen zich te ontwikkelen, wat in een grotere groep niet mogelijk is.”

Ten derde benoemen de gastouders wensen die gaan over de kwaliteit van de gastouderopvang. Dat gaat over het vereiste opleidingsniveau, verplichte professionalisering en de controles door de GGD. Op het laatste punt is niet iedereen het overigens eens: sommige gastouders vinden dat er meer vertrouwen zou moeten zijn in de kwaliteiten van gastouders, anderen benadrukken dat meer controle nodig is. Ook over wie die controle moet uitoefenen verschillen de meningen.

- “Meer scholing, erkenning belang goede gastouder.”
- “Meer aandacht voor professionalisering gastouderopvang”
- “Laat gastouders niveau 3 geschoold zijn, maar bied wel de mogelijkheid om huiselijk te blijven.”
- “Minimaal 1x per jaar ggd-controlle maar ook duidelijkheid over regels waaraan de opvang moet voldoen. Er is nu soms wat onrust onder collega’s omdat er inspecteurs zijn die eigen regels lijken te handhaven.”
 - “Niet te vaak ggd controle dat heeft geen zin. Gastouderopvang is anders dan kinderdagverblijf zie daar de meerwaarde van in want die is er zeker.”
 - “Laat ons gewoon ons werk doen zoals we het nu doen. Het werkt voor iedereen prima zo en meer controle is naar mijn idee niet perse beter (kost alleen maar onnodig veel geld en energie).”

”Heb vertrouwen dat het gastouderbureau, de locaties bezoekt en ook zorgt voor de veiligheid. Hoeft volgens mij echt niet de GGD extra voor langs te komen. (Volgens mij kosten besparend).”
 - “Gooi de gastouderbureaus eruit en laat de ggd vaker controleren”

- “Bezoek nieuwe gastouders vaker en gastouders die al langer gastouders zijn 1 keer in de zoveel jaar.”

5 Resultaten – vraagouders

We ontvingen van 2062 vraagouders een (vrijwel) compleet ingevulde vragenlijst. In dit hoofdstuk schetsen we op basis van de antwoorden een beeld van de achtergrondkenmerken van de vraagouders zelf en wat voor hen belangrijke overwegingen zijn geweest in de keuze voor gastouderopvang. Verder gaan we in op hun ervaringen in het contact met de gastouder en het gastouderbureau, en op hun verbetertips voor gastouders, gastouderbureau en de overheid.

5.1 Achtergrondkenmerken van vraagouders en gastouders

In deze paragraaf schetsen we enkele achtergrondkenmerken van de vraagouders en de gastouderopvang waarvan zij gebruikmaken. We gaan onder andere in op de provincie waar zij wonen, hoeveel kinderen zij hebben, en hoeveel er daarvan naar een gastouder gaan, gedurende hoeveel dagen per week, of zij een familierelatie hebben met de gastouder, geboortelanden, thuistalen en het opleidingsniveau van de ouders zelf.

5.1.1 Woonplaatsen en landelijke spreiding

Anders dan bij de gastouderbureaus en de gastouders ontvingen we bij de vraagouders de meeste respons uit Zuid-Holland (ook de provincie met de meeste inwoners). Maar ook hier zijn de

provincies Gelderland, Overijssel sterk vertegenwoordigd, aangevuld met Groningen en Flevoland. Relatief minder vraagouders zijn er in de respons uit Noord-Holland en Friesland (Tabel 5.1).

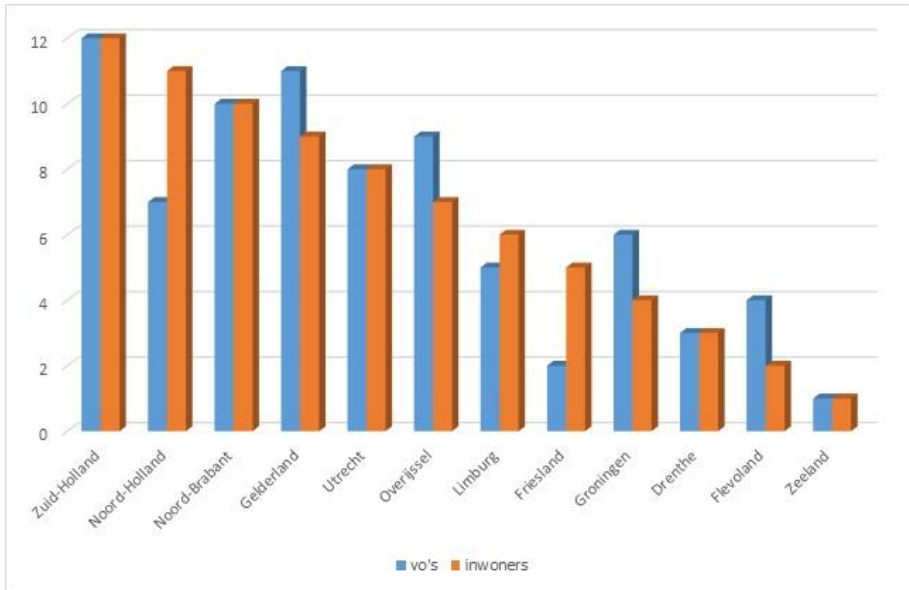
Verreweg de meeste respondenten (ruim 70%) wonen in kleine steden of dorpen (minder dan 100.000 inwoners) (Tabel 5.2).

In Figuur 5.1 is zichtbaar dat in de vier grote gemeentes relatief weinig gebruikgemaakt wordt van gastouderopvang en in de kleinste gemeentes juist relatief veel.

Tabel 5.1, vraag 1: In welke provincie woont u?

	N	rangorde gelet op aantal vraagouders in respons	rangorde gelet op aantal inwoners in 2021	aantal inwoners in 2021 ³⁰
Zuid-Holland	343	1	1	3.726.050
Noord-Holland	172	6	2	2.888.486
Noord-Brabant	303	3	3	2.573.949
Gelderland	329	2	4	2.096.603
Utrecht	185	5	5	1.361.153
Overijssel	225	4	6	1.166.533
Limburg	97	8	7	1.115.872
Friesland	63	11	8	651.435
Groningen	100	7	9	586.937
Drenthe	81	10	10	494.771
Flevoland	95	9	11	428.226
Zeeland	59	12	12	385.400
Totaal	2052			

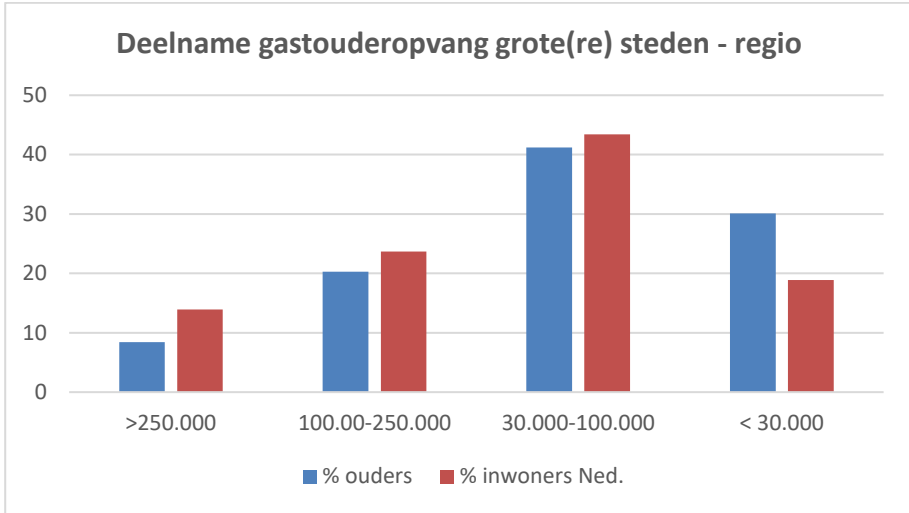
³⁰ <https://allecijfers.nl/ranglijst/aantal-inwoners-per-provincie-in-nederland/>; geraadpleegd: 26 maart 2022

Figuur 5.1: In deze figuur is de rangorde qua inwoners (oranje) van de 12 Nederlandse provincies – van meeste naar minste aantal inwoners – vergeleken met de rangorde qua aantal vraagouders in onze respons (blauw).

Tabel 5.2, vraag 2: Hoe groot is de gemeente waar u woont?

	N	%	NL%
Meer dan 250.000 inwoners (Amsterdam, Rotterdam, Utrecht, Den Haag)	169	8,4	13,9
100.000 - 250.000 inwoners (bijv. Groningen, Enschede, Arnhem, Maastricht)	410	20,3	23,7
30.000 - 100.000 inwoners (bijv. Doetinchem, Woerden, Haarlem, Goes)	831	41,2	43,4
Minder dan 30.000 inwoners (bijv. Ameland, Uitgeest, Vaals)	608	30,1	18,9
Totaal	2018	100,0	

Figuur 5.2: Percentage vraagouders ten opzichte van het percentage inwoners, naar omvang gemeente

5.1.2 Aantal kinderen

Binnen de totale groep respondenten is de groep ouders met één kind het grootst, gevolgd door de groep ouders met twee kinderen. Er is een kleinere groep met drie kinderen. Iets meer dan 3% van de respondenten heeft een gezin met 4 of meer kinderen (Tabel 5.3). Van de in totaal 3604 kinderen van de respondenten is 60% jonger dan 4 jaar.

Tabel 5.3, vraag 3: Hoeveel kinderen heeft u?

	N	%
1 kind	909	44,2
2 kinderen	817	39,7
3 kinderen	263	12,8
4 kinderen	52	2,5
5 kinderen	11	0,5
Meer dan 5 kinderen	5	0,2
Totaal	2057	100,0

Aantal kinderen bij een gastouder

Gezamenlijk maken de vraagouders voor 2056 kinderen gebruik van gastouderopvang, voor de grootste groep (67%) gaat dat om één kind, voor een kleinere groep om twee kinderen (bijna 27%). Het komt weinig voor dat ouders drie of meer kinderen hebben die naar een gastouder gaan.

Opvallend is ook dat er 468 vraagouders zijn die voor één kind gebruik maken van gastouderopvang (n=1377), terwijl zij meer kinderen hebben (er zijn 909 vraagouders met één kind). Het is het meest waarschijnlijk dat de andere kinderen ouder zijn en naar school gaan. Dat beeld past bij wat we zagen bij de gastouders: zij vangen vooral kinderen uit de jongste leeftijdsgroepen op (0-4 jaar).

Tabel 5.4, vraag 9: Voor hoeveel kinderen maakt u gebruik van gastouderopvang?

	N	%
1 kind	1377	67,0
2 kinderen	553	26,9
3 kinderen	109	5,3
4 kinderen	14	0,7
5 kinderen	1	0,1
Meer dan 5 kinderen	2	0,1
Totaal	2056	100,0

5.1.3 Aantal dagen gastouderopvang per week

De meeste kinderen (bijna 44%) gaan twee dagen per week naar de gastouder, een kleinere groep gaat drie dagen per week (27%), of één dag (20%). Slechts iets meer dan 8% van de kinderen wordt vier of vijf dagen per week opgevangen door een gastouder.

Tabel 5.5, vraag 10: Op hoeveel dagen maakt u (gemiddeld) gebruik van gastouderopvang?

	N	%
1 dag	411	20,0
2 dagen	899	43,7
3 dagen	559	27,2
4 dagen	141	6,9
5 dagen	46	2,2
Totaal	2056	100,0

5.1.4 Opvanglocatie

De opvang vindt vooral plaats bij de gastouder thuis (93%), en in mindere mate bij de ouders (6%). Enkele ouders (1%) geven aan dat er sprake is van een mix van opvang bij de gastouder en opvang bij ouders thuis, of dat de opvang plaatsvindt in een aparte ruimte in de buurt van de woning van de gastouder.

Tabel 5.6, vraag 11: Waar vindt de opvang plaats?

	N	%
De gastouder komt bij ons thuis (of bij een andere ouder)	118	5,7
De gastouder vangt de kinderen op in haar eigen woning	1918	93,3
Anders, namelijk...	21	1,0
Totaal	2057	100,0

5.1.5 Familierelatie

De meeste vraagouders zijn geen familie van hun gastouder (ruim 94%). Voor de overige (bijna) 6% is de gastouder een (schoon)moeder/- vader (dus de oma's en opa's van de kinderen die zij opvangen) of een (schoon)zus of broer (dus tante en oom van de kinderen die zij opvangen). De overige familiebanden die worden genoemd zijn vooral tante of nicht van de vraagouders.

Tabel 5.7, vraag 12: Bent u familie van de gastouder?

	N	%
Nee	1939	94,3
Ja	118	5,7
Totaal	2057	100,0

Tabel 5.8, vraag 13: Wat is uw familierelatie met de gastouder?

	N	%
(schoon)moeder/vader	68	56,7
(schoon)zus/broer	28	23,3
Anders, namelijk...	24	20,0
Totaal	120	100,0

5.1.6 Geboortelanden en thuistalen van de vraagouders

Geboortelanden

Bijna 94% van de vraagouders is geboren en getogen in Nederland (zie tabel 10 en 11). Er zijn nauwelijks vraagouders die geboren zijn in Suriname, de Antillen/Aruba, Turkije of Marokko (samen minder dan 1% van de respondenten). Ongeveer 5% van de ouders is elders geboren, het vaakst is dat in Polen (18x) of Duitsland (15x). Verder gaat het om bijvoorbeeld België (6x), Frankrijk (4x), Brazilië (4x), India (4x), Griekenland (3x), Portugal (3x), Rusland (3x), Sri Lanka (3x), Zuid-Afrika (3x). Ook: Afghanistan, Angola, Australië, Azerbeïdjan, Canada, Costa Rica, Dominicaanse Republiek, Ghana, Haïti, Hongarije, Italië, Kroatië, Estland, Letland, Litouwen, Pakistan, Peru, Oekraïne, Nieuw-Zeeland, Somalië, Servië, Sierra Leone, Zweden, Zwitserland komen in de lijst voor (Tabel 5.9).

Vrijwel alle vraagouders wonen al hun hele leven in Nederland (Tabel 5.10).

Tabel 5.9, vraag 14: Wat is uw geboorteland?

	N	%
Nederland	1932	93,9
Suriname	10	0,5
Antillen/Aruba	5	0,2
Turkije	1	0,1
Marokko	3	0,1
Ander land, namelijk...	106	5,2
Totaal	2057	100,0

Tabel 5.10, vraag 15: Hoe lang woont u in Nederland?

	N	%
Altijd al	1922	93,5
10 jaar of langer	96	4,7
6 tot 9 jaar	17	0,8
3 tot 5 jaar	12	0,6
Minder dan 3 jaar	8	0,4
Totaal	2055	100,0

Thuis talen

Veruit de meerderheid van de ouders spreekt thuis alleen Nederlands met hun kind(eren) (bijna 86%). In de overige gezinnen gaat het meestal om een combinatie van Nederlands en een andere taal. Uit de toelichting blijkt dat dat het vaakst gaat om Engels (94x, waarvan 30x in combinatie met nog een andere taal). De tweede grote groep zijn Nederlands streek talen en dialecten (74x, waarvan 42x Fries). Verder gaat het om Duits (18x), Pools (16x), Spaans (13x), Frans (8x), Papiamentó (8x), Turks (7x) en een grote groep andere talen in 47 andere gezinnen. Twee ouders gebruiken thuis Nederlandse Gebarentaal.

Slechts 1% van de ouders zegt altijd een andere taal te spreken met hun kind, in die gevallen gaat het 't vaak om dialecten of streek talen (Fries, Limburgs, 8x), of Pools (6x) of Duits (3x).

Tabel 5.11, vraag 16: Welke taal of talen spreekt u met uw kind(eren)?

	N	%
Alleen Nederlands	1764	85,8
Nederlands en een andere taal, namelijk...	265	12,9
(vrijwel) altijd een andere taal, namelijk...	27	1,3
Totaal	2056	100,0

Talen met de gastouder

Ook met de gastouder spreekt de grote meerderheid van de kinderen alleen Nederlands. Een kleine groep gastouders spreekt naast het Nederlands ook een andere taal met de kinderen, ook hier gaat dat vooral om Nederlandse dialecten of streektalen (Fries of Limburgs, 47x), of om Engels (14x) of Pools (5x) en Papiaments (5x). Slechts een enkele vraagouders geven aan dat hun kind met de gastouder vrijwel altijd een andere taal spreekt, in die situaties gaat het uitsluitend om Fries, Limburgs of dialect.

Tabel 5.12, vraag 17: Welke taal of talen spreken uw kind(eren) met de gastouder?

	N	%
Alleen Nederlands	1945	95,4
Nederlands en een andere taal, namelijk...	85	4,2
(vrijwel) altijd een andere taal, namelijk...	9	0,4
Totaal	2056	100,0

5.1.7 Opleidingsniveau van de vraagouders

De meeste respondenten hebben een afgeronde opleiding op hbo- of universitair niveau (ruim 65%). Dat is relatief hoog, in vergelijking met de Nederlandse populatie van 15-75 jaar³¹

31 De vraagouders zullen over het algemeen tussen de 25 en 50 jaar oud zijn, dus de referentiegroep 15-75 jarigen is niet helemaal correct, zeker niet omdat het opleidingsniveau in Nederland al jaren stijgt.

waarvan 35,5% een hbo-bachelor-diploma heeft of hoger.³² Ook de groep met mbo-4 niveau is vrij groot, met ruim 19%.

Tabel 5.13, vraag 18: Wat is uw hoogst afgeronde opleiding?

	N	%
Basisonderwijs	4	0,2
Vmbo	44	2,1
Havo	26	1,3
Vwo	6	0,3
MBO-niveau 2	52	2,5
MBO-niveau 3	162	7,9
MBO-niveau 4	397	19,4
HBO	916	44,7
WO	442	21,6
Totaal	2049	100,0

5.2 De keuze voor gastouderopvang

We hebben ouders gevraagd naar de belangrijkste redenen waarom zij hebben gekozen voor gastouderopvang, en naar wat zij zouden doen als er géén plek beschikbaar zou zijn bij een gastouder. Daarnaast zijn enkele vragen gesteld om in beeld te brengen op welke manier vraagouders in contact zijn gekomen met de gastouder en wat vervolgens voor hen aandachtspunten zijn geweest bij de keuze om met deze gastouder ‘in zee te gaan.’

5.2.1 Keuzemotieven gastouderopvang

Redenen om te kiezen voor gastouderopvang

De belangrijkste reden voor ouders om te kiezen voor gastouderopvang is de persoonlijke aandacht die een gastouder kan geven. Ook ‘dat het altijd dezelfde persoon is die het kind

³² <https://www.ocwincijfers.nl/sectoren/onderwijs-algemeen/hoogst-behaald-onderwijsniveau> (2021)

opvangt,' de flexibiliteit van gastouders als het gaat om afspraken over opvangdagen en haal- en/of brengtijden en de pedagogische kwaliteit van de gastouder zijn voor ouders (heel) belangrijke keuzemotieven.

In Tabel 5.14 valt op dat er veel keuzemotieven zijn die eveneens belangrijk of redelijke belangrijk worden gevonden. Als minst belangrijke redenen voor de keuze voor gastouderopvang komen naar voren: de prijs en een eventuele specifieke locatie zoals een boerderij, veel buitenruimte of (huis)dieren.

Tabel 5.14, vraag 19: Wat waren voor u belangrijke redenen om te kiezen voor gastouderopvang?

1= niet erg belangrijk; 2 = redelijk belangrijk; 3= heel belangrijk	Gem	N
De persoonlijke aandacht	2,8	2030
Er is elke dag dezelfde persoon	2,6	2019
Je kunt gemakkelijk afspraken maken over opvangdagen en haal- en/of brengtijden	2,6	1925
De pedagogische kwaliteit en visie van deze gastouder	2,6	1965
Het past beter bij mijn kind	2,5	1796
Kleine groep	2,5	1979
Het lijkt op thuis, in het gezin	2,5	1999
Gastouderopvang was een bewuste, principiële keuze	2,5	1732
Dicht bij huis, weinig reisafstand	2,4	1918
Gastouderopvang was een praktische keuze	2,3	1792
Mijn eigen werktijden/werkroosters wisselen steeds	2,2	1347
Er was geen wachtlijst	2,2	1479
De prijs/tarieven	2,0	1943
De specifieke locatie of aanbod, namelijk...	1,8	1202

Alternatieven voor gastouderopvang

Op de vraag wat ouders zouden doen als er geen plek beschikbaar zou zijn bij een gastouder, antwoordt de grootste groep dat zij in dat geval op zoek gaan naar een plek op een kinderdagverblijf of

buitenschoolse opvang (n=1477, bijna 72%).³³ Oplossing 2 is het inschakelen van oma (en opa) als oppas (n=755, ongeveer 37%). Oplossing 3 is voor ruim 21% (n=440) van de vraagouders is 'minder werken'. Het percentage ouders voor wie het ontbreken van gastouderopvang consequenties zou hebben voor hun inzet op de arbeidsmarkt ligt in feite nog behoorlijk hoger als we kijken naar de antwoorden in de categorie 'anders, namelijk.' De meeste van die antwoorden gaan over 'stoppen met werken', 'een andere baan zoeken' (met andere werktijden), en 'meer ouderschapsverlof opnemen.'

- "(Dan moet ik) ander werk zoeken. Ik ben werkzaam in de zorg, mijn partner werkzaam in de evenementensector."
- "Dan zou ik helaas een andere baan moeten zoeken, want ik laat mijn dochtertje bij niemand anders achter de nachten & weekenden. Dus dan een regelmatige baan met minder inkomsten (geen ORT) & noodgedwongen gebruik maken van een KDV."
- "Dat zou betekenen dat 1 van ons zou moeten stoppen met werken. Kinderdagverblijven/BSO zijn 's morgens niet zo vroeg beschikbaar en flexibel."

In de open antwoorden lezen we verder vaak dat ouders in dat geval op zoek zouden gaan naar een andere gastouder of überhaupt niet zouden weten hoe ze dat zouden moeten oplossen. Wat minder vaak wordt er gekozen voor de opties 'afspraken maken met bevriende gezinnen' (ongeveer 10%) of 'een student of scholier als oppas inhuren.'

33 Er is hier uitgegaan van het percentage ouders dat als een van de opties dit antwoord koos. Het totale percentage komt hoger uit dan 100% omdat ouders meerdere opties konden aankruisen.

Tabel 5.15, vraag 21: Als er geen plek beschikbaar zou zijn bij een gastouder, wat zou u dan doen?

	N	% van totaal aantal respondenten (n=2054)
Minder werken	440	21,4
Een plek zoeken op een kdv/bsv	1477	71,9
Oma/opa als oppas vragen	755	36,7
Afspraken maken met bevriende gezinnen	235	11,4
Een student of scholier als oppas inhuren	103	5,0
Anders, namelijk...	176	8,6
Totaal	3186	

5.3 Contact met de gastouder

Er zijn enkele vragen voorgelegd waarmee ook de ouders hun gastouder in beeld brengen: hoe komt het contact tot stand, waar letten ouders op, wat zijn de achtergrondkenmerken van de gastouders van deze vraagouders, kennen ouders het pedagogisch werkplan van hun gastouder en in welke mate zijn zij tevreden over de veiligheid en gezondheid, en de pedagogische kwaliteit die de gastouder biedt.

5.3.1 Kennismaking met de gastouder

We wilden graag weten op welke manieren vraagouders meestal in contact komen met hun gastouder, en wat daarin voor hen de belangrijkste aandachtspunten zijn.

Eerste contact

Veel vraagouders zijn in contact gekomen met hun gastouder via het gastouderbureau (ruim 40%). Een groter deel vindt echter de gastouder door zelf te zoeken, of via persoonlijke contacten. Voor deze groep is dus de gastouder zelf de ingang. Verhalen van familie, vrienden, collega's en kennissen vormen daarbij een belangrijke bron (19%), net als zelf zoeken en vergelijken (online)

(19%), of persoonlijk contact dat al bestond (10%), dan wel een familierelatie (5%) (zie Tabel 5.7)

Het kleine percentage ouders dat de gastouder vindt in de familiekring, past bij de resultaten die we bij de gastouders al zagen. Ook daar is het percentage gastouders dat een familierelatie heeft met een of meer gastkinderen klein – rond de 6% (Tabel 5.16).

Via de open antwoorden zien we een nog rijker assortiment aan wegen waarlangs ouders en gastouders met elkaar in contact komen, los van de gastouderbureaus, zoals: via sociale media, de kraamverzorgster, de kerk, de gemeente, een tv-programma en de basisschool, een flyer in de bus, de zwangermarkt etc., of soms gewoon een wandeling:

- “Ik zag het bordje op het raam toen ik aan het wandelen was met mijn hond, tijdens mijn zwangerschap.”

Tabel 5.16, vraag 22: Hoe bent u in contact gekomen met uw gastouder?

	N	%
Via het gastouderbureau	840	40,9
Door zelf (online) te zoeken en vergelijken	390	19,0
We zijn familie	101	4,9
Door verhalen van familie, vrienden, collega's, kennissen	397	19,3
We kenden elkaar al persoonlijk	206	10,0
Anders, namelijk...	122	5,9
Totaal	2056	100,0

Aandachtspunten van ouders

Belangrijke aandachtspunten voor ouders bij de keuze voor een gastouder zijn vooral de manier waarop de gastouder omgaat met de kinderen, en een persoonlijke klik, resp. aangegeven door zo'n 65% en 53% van de vraagouders. Ook de flexibiliteit van de gastouder en haar visie op de ontwikkeling van kinderen zijn relatief belangrijke criteria van ouders: beide opties worden door zo'n 35% van de ouders aangevinkt (Tabel 5.17).

De beschikbaarheid van een opvangplek (27%), de pedagogische kwaliteit (23%) en niet teveel reistijd (18%) zijn voor een deel van de ouders eveneens aandachtspunten voor hun keuze geweest. Een kleine groep (minder dan 10%) neemt de levensbeschouwing van de gastouder mee in de keuze, en eveneens een kleine groep geeft aan dat ook de kosten meetelden als aandachtspunt.

In de open antwoorden komen we verder als vaak genoemde criteria nog tegen: de kleinschaligheid van gastouderopvang, de hygiëne en de opvanglocatie (veel buitenruimte, dicht bij huis³⁴).

Tabel 5.17, vraag 23: Wat zijn de belangrijkste punten waar u op heeft gelet bij de keuze voor deze gastouder? Meerdere antwoorden mogelijk

	N	% van het totaal aantal respondenten (n=2054)
De manier waarop de gastouder omgaat met mijn kind(eren)	1338	65,1
We hadden meteen een persoonlijke klik	1088	53,0
Flexibiliteit in opvangdagen en -uren	752	36,6
De visie van de gastouder op kinderen en hun ontwikkeling	726	35,3
Dat er een opvangplek beschikbaar was toen ik/wij die nodig had(den)	558	27,1
De pedagogische kwaliteiten van de gastouder	481	23,4
Niet teveel reistijd	368	17,9
Levensbeschouwing	177	8,6
De kosten	162	7,9
Iets anders, namelijk...	97	4,7
Totaal	5747	35

34 Deze ouders zouden eigenlijk de optie 'niet teveel reistijd' hebben kunnen kiezen, maar kennelijk was die formulering niet voldoende duidelijk of herkenbaar.

35 Er is hier uitgegaan van het percentage ouders dat als een van de opties dit antwoord koos. Het totale percentage komt hoger uit dan 100% omdat ouders meerdere opties konden aankruisen.

5.3.2 Achtergrondkenmerken van de gastouders

Verder waren we benieuwd naar de typering van gastouders via het perspectief van de ouders, gelet op leeftijd, herkomstlanden, thuishalen, opleidingsniveau en het werken met een pedagogisch werkplan. Hieronder bespreken we de resultaten.

Leeftijd van de gastouders

De meeste gastouders (bijna 83%) zijn tussen de 31 en 60 jaar. Vergeleken met de respondenten van onze gastoudervragenlijst (Tabel 4.26) zijn de gastouders vanuit het perspectief van vraagouders gemiddeld genomen wat jonger.³⁶ De grootste groep wordt gevormd door dertigers en veertigers, terwijl bij de gastouders de groep zestigers juist de grootste is.

Tabel 5.18, vraag 24: Wat is de leeftijd van uw gastouder?

	N	%
18 - 30 jaar	146	7,1
31 - 40 jaar	639	31,1
41 - 50 jaar	598	29,1
51 - 60 jaar	471	22,9
61 - 70 jaar	185	9,0
Ouder dan 70 jaar	14	0,7
Totaal	2053	100,0

Geboortelanden

De meerderheid van de gastouders (ruim 90%) is geboren in Nederland, en er zijn erg weinig gastouders uit de grootste groepen met een migratieachtergrond in Nederland (Marokko, Turkije, Suriname, Antillen/Aruba). De andere geboortelanden die ouders noemen zijn meestal Europese landen (19x), zoals

36 Helaas hebben we hier de consistentie van de vragenlijsten niet goed uitgevoerd waardoor de gebruikte leeftijdsindeling enigszins verschilt (bijv.: 31-40 jaar bij de ouders, 30-39 jaar bij de gastouders).

Duitsland, België, Frankrijk, of Aziatische landen (19x), zoals Iran of Pakistan, en Zuid-Amerikaanse landen (11x), zoals Brazilië. Polen wordt overigens niet genoemd als geboorteland, terwijl er wel kinderen zijn die met de gastouder Pools spreken. Kennelijk gaat het dus vooral om gastouders met een Poolse migratieachtergrond die zelf in Nederland zijn geboren.

Tabel 5.19, vraag 25: Wat is het geboorteland van uw gastouder?

	N	%
Nederland	1850	90,1
Weet ik niet	77	3,7
Ander land, namelijk...	60	2,9
Marokko	29	1,4
Suriname	17	0,8
Antillen/Aruba	17	0,8
Turkije	4	0,2
Totaal	2054	100,0

Opleidingsniveau van de gastouder

Ruim 65% van de vraagouders is niet bekend met het opleidingsniveau van de gastouder. De overige ouders schatten deze meestal in op mbo-4 niveau (16,7%), hbo-niveau (8%) of mbo-3 niveau (6%).

Tabel 5.20, vraag 26: Wat is de opleidingsachtergrond van uw gastouder?

	N	%
MBO-niveau 2	69	3,4
MBO-niveau 3	124	6,0
MBO-niveau 4	342	16,7
HBO	165	8,0
WO	14	0,7
Weet ik niet	1337	65,2
Totaal	2051	100,0

Pedagogisch werkplan

Ruim 45% van de vraagouders weet niet of hun gastouder een pedagogisch werkplan heeft. De overigens zijn daar wel van op de hoogte. In de meerderheid van de situaties is er inderdaad ook sprake van een pedagogisch werkplan (ruim 48%), maar er is een kleine groep ouders die aangeeft te weten aan dat hun gastouder géén pedagogisch werkplan heeft.

Tabel 5.21, vraag 27: Heeft uw gastouder een pedagogisch werkplan?

	N	%
Nee	126	6,1
Ja	992	48,4
Weet ik niet	932	45,5
Totaal	2050	100,0

5.3.3 Tevredenheid van de vraagouders

Kwaliteit van de gastouder

Vraagouders hebben gemiddeld een positieve indruk van de kwaliteit van hun gastouder, zowel van de veiligheid en gezondheid als van de pedagogische kwaliteit. Beide aspecten worden door de overgrote meerderheid van de vraagouders beoordeeld als 'goed' tot 'zeer goed,' (resp. 2008x ouders geven deze beoordeling voor veiligheid en gezondheid en 1929 voor pedagogische kwaliteit).

Er zijn echter ook gastouders die de kwaliteiten van hun gastouder beoordelen als (zeer) onvoldoende of matig, resp. 44x voor veiligheid en gezondheid, en 98x voor pedagogische kwaliteit.

Tabel 5.22, vragen 28-29: Wat is uw indruk van uw gastouder?

1= zeer onvoldoende; 2= onvoldoende; 3= matig; 4=goed; 5= zeer goed		Gem	N
De kwaliteit van uw gastouder als het gaat om veiligheid en gezondheid		4,5	2052
Zeer onvoldoende	8		
Onvoldoende	3		
Matig	33		
Goed	828		
Zeer goed	1180		
De pedagogische kwaliteit van uw gastouder		4,5	2027
Zeer onvoldoende	8		
Onvoldoende	9		
Matig	81		
Goed	895		
Zeer goed	1034		

5.4 Contact met het gastouderbureau

Vervolgens hebben we enkele vragen gesteld waarmee we zicht kregen op de wijze waarop het contact tussen vraagouders en gastouderbureaus tot stand is gekomen, en de criteria waar zij dan op letten en de kennis die zij hebben over omvang en vestigingsplaats van het gastouderbureau. Ook hebben we gevraagd naar de mate van tevredenheid over het gastouderbureau op verschillende aspecten van het aanbod.

5.4.1 Kennismaking met het gastouderbureau en aandachtspunten van ouders

De meeste vraagouders zijn in contact gekomen met het gastouderbureau via de gastouder (45%). Verder heeft zo'n 35% het gastouderbureau gevonden door zelf te zoeken en te vergelijken, en nog eens 15% via verhalen van familie en kennissen.

In de open antwoorden komen nog andere routes naar voren: via sociale media en internet (facebook, google), via de gemeente, via mijn werk en 'omdat ik er zelf werk/werkte. Heel vaak gaat het ook om contacten die tot stand zijn gekomen via andere gastouders

(mijn eerdere gastouder, of de gastouder van mijn oudere kinderen) of via een gastouderbureau waar de ouders eerder ingeschreven stonden, maar dat is overgenomen door het huidige bureau. Enkele ouders hebben gezocht naar een gastouderbureau in de buurt, blijkt uit uitspraken zoals:

- “Via Google naar een gastouder in ons dorp zoeken en daar kwam dit gastouderbureau bovenaan te staan. Daar verder gaan rondkijken en een gastouder naar wens gevonden.”
- “Dit is het enige gastouderbureau dat specifiek in deze regio werkt (naast grote landelijke bureaus die onze voorkeur niet hadden).”

Tabel 5.23, vraag 32: Hoe bent u in contact gekomen met het gastouderbureau?

	N	%
Via de gastouder	927	45,1
Door zelf (online) gastouderbureaus te zoeken en vergelijken	730	35,5
Via verhalen van familie, vrienden, collega's, kennissen	302	14,7
Anders, namelijk...	98	4,8
Totaal	2057	100,0

Aandachtspunten bij de keuze voor een gastouderbureau

In totaal hebben 976 vraagouders antwoord gegeven op de open vraag: Waarop heeft u gelet bij de keuze van het gastouderbureau. Samen noemen zij bijna 1100 keuzemotieven.

Bij het zoeken naar een gastouderbureau hebben ouders gelet op:

- a) Dat de gastouder zelf al bij het bureau was aangesloten (200x). Er zijn wel nuanceringen in hoe ouders dat ervaren. In meeste gevallen ging het om een eigen keuze voor een gastouder, en een vanzelfsprekende keuze voor het bureau waarbij de gastouder al is aangesloten:
 - “Het ging hier om de gastouder waardoor het niet uitmaakte aan welk bureau ze verbonden was.”

- “De gastouder die ik had gevonden was hier al aangesloten.”
- “Wij hadden geen keus, gastouder staat alleen bij dit bureau ingeschreven.”

Soms is het gastouderbureau een ‘verrassing’, vaak een positieve, maar niet altijd. Soms ook was het de ouders niet bekend dat de gastouderopvang loopt via een gastouderbureau:

- “Ik had eerst een gastouder gezocht en kwam er later achter dat daar een gastouderbureau bij hoort.”
- “Ik heb me hier ingeschreven omdat ik graag gebruik wilde maken van de diensten van mijn gastouder, hiervoor moest ik me ook aanmelden bij het gastouderbureau.”
- “De gastouder staat daar ingeschreven. Meer niet. Veel te duur bureau. Elke maand 80 euro administratiekosten.... Belachelijk.”
- “De keuze voor de gastouder was leidend, het bureau kregen we erbij. Werkt verder prima, daar niet van.”

- b) Even vaak (200x) kijken ouders naar het contact dat zij hebben met het gastouderbureau en de klantvriendelijkheid en de (duidelijkheid van de) informatie en communicatie. De manier waarop zij dat verwoorden bevindt zich tussen ‘een klik’, ‘vriendelijkheid’ en ‘op gevoel’ en wat concretere aspecten zoals ‘goede bereikbaarheid’, ‘korte lijntjes’ ‘of ze goed luisteren naar onze wensen’, ‘service’, ‘persoonlijk contact.’
- c) Vanzelfsprekend kijken ouders ook naar de beschikbaarheid van opvangplekken: het aanbod (195x). Meestal gaat het niet alleen om de vraag of er gastouders zijn die plek hebben. Ouders benoemen ook vaak dat zij hebben gekeken naar een gastouderbureau in de eigen woonplaats of regio, met

gastouders die hen aanspreken (op pedagogisch gebied en in flexibiliteit van de opvangmogelijkheden).

- “Dat het ‘t juiste bureau is om uiteindelijk bij de gewenste gastouder uit te komen.”
- “Dat er meerdere gastouders in onze woonplaats bij aangesloten waren, zodat we een goede keuze konden maken.”
- “Flexibele gastouders in onze woonplaats.”

d) De (bureau)kosten zijn eveneens een veel genoemd aandachtspunt (163x). Gekozen bewoordingen zijn hierbij met name: ‘kosten’, ‘tarieven’, ‘prijs’ en ‘prijs-kwaliteit’.

e) De professionaliteit en betrouwbaarheid van het bureau wordt door zo’n 120 vraagouders genoemd als een van hun aandachtspunten. Daarbij letten zij op: de betrouwbaarheid, en de aandacht van het bureau voor de kwaliteit van de gastouders, op visie en missie en ook (heel af en toe (5x)) op de begeleiding en scholingsmogelijkheden voor gastouders. Anderen kijken vooral of het bureau administratief alles op orde heeft.

- “Beleid. Of het een verzorgde, actuele en professionele uitstraling heeft. Ook of ze benaderbaar zijn en in mij geïnteresseerd.”
- “Mate van ondersteuning van de gastouder, mate van kwaliteitscontrole, visie van het bureau bij de opvang.”
- “Toegevoegde waarde, verzorgen opleidingen.”

Het komt slechts twee keer voor dat de respondenten aangeven dat zij expliciet hebben gekeken naar inspectierapporten of de ‘vindbaarheid van kwaliteitscontroles.’

f) Ook zijn er 96 respondenten die antwoorden geven als ‘geen’, ‘niet van toepassing’, ‘dat weet ik niet meer’, ‘nergens op

gelet.’ Het is mogelijk dat een deel van deze ouders in contact is gekomen met het gastouderbureau via de gastouder van hun keuze.

- g) In wat mindere mate (54x) benoemen de vraagouders dat zij hebben gelet op de reputatie van het bureau, of referenties van bekenden.
- “Bureau is goed aangeschreven in de buurt.”
 - “Dit bureau staat overal erg goed aangeschreven, zowel online als in kennissenkring.”
- h) Er is ook een kleine groep vraagouders met meer specifieke wensen (40x). In de meeste gevallen gaat het dan om aansluiting bij de eigen religieuze (christelijke) identiteit of levensbeschouwing. Heel soms om andere aspecten zoals: ervaring met grootouders als gastouder, opvang van niet-gevaccineerde kinderen, een aansprakelijkheidsverzekering en de mogelijkheid van noodopvang of vervanging.
- “Veel gastouders in mijn omgeving. Gastouders met christelijke levensbeschouwing.”
- i) Tot slot zijn er vraagouders die aangeven dat zij eigenlijk geen keuze hadden (30x). Dat gaat er vaak om dat er in hun woonplaats of regio slechts één gastouderbureau is (17x), maar het gaat ook regelmatig om onvrede met het feit dat zij zich moesten inschrijven bij een gastouderbureau, maar daarvan de toegevoegde waarde niet zien (13x).
- “Ik wilde me niet inschrijven, had dat niet nodig, maar moest omdat gastouder via zo’n bureau moet werken. Bureau hoeft niks voor ons te doen maar vangt wel geld! Bedankt overheid voor deze kromme, overbodige extra schakel die alleen maar geld opstrijkt!”
 - “Bijzondere constructie dat zo’n administratiekantoor ertussen moet zitten.”

- “Laag tarief. Verder heb je er toch niks mee te maken.”
- “Ik vind het bureau nul toegevoegde waarde hebben. Echt alleen voor de toeslag en facturatie.”

5.4.2 Omvang van het gastouderbureau

Ruim 60% van de respondenten weet niet hoe groot het gastouderbureau is waarbij zij ingeschreven staan. Daarmee is de verdere verdeling over ‘groot’, ‘middelgroot’ of ‘klein’ niet meer goed te interpreteren (Tabel 5.24).³⁷

Voor de meerderheid van de vraagouders geldt dat het gastouderbureau in hun eigen woonplaats is (49%), of in de eigen regio (28%). Voor slechts 5% van de ouders gaat het om een gastouderbureau op meer dan 50 kilometer van hun eigen woonplaats. Overigens weet ook zo’n 17% niet waar het gastouderbureau is gevestigd waar zij ingeschreven staan (Tabel 5.25).

Tabel 5.24, vraag 30: Is het gastouderbureau groot, middelgroot of klein?

	N	%
Groot bureau (meer dan 500 gastouders)	167	8,1
Middelgroot bureau (50 - 100 gastouders)	348	16,9
Klein bureau (50 of minder gastouders)	280	13,6
Weet ik niet	1261	61,4
Totaal	2056	100,0

³⁷ Kanttekening: er is een fout gemaakt in de vragenlijst bij de aantallen gastouders die tussen haakjes worden genoemd. Bij de optie ‘Groot bureau’ had moeten staan: meer dan 100 gastouders. Mogelijk heeft dit ervoor gezorgd dat sommige respondenten hebben gekozen voor de antwoordoptie ‘Weet ik niet.’

Tabel 5.25, vraag 31: Is het gastouderbureau in (de buurt van) uw woonplaats, of verder weg?

	N	%
In (de buurt van) mijn woonplaats	1013	49,3
In dezelfde regio (max. 50 km)	583	28,3
Verder dan 50 km van mijn woonplaats	106	5,2
Weet ik niet	353	17,2
Totaal	2055	100,0

5.4.3 Tevredenheid over het gastouderbureau

Tevredenheid in het algemeen

Vraagouders zijn over het algemeen tevreden over het gastouderbureau waar zij staan ingeschreven. Op een schaal van 1 (zeer ontevreden) t/m 5 (zeer tevreden) scoren de gastouderbureaus bij de 2054 respondenten in deze inventarisatie een gemiddelde van 4,1 (tevreden), al zijn er ook gastouders die (zeer) ontevreden zijn, of juist zeer tevreden.

Rapportcijfers

Uit de vraag welk rapportcijfer ouders hun gastouderbureau geven voor verschillende kwaliteitsaspecten, blijkt dat zij (gemiddeld) het hoogste cijfer toekennen aan de uitvoering van de betalingen aan de gastouder (een 8,5). Ook de bereikbaarheid, de aandacht voor veiligheid en gezondheid (de controlerende taak die zij uitvoeren), de begeleiding van de gastouder, de informatie voor ouders, het organiseren van professionalisering voor gastouders, en de koppeling, scoren een 8 of hoger. Voor de prijs krijgen de gastouderbureaus gemiddeld een 7, en het laagste cijfer geven vraagouders aan de oplossingen die het gastouderbureau aanbiedt op het moment dat een gastouder uitvalt (een 6,5).

Tabel 5.26, vraag 35: Welk cijfer geeft u het gastouderbureau?

	Gem	N
Uitvoering van de betalingen aan de gastouder	8,5	1483
Bereikbaarheid voor mij als ouder	8,2	1904
Aandacht voor veiligheid en gezondheid	8,2	1830
Begeleiding van de gastouder	8,1	1454
Informatie voor ouders	8,1	1886
Het organiseren van professionalisering voor gastouders	8,0	1308
Het vinden van een geschikte gastouder voor mijn kind(eren)	8,0	1520
Aandacht voor de pedagogische kwaliteit van de opvang	7,9	1713
Omgaan met klachten	7,8	774
De prijs	7,1	1911
Oplossingen aanbieden als de gastouder uitvalt	6,5	1091

Wisseling van gastouderbureau

Ruim 70% is nooit gewisseld van gastouder of van gastouderbureau. Iets meer dan 16% is weleens gewisseld van gastouder. Uit de toelichtingen komt naar voren dat de redenen daarvoor meestal zijn: dat de gastouder stopte met werken, een verhuizing (van de ouders zelf), of omdat er toch geen goede klik bleek te zijn tussen vraagouder en gastouder.

Een kleine 7% van de vraagouders is ooit gewisseld van gastouderbureau. Ook hier is dat vaak omdat het gastouderbureau er mee stopte of vanwege een verhuizing. Maar het ook eveneens voor dat ouders zijn gewisseld omdat de bureaunkosten ergens anders lager waren, omdat de gastouder wisselde van gastouderbureau of uit onvrede over het bureau. Zo'n 6% is wel eens gewisseld van zowel gastouder als gastouderbureau, vanwege bovengenoemde redenen.

Tabel 5.27, vraag 39: Bent u weleens gewisseld van gastouder of van gastouderbureau?

	N	%
Nee	1428	71,0
Ja, gewisseld van gastouder, omdat...	325	16,2
Ja, gewisseld van gastouderbureau, omdat...	137	6,8
Ja, beide gewisseld, omdat...	121	6,0
Totaal	2011	100,0

5.5 Kosten van de gastouderopvang

Uurtarief per kind

Gemiddeld betalen ouders 6,32 euro per uur per kind. Maar in de gegeven antwoorden liggen de tarieven erg ver uit elkaar: er zijn enkele respondenten die aangeven dat zij €1,00 per uur, per kind betalen, maar er zijn ook respondenten voor wie het gaat om €67,- per uur, per kind.

Bureaunkosten

Ook bij de bureaunkosten per maand is er een grote variatie in de bedragen die de respondenten noemen. De meeste respondenten geven aan een vast bedrag per kind te betalen (gemiddeld 53,20 per kind per maand kwijt aan bureaunkosten) maar bij elke antwoordcategorie lopen de antwoorden erg uiteen. Uit de open antwoorden komt ook naar voren dat bij sommige bureaus de bureaunkosten afhankelijk zijn van het aantal uren opvang, maar wel gebonden zijn aan een minimum en maximum bedrag, of dat de bureaunkosten voor het eerste kind hoger zijn dan voor het tweede kind. Maar ook flink wat ouders geven aan het antwoord niet te weten en doen een schatting.

Tabel 5.28, vraag 37: Wat/hoe betaalt u per maand voor de bureaunkosten van het gastouderbureau?

	Min €	Max €	Gem €	N
een vast bedrag per kind	0,35	250	53,2	748
een vast bedrag per gezin	1,05	232	71,0	231
afhankelijk van het aantal uren opvang	0,25	250	37,2	240
Een all-in bedrag voor bureaunkosten en opvang samen	0,50	251	62,6	61
Anders, namelijk...	0,65	500	60,3	89

5.6 Verbeterpunten en tips

Via drie open vragen is geïnventariseerd welke tips of verbeterwensen vraagouders hebben voor gastouders, gastouderbureaus en de overheid.

5.6.1 De belangrijkste tips van vraagouders voor gastouders

In totaal geven de vraagouders zo'n 500 adviezen voor gastouders. Het merendeel daarvan gaat over de tevredenheid van vraagouders met hun eigen gastouder: zo'n 200 vraagouders benoemen dat zij blij zijn met hun gastouder, en nog eens 80 geven aan dat zij verder geen tips hebben. Zo antwoordden veel vraagouders met:

- "Ben zeer tevreden, geen tips."
- "Alles naar wens."
- "Blijf bestaan! Voor mensen die onregelmatig werken zijn jullie de uitkomst!"
- "Ga zo door, blijf vooral flexibel opvangen."
- "Blijf doen wat jullie doen, helden!"
- "Blijf deze prachtige vorm van opvang bieden!"

Daarnaast noemen de vraagouders 397 verbetertips of wensen voor (hun) gastouders. De drie belangrijkste thema's daarin zijn: pedagogische kwaliteit (151x), communicatie met ouders (139x) en praktische/organisatorische zaken (75x) zoals de beschikbaarheid

van gastouders en aspecten omtrent veiligheid en gezondheid (zoals hygiëne en gezonde voeding).

Binnen het thema pedagogische kwaliteit geven ouders vooral tips over verbetering van de aandacht voor ontwikkelingsstimulering (59 keer). Veel vraagouders uiten de wens dat gastouders meer of andere, educatieve activiteiten gaan ondernemen met de kinderen, binnen en buiten:

- "Besteed aandacht aan gezonde voeding en de natuur."
- "Ga meer naar buiten als het mooi weer is en schaf buitenspeelgoed aan!"
- "Bied aan om te koken, met kinderen naar de sport te gaan, et cetera."
- "Meer aansluiten bij ontwikkeling van het kind. Niet alleen 'oppas', maar het kind ook vaardigheden bijbrengen."
- "Ga lekker veel naar buiten als het weer het toelaat. Leer de kinderen dingen."

Maar er zijn ook enkele ouders die juist aangeven:

- "Hou het simpel, kinderen willen gewoon vrij spelen na school."

Andere pedagogische tips gaan bijvoorbeeld over de aandacht voor kinderen (24x) en de inrichting en materialen (13x).

- "Kijk goed naar het kind individueel, per moment, mijn gastouder doet dat ook waardoor mijn kind zich altijd prettig voelt bij haar ook op mindere dagen."
- "Minder schermtijd."

Daarnaast benadrukken vraagouders (42x) het belang van pedagogische professionalisering:

- "Blijf ontwikkelen d.m.v. lezen, training enz."
- "Blijf je ontwikkelen. Het is heel waardevol als je af en toe iemand van het gastouderbureau bij de opvang uitnodigt om te observeren en dit te evalueren."

- "Lees je in in de behoeftes van baby's wanneer je deze gaat opvangen."

Het tweede thema waar vraagouders duidelijk belang aan hechten is dat er goed contact is tussen de gastouder en de ouders (120x). Ouders vinden het belangrijk dat zij goed op de hoogte blijven van wat hun kind doet op een dag en hoe het zich ontwikkelt. Ook vinden zij het belangrijk dat er duidelijkheid is over praktische afspraken, over vakanties en vrije dagen.

- "Communiceer open en helder met de ouders en vertel wat er speelt. Daarover zijn wij zeer tevreden bij onze gastouder."
- "Communicatie; foto's maken gedurende dag, duidelijk verslag naar de ouders hoe de dag is verlopen."
- "Een communicatieschriftje!"
- "Communiceer over het kind, zowel over leuke dingen als over iets wat minder goed ging."
- "Informeer de ouders goed over wat ze kunnen verwachten."
- "Op tijd doorgeven van vakanties en vrije dagen, dan kunnen ouders daarop makkelijk inspelen."

Rondom het derde hoofdthema, de meer praktische zaken, noemen vraagouders verbeterpunten die betrekking hebben organisatorische aspecten van de opvang (58x):

- "Samenwerken met andere gastouders om elkaar te ondersteunen bij ziekte of uitval."
- "Wees flexibel om werkende ouders met wisselende diensten de mogelijkheid van opvang te bieden."
- "Werk op tijden en dagen waar de opvang tekort schiet. Denk aan avond en weekend."

Ook worden een aantal zaken rondom veiligheid en gezondheid genoemd (14x):

- "Verdieping in gezond beleid voor het eten. Een feestje vieren kan ook met hele gezonde voeding."

- "Let goed op de hygiëne."
- "Hou je aan de ggd-regels en de rivm-regels."

5.6.2 Verbeterwensen en tips van vraagouders voor de gastouderbureaus

De vraagouders geven in totaal 597 tips en verbeterpunten mee voor de gastouderbureaus. De meeste daarvan gaan over drie thema's, namelijk praktische en organisatorische zaken (254x), communicatie met ouders (208x) en begeleiding en ondersteuning van gastouders (104x).

Als het gaat om de praktische en organisatorische zaken wordt door ouders vooral genoemd (125x) dat zij de (bureau)kosten te hoog vinden. Het valt op dat voor veel – niet alle – ouders de (beoogde) rol van de gastouderbureaus niet duidelijk is:

- "De bureaunkosten lager maken, we regelen eigenlijk alles zelf en hebben niet tot nauwelijks hulp nodig van het bureau."
- "Geen dubbele bureaunkosten bij twee of meer kinderen"
- "Houdt het betaalbaar of maak beter inzichtelijk waarvoor je precies betaalt."
- "Lager tarief. Als ouders heb je hier zeer weinig mee te maken, dus waarom zo'n hoog bedrag betalen?"
- "Maak beter inzichtelijk waarvoor de kosten zijn. Heb nu het idee dat ik voor veel dingen dubbel betaal zonder dat ze ook het werk doen voor twee kinderen..."
- "Maak inzichtelijk waarvoor je bureaunkosten moet betalen. Dit is een groot deel van het bedrag en het is onduidelijk waar dit aan wordt besteed."

Verder vinden ouders (71x) het belangrijk dat gastouderbureaus meer doen om vervanging te regelen bij ziekte of afwezigheid van de vaste gastouder:

- "Als onze gastouder uitvalt een vaste 'invalster' regelen of iets aanbieden."

- "Betere vervanging zoeken als de gastouder op vakantie is zodat er altijd een tweede is als reserve."
- "Meer bemiddelen bij uitval door ziekte bijvoorbeeld."

Andere organisatorische verbeterwensen (58x) gaan over: betaalmethodes, het werven van meer (en flexibele) gastouders en de professionaliteit van het gastouderbureau.

In de tips die ouders geven over de communicatie tussen het gastouderbureau en ouders komt vooral terug dat zij vinden dat er te weinig contact is, dat de bereikbaarheid beter kan, dat er onduidelijkheid is over onder andere de tarieven, en dat de communicatie te weinig persoonlijk is:

- "Bel eens per jaar met de ouders of alles nog naar wens gaat."
- "Beter overleggen en bespreken met ouders via telefoon of door middel van een bezoekje."
- "Communiqueer meer en beter met de ouders, gebruik andere communicatiemogelijkheden zoals whatsapp bijv. Bel ook eens zo nu en dan om te evalueren of te vragen of alles goed gaat. In 3 jaar tijd niks gehoord van het bureau."
- "Communiqueer met ouders over ontwikkelingen, verwachtingen over gastouders en transparantie over opbouw tarieven."

Ook het stimuleren van de communicatie tussen gastouders en vraagouders wordt een aantal malen (16x) genoemd:

- "Gastouder tools bieden om ontwikkeling te communiceren met ouders."
- "Een online omgeving aanbieden (zoals bij de reguliere opvang) waar de gastouder en ouders foto's en dagverslagen of iets kunnen plaatsen."
- "Vaker evalueren met ouders en gastouder."

Tot slot gaan de tips van vraagouders aan gastouderbureaus over de begeleiding en ondersteuning van gastouders:

- "Betere begeleiding voor gastouders! Ik heb het idee dat er weinig wordt gemonitord wat er gebeurt."
- "Bied gastouders individuele begeleiding aan, op maat. Observeer tijdens de opvang, als de gastouder daarvoor open staat. Help de gastouder een steeds betere gastouder te zijn."
- "Doe wat meer in de begeleiding van de gastouder, observeer meer en begeleidt meer."

Daarnaast worden 29 tips genoemd op het gebied van (toezicht op) (pedagogische) kwaliteit (in lijn met de eerder genoemde wens dat gastouders meer aandacht zouden moeten besteden aan educatie):

- "Goede controle uitvoeren op gastouder, want dat is de enige manier om kwaliteit te waarborgen."
- "Zorg dat gastouders ook werken aan de ontwikkeling van een kind d.m.v. pedagogiek, knutselen, spelletjes."
- "Neem klachten serieus en ga bij mensen thuis checken of het schoon en veilig is."
- "Veel beter en oprechter controleren op veiligheid, pedagogisch klimaat, etc. Niet alleen per telefoon of formulier."

Ook in de tips voor gastouderbureaus komt het belang van professionalisering van gastouders terug (27x):

- "Coaching voor de gastouder."
- "Een verplicht aantal bijscholingen voor gastouders instellen zowel op gebied van veiligheid en gezondheid als pedagogiek."
- "Organiseer veel themabijeenkomsten voor gastouders."
- "Stimuleren dat gastouders elkaar ontmoeten en van elkaar leren op een informele wijze"

5.6.3 Verbeterwensen en tips van vraagouders voor de overheid

Vraagouders hebben tot slot veel tips en verbeterpunten voor de overheid, 939 in totaal, als het gaat om gastouderopvang. Ruim de helft van die tips (490x) gaat over de kosten, tarieven en vergoedingen. Ouders vinden vooral (386x) dat de gastouderopvang betaalbaar moet blijven, en dat de kinderopvangtoeslag gewaarborgd moet blijven. Voorbeeldcitaten hierbij zijn:

- "Breng de kosten van opvang omlaag voor ons als ouders zodat we duurzaam inzetbaar zijn op ons werk."
- "De gastouders doen goed werk. Ik vind dat de overheid het aantrekkelijker kan maken door kinderopvangtoeslag meer gelijk te trekken met die voor kinderdagopvang."
- "Houd gastouders en gastouderbureaus betaalbaar; het is een redding/uitkomst voor beroepen die al eerder moeten beginnen als menige BSO open gaat!"

Ook zijn er veel ouders (78x) die graag zouden zien dat zij het proces rondom het aanvragen van kinderopvangtoeslag – zeker in combinatie met flexibele opvang – eenvoudiger wordt:

- "Maak de aanvraag voor kinderopvangtoeslag makkelijker. Ik hoor van veel mensen om mij heen dat de aanvraag niet lukt, dat ze er niet uitkomen en daarom geen opvang regelen. Dit moet toch veel makkelijker kunnen."
- "Maak de toeslagen makkelijker, is erg lastig bij flexibele opvanguren."
- "Maak het aanvragen, indienen en veranderen van opvangtoeslag makkelijker."

Daarnaast pleiten vraagouders (24x) voor een beter salaris en/of financiële ondersteuning voor gastouders:

- "Meer financiële tegemoetkoming voor gastouders die willen starten, zodat de investering niet zo groot is."

- "Gastouders goed financieel blijven belonen zodat ze het belangrijke werk willen continueren, en eventueel gratis verdieping via trainingen aanbieden."

Naast tips met betrekking tot bovengenoemde financiële aspecten, wordt door vraagouders heel vaak benadrukt (251x) dat de gastouderopvang behouden moet blijven. Zij vragen de overheid deze opvangvorm te erkennen en te (blijven) steunen.

- "Gastouderopvang houden zoals het is. Doordat veel gastouders flexibel zijn, is het voor mensen die werkzaam zijn in de zorg, een goede opvang voor de kinderen."
- "Gastouderopvang laten bestaan en aantrekkelijk houden. Gastouderopvang is echt een meerwaarde bovenop de reguliere kinderopvang."
- "Gastouderopvang zo houden zoals het is. Zorgt voor flexibele opvang en persoonlijke aandacht voor de kinderen."

Verder zijn er 74 tips over de wet- en regelgeving en het toezicht. Daarbij pleiten vraagouders voor zowel strengere eisen, als voor minder regels, en zowel voor meer en strengere controles als voor minder controle door de overheid:

- "Zorg voor goede controles. Bij de gastouders, bureaus en financieel."
- "Zorg dat er goed toezicht blijft op de pedagogische kwaliteiten van de gastouders."
- "Geen extra regels en bemoeienis zoals controles."

Ook aan de overheid geven ouders mee dat zij (de bemiddeling door) gastouderbureaus overbodig vinden (44x), en verder komen verbeterwensen naar voren die gaan over de flexibiliteit van gastouders en het verruimen van de opvangtijden (22x) en over professionalisering van gastouders (13x).

6 Enkele resultaten vergeleken

In dit onderzoek zijn drie respondentgroepen bevroegd: gastouderbureaus, gastouders en vraagouders. Aan die groepen zijn een aantal – min of meer – vergelijkbare vragen voorgelegd, maar de uitkomsten geven dan toch soms een verschillend beeld. Die verschillende perspectieven kunnen overigens alle drie juist zijn: we kunnen in dit onderzoek de respons namelijk niet werkelijk vergelijken omdat de gastouders en vraagouders niet gekoppeld zijn aan een specifiek bureau, noch aan elkaar: de groep gastouders die de vragenlijst heeft ingevuld, kan samenwerken met andere gastbureaus dan de bureaus die de vragenlijst voor gastouderbureaus hebben beantwoord, hetzelfde geldt voor de vraagouders. Ook van de gastouders en vraagouders weten we niet wie met wie samenwerkt.

In deze paragraaf zetten we daarom slechts enkele opvallende verschillen naast elkaar: over de familierelaties, over het bezoek van de bemiddelingsmedewerker en over de deelname aan professionaliseringsactiviteiten.

Familierelatie

Het beeld dat we krijgen via de vragenlijst voor gastouders van de mate waarin sprake is van een familierelatie met alle of enkele van de gastkinderen, verschilt van het beeld dat naar voren komt uit de vragenlijst voor ouders: de gastouders geven veel vaker aan dat zij kinderen opvangen die familie van hen zijn, dan de vraagouders

aangeven dat hun kind(eren) worden opgevangen door iemand uit hun familiekring.

Omdat de respondentgroepen onafhankelijk zijn kunnen zij een andere selectie uit het geheel betreffen: wellicht is het percentage van 28% familierelaties die we zien bij de gastouders een overschatting, en de nog geen 6% familierelaties die we zien bij de ouders een onderschatting van de werkelijke percentage opvang door familie (over het algemeen oma's of tantes)?

Tabel 6.1: (Tabel 4.5 en 5.7, gecombineerd): Is er sprake van een familierelatie met de gastouder?

	% gastouders n = 464	% vraagouders n = 2057
Nee	72,0	94,3
Ja	28,0	5,7
Totaal	100,0	100,0

Bezoek van de bemiddelingsmedewerker aan de gastouder (op locatie)

Het beeld dat naar voren komt via de gastouderbureaus van het aantal malen per jaar dat een bemiddelingsmedewerker een gastouder bezoekt, is duidelijk anders dan wat we zien als we de antwoorden van de gastouders analyseren. De gastouderbureaus die deelnamen schetsen samen een (veel) intensievere mate van bezoek dan de gastouders in onze respons (Tabel 6.2).

Beide perspectieven kunnen overigens juist zijn: ook hier geldt dat we geen goede vergelijking kunnen maken omdat in het onderzoek de gastouders niet gekoppeld zijn aan de bureaus: de groep gastouders die de vragenlijst heeft ingevuld, kan samenwerken met andere gastbureaus dan de bureaus die de vragenlijst voor gastouderbureaus hebben beantwoord.

Tabel 6.2: (Tabel 3.12 en 4.18 gecombineerd): Hoe vaak per jaar bezoekt de bemiddelingsmedewerker de gastouder, volgens de gastouderbureaus (n= 142) en volgens de gastouders (n=462) (in een normaal jaar zonder corona)

	% volgens de bureaus	% volgens de gastouders
Minder dan 2x per jaar	-	8,2
2x per jaar	19,0	51,9
3x per jaar	30,3	13,4
4x per jaar	26,1	12,1
Vaker dan 4x per jaar	24,6	9,1
Weet ik niet		5,2
Totaal	100,0	100,0

Aanbod en deelname aan professionaliseringsactiviteiten

We hebben ook gekeken naar het percentage gastouderbureaus dat een bepaald type professionaliseringsactiviteiten aanbod, en het percentage gastouders dat deelname aan die verschillende categorieën van professionalisering. Wat opvalt is dat de deelname aan activiteiten gericht op zakelijke of bedrijfsmatige vaardigheden, en activiteiten gericht op intervisie en netwerkcontacten bij gastouders veel geringer is, dan het aanbod.

Tabel 6.3(Tabel 3.36 en 4.36 gecombineerd): Heeft u in 2021 professionaliseringsactiviteiten aangeboden aan gastouders over de volgende categorieën? (n=135) en: Heeft u in 2021 professionaliseringsactiviteiten gevolgd over de volgende categorieën? (n=357)

	% bureaus met aanbod	% gastouders dat deelnam
Activiteiten gericht op pedagogische kennis en/of vaardigheden	85,9	68,9
Activiteiten gericht op veiligheid en/of gezondheid	91,9	95,2
Activiteiten gericht op zakelijke/bedrijfsmatige vaardigheden	41,5	14,8
Activiteiten gericht op intervisie en netwerkcontacten	52,6	17,9
Activiteiten gericht op andere kennis en/of vaardigheden	48,9	41,7

Aanbevelingen voor de overheid

De aanbevelingen die gastouderbureaus, gastouders en vraagouders meegeven aan de overheid sluiten goed op elkaar aan. Samengevat staan voor alle drie de betrokken partijen de volgende wensen/tips/verbeterpunten bovenaan de lijst:

- Houdt de kinderopvangtoeslag gelijk aan die voor de overige vormen van kinderopvang en zorg dat de gastouderopvang betaalbaar blijft. En zorg voor een betere arbeidsmarktpositie van gastouders.
- Laat in de communicatie de erkenning en waardering voor gastouderopvang zien, en voor de specifieke kenmerken daarvan, zoals kleinschaligheid en flexibiliteit, die een aanvulling zijn op reguliere kinderopvang, en voor bepaalde beroepsgroepen noodzakelijk voor een goede participatie op de arbeidsmarkt. Behoud de gastouderopvang.
- Stel eisen aan de opleiding van gastouders, en stimuleer (of verplicht zelfs) professionalisering.
- Zorg voor kwaliteitscontroles en handhaving, maar besteed ook aandacht aan de eenduidigheid en transparantie van de GGD-inspecties.

Literatuur

- Boogaard, M. & Bollen, I. (2014). Gastouderopvang in beeld. Een inventarisatiestudie onder gastouders. Amsterdam: Kohnstamm Instituut.
- Inspectie van het Onderwijs (2020). Themaonderzoek toezicht gastouderopvang. Utrecht: Inspectie van het Onderwijs.
<https://www.onderwijsinspectie.nl/documenten/themarapporten/2020/07/21/thema-onderzoek-toezicht-gastouderopvang>
- Riksen-Walraven, M. (2004). Pedagogische kwaliteit in de kinderopvang: doelstellingen en kwaliteitscriteria. In: R. IJzendoorn, L. Tavecchio & M. Riksen-Walraven (red.). De kwaliteit van de Nederlandse kinderopvang. Amsterdam: Boom (p100-123).
- Slot, P., Jepma, IJ., Muller, P., Romijn, B., Bekkering, C. en Leseman, P. (2020). Ontwikkelingen in de kwaliteit van de Nederlandse kinderdagopvang, peuteropvang, buitenschoolse opvang en gastouderopvang. Gecombineerde metingen 2017-2019. Utrecht: Universiteit Utrecht, Sardes.
<https://www.monitorlkk.nl/>

Recent uitgegeven rapporten Kohnstamm Instituut

- 1087 Boogaard, M. & Conijn, J.
Kennisbehoeften toegankelijkheid hoger onderwijs.
- 1084 Veen, A., Veen, I. van der, Karssen. M., Heurter, A. Bollen, I.
Pre-COOL cohortonderzoek. Technisch rapport
vierjarigecohort vierde en vijfde meting 2013-2014 en
2016-2017.
- 1079 Schenke, W., Stronkhorst, E., Bomhof. M, & De Jong, A.
Monitor Professionele ontwikkeling schoolleiders en
bestuurders VO 2020-2021.
- 1074 Stigt, A. van & Buisman, M.
Procesevaluatie BuurtPraat
- 1071 Krijnen, E., Vaessen, A., & Pater, C. J., Ledoux, G.
Zicht op thuiszitten
- 1069 Karssen, M., Vaessen, A., Stigt, A. van., Wouden, M. van der,
Hoedemaker, R.
Tussenevaluatie van de Kansenaanpak Voortgezet
Onderwijs (VO) 2019/'20
- 1068 Vaessen, A. & Boogaard, M.
De viering van vrijheid, democratie en rechtsstaat.
- 1067 Boogaard, M., Boland, A., Damhuis, R., Veen, A. & Zalm, E.
Taaldenken in spel – een professionaliseringstraject
- 1066 Binsbergen, M.H. & Lourens, J.M.P.
SJSO en COVID-19. Integrale onderwijsjeugdhulp tijdens de
1e lockdown
- 1064 Veen, A., Bus, J., Druten, L. van. (KBA)
Eindrappport innovatiecentra voor- en vroegschoolse
educatie

Deze rapporten zijn te bestellen via: secr@kohnstamm.uva.nl
Voor meer informatie, zie; <http://www.kohnstammstituut.nl>